

Luk **Luklo Mande Tabango**

Luk ngu, ene Yesus enengo keyimo sulena oni ngu keyemo ma ombuwolo. Ngu ene Yuda oni kini. Ene Girik oni gula. Ingondudu oni, ngundo ngu, Luklo ende damoni ngu Antiyok, Siriya mela gidesina, ngunonggo ingolo ewonggo. Luk oningga ngu, sayi mambu yomosiyeleyo oni. Oni simoo bale kenolo yomosiyeleyo oni oowooyi Dokta. Girik mande damoni oolengo ngu, Luklo mandeni, ene mande elo, ko oo gome nakangowelo ngu oo bidodo, ene watayi telo, ngulo ene nakangowolo.

Nga bukga nga, ngu koleteyingo, oo ngu Lukndo nakangowolo. Nga bukga ngando ngu, Girik oni simoo bale ingondudu yunolo, Yesuslo mandeni ngu wesiyolo oni simoo bale Yesuslo mandeni ngu ingoya, nowoondoyemo ingootoyiga, hamoo tenilo nakangowolo. Ene nga mandega nga nakangoyingo ngu, ene oni sowe gidalega, Yuda oni simoo bale kini, nguno mande wesiyolo ewolo.

Lukndo Nga Mandega, Nga Tiyopilaslo Nakan-gowolo

¹⁻² Oni ulungga Tiyopilas, kuli oni oowooyingga kandeye tewoongolo, Kristusndo noole kewoolonayimo ko telo ene tunootewoku, ngu bidodo nakangowolo. Ene oni Yesus enengo doongeyembo kenowonggoku ngulo

mande etoyi, oni sungombo ngulo mande ingolo wesiyolo etoyi, ngu ingolo nakangowolo. ³⁻⁴ Ngulo ngu, no nguya nga mandega nga gengo nakangooteno. Nalu pelunggano nga mande oo ngalo sumoo oowooyingga telo, damoni bidodo ingolo yowelo, asa, no mande nenengo oolengo kuli tunootewoku, ngu ataga nakangooteno. Ngulo ge komo gome nenengo oolengo ingo. No nga mandega nga nakangolo ge etunggelowonoku, ngu hamoo mande oolengo.

Anutlo Sambono Oni Oowooyi Engel Onindo Yon Tunoo Teweloyimbolo Sekaraiyano Ewolo

⁵ Ngu naluno, Herodndo Yudiya mela oo ngu bidodo sobosobo oni koleteyingo oodoni, ngu oni gula oowooyi Sekaraiya, ngundo Anutno woolo yeyingo oni telo oluwolo. Anutno woolo yeyingo oni ngu, Abayisa ngu Sekaraiyalo woolo yeyingo oni, watangga ngulo osiye. Ngulo baleyi oowooyi Ilisabet ngu, Eron oningga ngulo soweni.

⁶ Ngu oni elambalisa elayaga ngu, ene Anut doongeyimo ene oni nenengo oolengo oluwoli. Ngu elambalisa elayaga ngu Anut Oo Sembuli Ulungga, ngulo mamana mande oo ngu bidodo keyolo oluwoliyo. Ene oo biyomi gula ma tewolo.

⁷ Ngu elambalisa elayaga ngu, ene kuli dogoni oolengo. Ilisabet ngu ninggoo teyingo, ngulo elambalisa elayaga ngu ene simoo namboyali kini. ⁸ Sekaraiyalo keyimo woolo yeyingo oni ngu, ko tewelo mayewonggori. Sekaraiya ngu ene Anut doongeyimo woolo yeweloyi ko ngu teloluwolo. ⁹ Onindo Sekaraiyano sunggi yetoyi,

ngundo ene Anutno woolo yeweloyi damonimo ene yambo ya ulungano (Tempel) nguno ulo, Anut Oo Sembuli ulungga, nguno woolo ndindingo gomemu yewolo. ¹⁰ Ngu nalungga ngu, Anutno woolo ndindingododo yeweloyi naluwo, oni simoo bale oowooyingga oolengo endesina gooboongoolo, nguno Anutno yemboongelo oluwonggori.

¹¹ Sekaraiya ko tewoodoni, asa, ngu naluno, Ulungga Oo Bidodo Sembuliga ngulo Sambono Engel oni gula kenootoni, woolo ndindingo yeweloyi nombo musiyo ngu kandeyi koondosina, dikatoni kenowolo. ¹² Sekaraiya Sambono Engel oninggaku kenolo soliyokolo sosoleyingo ulungga oolengo tewolo. ¹³ Ene Sambono Engel oninggakundo sodedo elo ewolo. Sekaraiya, ge ma sosolewelo. Anutndo gengo yemboongengga ngu kuli ingowolo. Gengo balege Ilisabet, ngundo ngu nangongge simoongga yomoowa. Oowooyi ngu ge komo Yonya e! ¹⁴ Gengo nowoondoge ngu gome mete telo oluwaku, ngunonggo ge oni oni tewa. Baledo simoo yomootoni, asa, oni simoo bale oowooyingga oolengo, ene ngulo nguya oni oni tewanggo. ¹⁵ Ene ngu Oo Bidodo Sembuli Ulungga ngu doongeyimo, ene oowooyi ulungga oluwa. Ene Wayin sonoyi kowoomu, ko sono yanggangomu nguya ma newa. Ene nemi useyimo oolooteku ngu Yuka Kundingiyi ngundo newendemo ulo hangewa. ¹⁶ Enendo Iserel oni simoo bale oowooyingga oolengo mande yunootoni, nowoondoye yowoolengolo, enengo Anut ulungga nguno oololo keyowanggo. ¹⁷ Kuli,

Anutndo Yuka Kundingiyimbo yanggango ulungga oolengo Ilayiya inootoni, ene Anutlo ko tewoku, ngundilo nangge, Yon nguya Yuka Kundingiyimbolo yangganganimo, Anutlo ko ngu tewa. Enendo simoo bale ululu hoolooweyelootoni, nowoondoye yowoolengoya, ngunonggo enengo simoo namboye nguya hoolooweyelootoyi, nowoondoye yowoolengolo, awanamoyemboya nowoondoye goboolo gulanangge yewanggo. Oni Anutlo damoni ma keyootenggoku ngulo nowoondoye nguya enengo mandeni ingolo keyowanggo. Ngundilo damoningga ngunonggo oni simoo bale bidodo nowoondoye yomosiyootoni, oo bidodo Sembuli Ulungga ngulo mandeni ingowanggolo ewolo.

¹⁸ Sekarayiyando Sambono Engel onino ewolo. Noole balenemboya kuli dogoni yewoloku, ngulo simoo yomooweloyi naluwo ngu kuli kini tewolo. Ngundilo ngulo, no gengo mandega eteku ngu, ndatelo telo ingootoowe hamoo tewa? Ewolo.

¹⁹ Ngundilo etoni, Sambono Engel oni enebana mandeni gumilo ewolo. No Gebiriyel Anut doongeyimo dikalo oolooteno. Anut enengombo no sulenelootoni, no geno mande gome nga we-siyolo ewelo ombuteno. ²⁰ Ariya, ge ingo! Ge nolo mandene nga nowoondogemo hamoo ma tete. Ngulo ngu ngandilo, ataga gengo gagige ngu we-tumootoowe, ge mande ma ewa. Kootusina, nga oo nga tunootetoni ngu, nolo mandega nga, ngu hamoo oolengo enengo naluno engge tunootetoni ngu, asa, ge mete ko mande ewalo ewolo.

²¹ Oni simoo bale Sekarayiya, sobowoolo ingondudu bulibali ingolo ewonggo. Ndatelo

ngulo, Sekarayiya nalu pelungga ene ya gumi kundingiyingga, nguno ootoolo endesina ma oolewolo ingootenggo. ²² Kootusina, Sekarayiya endesina oolelo, oni simoo baledoya mande eweloyi kini. Ngundilo ngulo, ene ingoyingo, ene ya gumi kundingiyi newendemo ameno oo sungo guladiloga Anutndo etungootoni kenootelo ingowonggori. Sekarayiya, ngu kandeyibo nangge mande tewootewoongolo enedodolo ewolo. Gagingo manggowo ngu wetumootoni, mande eweloyi ereremo kini.

²³ Kootusina, Sekarayiya enengo ko kini tetoni, ngu naluno, ene enengo endemo ko toongewolo. ²⁴ Kootusina, Sekarayiya baleyi oowooyi Ilisabet, useyidodo tewolo. Ngundilo tetoni, Ilisabet, ya newendemo kombo kandegula kombitelo oluwolo. ²⁵ Oode ewolo. Oo Bidodo Sembuli Sembunayembo, ataga nolo sumange tenunolo, oni simoo bale doongeyemo oyumonengga ngu andangenunowolo ewolo.

*Sambono Engelndo Mariyano Yesu
Tunooteweloyi, Ngulo Ewolo*

²⁶ Ilisabet, kombo kandegula gidembolo gulanangge useyidodo tewoolo. Ngu naluno, Anutndo Sambono Engel oni oowooyi Gebiriyel suleyootoni, Nasaret, ende ulungga, Galili melako, nguno oluwolo. ²⁷ Ngu endemo nguno, ene bale buniyo gula, ene simoo gulaya ma weleyingongga, nguno mande yolo oolouwolo. Ngu balega ngu simoo gulano kametenilo sunggi yewolo. Ngu simoongga ngu oowooyi Yosep. Yosep ngu Dewitlo soweni. Ngu balega ngu,

oowooyi Mariya. ²⁸ Gebiriyel eneno oololo ewolo. Ge oni oni teya ootoo, Anutndo ge bingamingge awuno okoote. Anutndo kumana ge gunooteku, Oo Sembuli geya oolootelo ewolo.

²⁹ Mariyando ngu mandega ngu ingolo, sosolelo, ingondudu ulungga telo, enengo newendemonggo ewolo. Ndawugalo ngulo, ngu simoongga ngundo ombulo nono ngandilo ete? Ewolo. ³⁰ Anutlo Sambono Oni Engelndo Mariyano ewolo. Mariya, ge ma sosolewelo. Anutno newende ngu gengo gome ingolo, sumangeni gunoote. ³¹ Gome ingo! Ge usenggedodo telo nangongge simoongga yomoowa. Ngu oowooyi ngu, ge komo Yesusya e! ³² Ngu oningga ngu, oni ulungga oolengo oluwa. Ngu oningga nguya ngandilo ewanggoku, ene Anut bingaminidodo enengo nangonilo ewolo. Anutndo ene yolo, sobosobo oni koleteyingo ulungga yetoni oluwa. Enengo osiyi Dewitndo sobosobo koleteyingongga, ngundo ko tewoku, ene ngundilo nangge ko tewa. ³³ Ene ngu oo bidodo sobosobo koletelo oni, ngundo ngu, Yekob Iserel ngulo soweni, ngulo sobosobo suwoo suwoo oluwa. Enengo oo bidodo sobowooteku nalu ngu ma kinitewalo ewolo.

³⁴ Mariyando ngundilo ingolo sumoo ewolo. No simoo gulaya ma welewolo. Ngulo gengo mandega eteku ngu, ndatelo telo, engge tunootewa? Ewolo.

³⁵ Sambono Engelndo mande gumilo ewolo. Anutlo Yuka Kundingiyi ngu geno ombuwa. Anutlo yanggangoni awuno oolengo, ngundo ge wilinggelolo kuduwoonggunowa. Ngundilo

tetoni, kootusina ngu simoongga ngu ge yomoowa. Onindo enedodo ngandilo ewanggo. Ene oni kundingi, Anut Nangonilo ewanggo. ³⁶ Ingo! Momongge, Ilisabet ngu, ene kuli bale dogoni ngu, ene nguya useyimo simoongga ooloote. Kuli ngu, oni sungombo ewonggori. Ene ninggootete ewonggori. Ene ataga useyidodo oodoni, kombo kandegula gidembolo gulanangge kuli yokowolo. ³⁷ Melako ngano, ko gula Anutndo teweloyi, kowuli ma ooloote. Hamoo oolengo kini. Anutndo ene oo bidodo temukowalo ewolo.

³⁸ Mariyando gumi ewolo. Ene ngu ooga ngu nono eteku, ngu mete tewa. No ngu oo bidodo Sembuli, ngulo sulena bale nanggelo ewolo. Ariya, Sambono Oningga, ngundo Mariyando oo teteku ngu ingomukolo, ene toongewolo.

Mariyando Ilisabet Kenowelo Oolouwolo

³⁹⁻⁴⁰ Ngu naluno, Mariya ootookoolo oo bidodo yomosiyo, sodedonangge yade yade oololo, Yudiya melako ende gula puli sanganimo nguno oolewolo. Ene Sekarayiyando yano oololo ya newendemo ulo, Ilisabetno ewolo. O momo, Ilisabet! Elo ewolo. ⁴¹ Ilisabetndo, Mariyalo, manggowo ingootoni, Ilisabet useyimo simoongonggaku palelo ooletoni, Yuka Kundingiyimbo Ilisabetlo newendemo ulo hangewolo. ⁴² Ngundilo tetoni, ene ki ulunggalo ewolo. Anutndo ge Kumana gunooteku ngu, gedo bale gidalega ngu dagayeloote. Ge usenggemo nangonggega oolooteku nguya ene kumanadodo. ⁴³ No ndatelo ngulo, noolengo Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngulo nemi, no bingamine okoowelo ombute?

44 Ingo! No mande gula geno ewelo. No so-denembo gengo manggoge ingootoowe, usenemo simoongga oolooteku, ngando palelo oolelo, oni oni tete. 45 Ndawugalo ngulo, Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo mande wesiyolo eteku, ge nowoondoge hamoo teteku ngulo engge tunootewa. Ngulo ngu, Anutndo ge sobogelootoni, ge mete oni oni tewalo ewolo.

Mariyalo Yambo

46-47 Mariyando ewolo. Nolo nowoondonemonggo Oo Bidodo Sembuli, ngulo bingami oowooyi hahangelo okooteno. Nenengo gabone ngu Anutlo oni oni tete. Anut ngu nolo hooloowenelowolo. 48 No kuli ngu, enengo sulena bale owoolongo oodoowe ngu, Anut enengo sumange nunowolo. Asa, ngundilo ngulo, oni simoo bale kootusina tunootewanggoku, ngundo nguya nolo oowoone bingamine okoowanggo. 49 Anut yanggangonidodo oolengo, ngundo oo ulungga telo, no nunowolo. Enengo oowooyi kundingiyi oolengo olini! 50 Enengo sumangeningga ngu, oni enengo ingolo oowooyi okoolo manggowo keyolo oolootenggoku ngu, ko kootusina ngulo oni sowengga tunootewanggoku, ngu bidadomo nguya oluwa. 51 Enengo kandeyi yanggangomo, ngundo ko yanggango oolengo nenengo tete. Oni ene nowoondoyemonggo enengo bingamiyembolo nangge ingolo endeyootenggoku, ngundilo oni ngu, ene oweyelootoni, sungo sungo sawanggo. 52 Ene mela ngalo oo sobosobo oni yanggangoyedodo ngu yowoosootoni, enengo oowooye ameno

ombutoyi, oni oowooye kini ngu yowokolo, enengo oowooye bingamiye okootoni, awuno oolewanggo. ⁵³ Anutndo oni oodoolo kumoolo oolootenggoku ngu, ene oo gomemu yunootoni, oni sitowiyedodo telo oolootenggoku ngu, Anutndo ene oweyelootoni, kingo kande sawanggo. ⁵⁴⁻⁵⁵ Ene kuli osinaye Ebarahamno mande elo gosiyoyingo, ngulo nowoondoyi telo, enengo simooye kootusina tunootewanggoku, ngulo sumange yunowa. Ngulo ngu, ene noole enengo ko oni Iserel hoolooweyelolo sumange yunowalo ewolo.

⁵⁶ Ngundilo elo, Mariya, ngu Ilisabetya, kombo kabusa oode yokolo, enengo endemo ko toongewolo.

Ilisabetndo Yon Yomoowoowolo

⁵⁷ Ilisabetndo simoo yomooweloyi naluwo tunootetoni ngu, ene nangoni simoongga yomoowolo. ⁵⁸ Ilisabetlo ende goboolo oni ko enengo sulena oniku nguya Ilisabetlo Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye Ulungga, ngundo sumange teyinolo simoongga inowoku, ngulo mandeni ingolo, oni oni ulungga oolengo tewolo. ⁵⁹ Nalu kandegula gidembolo kabusa, nguno (nalu 8) mayelo simooyenggaku moondeyi yomosiyo, sunggi yeweloyimbolo yambo ya ulunggano, (Tempel) mayewonggo. Mayelo, gooboongoolo simooyengga ngulo oowooyi enengo eweyi oowooyi Sekaraiya ewatolo ewonggori. ⁶⁰ Ngundilo etoyi, simooyengga ngu nemimbo ngu mandega ngu gumi ewolo. Kini, noole komo oowooyi Yonlo ewatolo ewolo.

⁶¹ Oni sungokundo nemimboya mande gumi ewonggo. Gengo gumoogumoongge degooge gula oowooyi ngundilo kinilo ewonggori.

⁶² Ngundilo telo, kande tewootewoo telo eweyi sumoo inolo, eweyimbo nangoni oowooyi ndatelo ewalo ewolo. ⁶³ Sekarayiyando oo nakangoweloyi, oo ngulo kandeyibo tewootewoo telo sumoo ewolo. Ene nguno nangoni oowooyi nakangowelo, elo oowooyi Yonlo nakangowolo. Oniku ngundilo kenolo, ngulo ingondudu ulungga tewonggori. ⁶⁴ Ngundilo nakangootoni ngu, asa, Sekarayiyalo gagingo tango yetoni, ene mande elo, Anut bingamilo okoowolo. ⁶⁵ Ngundilo tetoni ngu, enengo ende goboolo oniku bidodo sosolewonggori. Ngulo mandeni ende ende toongetoni, ngulo mande mande ulungga elo ingolo, Yudiya mela pupulimo oolootenggoku oni, ngu bidodomo oolouwonggori. ⁶⁶ Oni bidodo ngu mandega ngu ingolo, ngulo ingondudu ulungga nowoondoyemo ingolo ewonggori. Kootusina, ngu simooyengga ngu ndawuga tewa? Elo ewonggori. Oni simoo bale ene ingoyingoku, Anut oo bidodo Sembuli Sembunaye, ngulo yanggangoni, ngundo ngu simooyengga ngu sobowoote.

Sekarayiyando Yambo Utolo, Anutlo Bingami Okoowolo

⁶⁷ Yuka Kundingiyimbo eweyi Sekaraiya, newendemo hangetoni, oo kootusina, tunooteweloyi ngu koletelolo ewolo. ⁶⁸ Noolengo oo bidodo Sembuli Sembunaye, Iserel onilo

Anutga, ngulo bingami okoowato. Ndawugalo ngulo, ene noole hoolooweyelowelo ombulo, noole enengo oni simoo bale uliyelowoolo ko yoyowelo ombuwa. ⁶⁹ Anutndo enengo ko oni Dewit, ngulo sowenimonggo oni yanggango gula yeni, dikalo ngu, ngundo noole ko yoyowelo. ⁷⁰⁻⁷¹ Ene kulimi enengo ingondudu eyingo oni kundingiyi, ngu manggoyemo mande ngundilo elo gosiyootoni, Anutndo noolengo longge oni yanggango ngu kandeyemonggo noole ko yoyolo; oni nooledodo nowoondoye biyomi yelo boguwootenggoku, ngu kandeyemonggo nguya ko yoyowa. ⁷² Ene noolengo osisambanaye ngu sumange teyunolo hoolooweyelowolo. Ene kulimi sunggi mande kundingiyi elo, ngulo suwoo suwoo ingondudu teloloote. Ene ma kapengoyewa. ⁷³⁻⁷⁵ Ene hamoo mande solumimonggo Ebarahamno sunggi mande ngandilo ewolo. Ene noolengo longge oni kandeyemonggo andangeyelolo yoyootoni, ngulo noole Anutlo koni tewelo ma sosolewato. Noole nalu bidodomo keda ootoolo, nguno ngu, noole gome nenengo oolengo kundingiyi ootoolo; asa, noole enengo koni damoni kundingiyimo, ko damoni gome nenengo nguno noole mete enengo doongeyimo endeyowato. ⁷⁶ Ngundilo elo, Sekaraiya yowoolengolo nangoni kenolo ewolo. Ge nangone, oni geyolo geya elo Anut awuno oolengo ngulo ingondudu eyingo onilo ewanggo. Ge Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngu koleteyinolo ngulo oole yomosiyoyinowa. ⁷⁷ Gedo enengo oni simoo bale ngu, ngulo mande elo etuyelootoyi, ene nguno ingowanggo.

Ene enengo mbumbuwaye andangeyunolo ko yoyowa. ⁷⁸⁻⁷⁹ Noolengo Anutga ngulo sumange ayibiyi ulungga, ngundo noolengo ngandilo tete. Anutndo enengo nangoni suleyootoni ombuteku, ngu noolengo nowoondonaye oo biyomi oolooteku andangeyunowa. Ngu sengelo ooleli toongooteku, ngundilo ene oni nowoondoyemo ooleli biyomi oolooteku, ngu himi yunowa. Ene Sambo ende himingga ngu yeni, nooleno ombulo himi ngu, oni ooleli oolootenggoku, ko oni kumoowelo telo oolootenggoku nguya himi yunowa. Noolengo kenaye yoonenengootoni, ayibi imakeyingo, oole metemimo nguno oololo ombulo tewatolo ewolo.

⁸⁰ Kootusina, ngu simooyenggaku ulu tetoni, enengo goweyi ingonduduni yukani nguya yang-gangonidodo ulu tewolo. Ene toongelo, deguno oni kini melako nguno enesu nangge oluwokuno, ngu nalu nguno, ene Iserel oni simoo bale doongeyemo, Anutlo mande etuyelowelo tunootewa.

2

Mariyando Yesus Yomoowoolo (Matiyu 1:18-25)

¹ Ngu naluno, mela bidodomo sobosobo oni koleteyingo, oowooyi Sisa Ogastas, ngundo mana mande gula yelo ewolo. Mela bidodomo, oni simoo bale komo bidodo oowooye bukno nakangowelo ewolo. ² Sayiriniyas oningga, ngundo Siriya mela ngulo Gabman sobosobo koleteyingo oluwolo. Ngu nalungga nguno, amana

oolengo damoni yelo, oowooye bukno nakan-gowolo. ³ Ngundilo ngulo, oni simoo bale bidodo enengo ende damonimo salo, nguno oowooye bukno yewonggori.

⁴ Ngundilo ngulo, Yosep ngu Dewitlo soweni, ene Galili melako Nasaret ende ngu yokolo, ene Yudiya melako Dewitlo endemo yade yade oolouwoliyo. Ngu endega ngu, oowooyi Betelehem. ⁵ Yosep ngu enengo bale sunggi yeyingo, ngu oowooyi Mariya nguya oolouwoliyo. Ene oowooyali bukno yeweloyimbolo. Ngu nalungga ngu, Mariya useyidodo. ⁶ Yosep Mariya elaga ngu endemo nguno oodoli, Mariya simoo yomooweloyi nalu tunootewolo. ⁷ Ngu naluno, endemo weleweleyi ya ngu kuli onindo ndindi tewonggori. Ngulo ngu, elambalisa bulmakaulo yano oololo oode, nguno Mariya nangoni gogolo simoongga yomoolo, towimbo doobengolo yolo, bulmakaulo oo neyingo koondomo yeni welewoolo. Ndatelo ngulo, weleweleyi ya onindo kuli ndindi tewonggori.

Engel Onindo Sipsip Sobosobo Onino Ewolo

⁸ Ngu melasina nguno, sipsip sobosobo oni gidalega ende dabemimo suwoono Sipsip sobowoolo oluwonggori. ⁹ Oo Bidodo Sembuli Sembunayembolo Sambono Engel oni, ngundo sipsip sobosobo onino ombulo tunootewolo. Ulunggado enengo solu himi dulidalini ulungga yeni ombulo, ngundo sipsip sobosobo oniku pawayelolo himi yewolo. Ngundilo tetoni ngu, sipsip sobosobo oniku sosoleyingo ulungga tewonggori. ¹⁰ Ene Engel gulado mande

yunowolo. Ye ma sosolewelo! Ingoyi! No mande gome mesalango ngu yengo yolo ombuteno. Ngundo ngu oni simoo bale bidodo yoyeni, oni oni tewanggo. ¹¹ Ngu sa nalunggano nguno, Dewitlo endemo bale gula simoo yomoote. Ngu simoongga ngu noolengo oo bidodo Sembuli Sembunaye. Ene Kristus, Anutndo sunggi yetoni, Noole Ko Yoyowelo Sunggi Yeyingo oni ngu! ¹² Ye ngu simooyengga ngu kenoweloyi, sunggi ngu ngandilo. Kumbabo doobengolo, bulmakau, ngundo oo neweloyi koondomo yetoni, welooteku ngu! Elo ewolo.

¹³⁻¹⁴ Sambono Onindo ngundilo etoyi, ariya, sodedonangge Sambono Oni oowooyingga oolengo ombulo tunootetoyi, gooboongoolo, Anut bingami okoolo, yambo utolo, ngandilo ewonggori. Anut awuno oolengo, noole gengo oowoongge bingamingge okoolo, noole gengo yemboongetooye, oni simoo bale mete gedo nowoondoge yunolo, gengo imakeyingo damoningga nguyaya yunowalo yambo ulewonggori.

Sipsip Sobosobo Oni Oololo Yesus Kenowonggori

¹⁵ Sambono Oniku ngundilo telo, ene ko Sambono oolewonggori. Ariya, sipsip sobosobo oniku enengo nangge mandelo ingolo ewonggori. Noole sodedonangge Betelehem endemo oolouya, ngu ooga ngu Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo ewoku, ngu oololo kenowatolo ewonggori.

¹⁶ Ngundilo elo, ene sodedonangge oololo, Mariya Yosep elaga yeyolo, ko simooyenggaku

bulmakaulo koondomo wetolo oodoni kenowonggori. ¹⁷ Ngundilo kenolo ngu, Sambono Onindo ngu simooyengga ngulo mande ewonggoku ngu, wesiyolo ewonggori. ¹⁸ Oni simoo bale bidodo, Sipsip sobosobo onindo mande ngu etoyi ingolo, ene mande ngulo ingondudu ulungga oolengo tewonggori. ¹⁹ Ene nemi Mariyando, ngu mande ngu bidodo gome newendemo yelo, gome dowoolo, ene mande ngulo ingondudu teloluwolo. ²⁰ Sipsip sobosobo oniku, enengo kono ko oololo, Anutlo dulidalini Sambono Onindo etoyi, oololo kenowonggoku, ngulo ene Anutlo oni oni telo, oowooyi bingami okoololuwolo.

Simiyon, Ana Elagado Anutlo Yambo Ya Ulungano (Tempel) Nguno Yesus Kenowoliyo

²¹ Kootusina, sa nalu kandegula gidembolo kabusagomo (Nalu 8) simooyengga ngu moondeyi yomosiyoweloyi naluwomo, oowooyi Yesuslolo ewolo. Mariya useyidodo ma teyingomo ngu, oowooyingga ngu Engel oninggado ewolo.

²² Moseslo mamana mandeno eteku, Mariya ngu keyolo oodoni, ngu nalunggaku tunoote-toni, ene yambo yano ulo, Anut doongeyimo ko goweyi metemi teweloyim oolouwolo. Ngundilo ngulo, Mariya, Yosep elambalisa, ngundo Yesus yolo, Yerusalem endemo oololo, goobooyingo ya ulungano (Tempel), nguno Oo Bidodo Sembuli Sembunayemo woolo yewelo oolouwonggori. ²³ Ngu Oo Bidodo Sembuli ngulo mamana

mandeno nakangootoni oolooteku ngundilo. Nemimbo nangoni gogolo yomootoni ngu, nangoningga ngu yolo, Oo Bidodo Sembuli Sembunayingga ngulo kundingiyi oni ewolo. Anutndo ngu nangoni gogologa ngu sunggi yeyingongga, ngu enengo ko tenilo ewolo. ²⁴ Ngulo Anutno woolo yewelo ngu, nu kundilimanggowo ululumu elaya, ngundi, owita duliyo elaya yolo, ngundo Anutno woolo yeweloyimbolo ewolo.

²⁵ Moseslo mamana mandeno ewoku, ene ngundilo tewoliyo. Ngu naluno, oni gula oowooyi Simiyon ngu Yerusalemno oluwolo. Ene Anut doongeyimo, oni nenengo gome oolengo. Ene Anutno suwoo suwoo yambo mande nangge teloluwolo. Yuka Kundingiyi, ngundo Simiyondodo oluwolo. Ene Iserel oni nowoondoye yeni, imakelo ngulo kowuliye andangeweloyi oningga, ngu sobowoolo oluwolo. ²⁶ Yuka Kundingiyi, ngundo Simiyonno kuli ewolo. Ge oode oo Sembuli ngulo Anutndo noole yoyowelo sunggi yeyingo oni, Kristus, kenologo ge kumoowalo ewolo. ²⁷⁻²⁸ Ariya, Yuka Kundingiyimbo yokutuwootoni, ene ootookoolo, yambo ya newendemo uwolo. Ulo doongetetoni, Mariya Yosep elambalisa nangoyali Yesus yolo, gobooyingo yano, mamana mandeno ewoku, ngundilo tewelo ombuwoliyo. Simiyonndo Yesus yolo, dowoolo, Anut oowooyi bingami elo okoolo, ngandilo ewolo. ²⁹ Noolengo Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ataga gengo ko oningga nga yokootooga, sumangggemo oolouni. Ataga no mete kumoowano. Nolo nowoondone imakeyingo ootoolo, kuli gengombo ewolomu, ngundilo ataga tunootete. ³⁰ No

doongenembo gedo noole yoyoweloyi oningga sunggi yewoku, ngu ataga kenooteno. ³¹ Ge nga oningga ngu sunggi yetoyi, ombulo, oni simoo bale bidodo hoolooweyeloweloyimbolo. ³² Ene ngu solungga ngu, Yesus oni sowe gidalega yunolo, oole etuyelootoni, Anutno nowoondoye yewanggo. Ngundo ngu, Iserel oni simoo bale nguya oowooye ulungga yunowalo ewolo.

³³ Yesus eweyi nemi ngu, Simiyonndo mandega eteku, ngulo soliyokolo, ingondudu ulungga tewoliyo. ³⁴ Simiyonndo kumana yunolo, simooyengga ngu nemi Mariyano oo eme tunooteweloyi, ngulo ewolo. Ingo, nga simoongga nga ngu, Anutndo sunggi yelo suleyowoku ngu, ye Iserel oni simoo bale enengo yanggangoni ngu etuyelo. Ene ngundilo tetoni, ngulo Iserel oni simoo bale oowooyingga enengo mandeni ngu ingolo, gidalega nowoondoye hamoo tetoyi, gidalegado ene kootu inolo, enedodo sanggili tewanggo. ³⁵ Nga nangonggega ngando ngu oni simoo balelo ingonduduye bidodo nowoondoyemo kombitelo oolootenggoku, ngu yeni, tunoo oolengo etuyelowa. Kootusina, kowuli ulungga eneno tunootewaku, nguno ge nguya nowoondoge kowuli oolengo dugebo gosanggawetoni ogingoyingooteku ngundilo ingowalo ewolo.

³⁶⁻³⁷ Anutlo ingondudu eyingo bale gula oowooyi Ana, ngu eweyi Panuwel, ko enengo soweni oowooyi Aser. Ana ngu kuli dogoni oolengo, ene kuli kameyimboya mooma kandegula gidembolo elaya (7) nangge oode, ngu naluno nguno, ngu kameyi kumoowolo. Kameyi

kumootoni, enesu nggami oodoni, moomani onibi namolaya ko mooma namolaya nguya (84) nggami oluwolo. Ene (Tempel) goobooyingo ya ulungano ngu ma yokowolo. Ene suwoo suwoo, Anutno yambo mande telo oluwolo. Ene ngundilo telo nguno, nalu oowooyingga ene oowali loogu telo, ngulo yemboongelo oluwolo. ³⁸ Ngu naluno, Ana nguya ombulo, Yesus kenolo, Anutno eselo, Anut bingami okoolo, Yesuslo mandeni oni simoo baleno wesiyolo ewolo. Yerusalem endemo oni, ko Iserel oni ngu bidodo ko yoyoweloyi oningga Anutndo yunowelo eyingo ngu sobowoolo oolootenggoku, ngu oningga ngu, Yesusngga nga!

Yosep, Baley, Nangoyali, Nasaret Endemo Ko Oolouwoli

³⁹ Yosep, Mariya elagado, ene Oo Bidodo Sembuli Ulungga, ngulo mamana mandeno eteku, ngundilo temukolo ngu, asa, ene Tempel ya ngu yokolo, Galili melako enengo ende Nasaretno ko oolouwoliyo. ⁴⁰ Simooye bodagaku ulu telo, ingonduduni ulungga oolengo telo, yangganganidodo tewolo. Enengo ingo ingoni, ngu gome oolengo. Anutlo sumangeni, ngundo ene wiliyowolo.

Yesuslo Mooma Kande Elaya Kegidembolo Elaya Tetoni, Tempel Yano Oolouwolo

⁴¹ Mooma bidodomo, Yesus eweyi nemi, Yosep Mariya elaga, ene Yerusalem endemo Anutlo sunggi kenolo dagayeloyingo oowooyi Pasowa, nguno oololo oolooteli. ⁴²⁻⁴³ Yesuslo mooma ngu kande elaya kegidembolo elaya, (12) tetoni, ariya,

ngu nalu kundingiyingga, nguno Yosep Mariya elaga, ko Yesus nguya yolo, ene Yerusalemno oolouwonggori. Kootusina, Pasowalo nalungga ngu kinitetoni, Yosep Mariya elaga, oni sungoku ngu bidodo enengo endemo endemo ko sawoliyo. Ene Yesus enesu nangge, Yerusalemno oodoni, enengo eweyi nemimbo ngulo ma ingowoliyo. ⁴⁴ Yosep, Mariya elagado, ngu Yesus ngu oni simoo bale gidalegaya kuli oololo satenggolo ingolo, ene nguya ngu sanggano nguno ooleko doongetelo doongetelo ooloutoli, kinitewolo. Enengo konebobeyi dobooguliyi kewooloyemo doongetewoliyomu nguya kini.

⁴⁵ Elayaga ngu Yesus erewetoli, nguya kini. Ngundilo tetoni, ngulo elayaga ngu, ene Yerusalemno Yesus erewelo ko oolouwoliyo.

⁴⁶ Yosep Mariya elagado, Yesus erewelo endeyolo oodoli, sa kabusa kinitewolo. Kootusina, Tempel ya newendemo oodoni kenowoli. Yesus ene oo nakangolo etuyeloyingo oni kewooloyemo bibitelo, mande etoyi ingolo, ko enebana sumoo ngu oniku nguya yunolo oluwolo. ⁴⁷ Ngu ingondudu etuyeloyingo oni, ngundo Yesuslo mandeni ingolo, ko ingonduduni ingoyingonga, ko enengo mandeye gumi yootunolo ewokungga, ngulo ene soliyokowonggori. ⁴⁸ Eweyi nemi elaga nguya ngundilo kenolo sosolewoliyo. Nemimbo ewolo. Nangone, ge ndatelo ngulo, ge nooledodo ngundilo tete? Noya awanggeboya nowoondonale ngu kowuli oolengo yetoni, noole ge erewenggeloyingo ulungga tetelolo ewolo.

⁴⁹ Yesusndo enengo mande gumilo ewolo. Yali ndawugalo no erewenelooteli? Nondo awalo ko

teweloyi, ngu yali ngundilo ma ingooteli, bine? Elo ewolo. ⁵⁰ Ene elagado, Yesusndo mandega enedodo ewoku ngu, damoni ma ingowoliyo.

⁵¹ Ariya, Yesus ootookoolo, eweyi nemimboya oolouwonggori. Oololo, yade yade Nasaretno tunootewonggori. Yesus ene suwoo suwoo, eweyi nemimbolo manggoyali keyolo, sulena yunowolo. Nemi Mariyando ngu mande ngu bidodo ingondudunimo yelo, gome dowoolo, ingonduduwoolo oluwolo. ⁵² Yesus ulu tetoni, enengo ingoyingo nguya gome ulungga oolengo tunootewolo. Anut doongeyemo, oni simoo bale doongeyemo nguya, ene oni gome nenengo oolengo oluwoolo.

3

Sono Yeloyingo Yondo Mande Wesiyolo Ewolo (Matiyu 3:1-12; Mak 1:2-8; Yon 1:19-28)

¹ Mela bidodomo, tabango koleteyingo oni oowooyi Tayibiriyas Sisa, ngu mooma kande elaya kengga (15) ngu oni simoo balelo sobosobo oluwolo. Pontiyas Payilat ngundo ngu, ene Yudiya onilo sobosobo koleteyingo oluwolo. Ngu naluno, Herodndo ngu Galili mela ngulo sobosobo koleteyingo oluwolo. Beyi, Pilipndo ngu Ituliya ko Tarakonayitis mela ngulo tabango oluwolo. Layiseniyas, ngundo ngu Abilini mela ngulo tabango telo oluwolo. ² Ngu naluno, Anas ko Kayiyapas elaga, ngundo ene Anutlo woolo yeyingo oni kundingiyi ngulo sobosobo oni koletelo telo oluwoliyo. Ngu nalunggano nguno nangge, Sekaraiya nangoni Yon, ngu deguno

oni kini melako nguno oluwolo. Yon nguno oodoni, Anutndo enengo mandeni soweyootoni, eneno ombutoni ingowolo. ³ Ngundilo tetoni, Yon ene oololo, Yodan sono dabemiwoole endeyolo oololo, oni simoo bale bidodo komo nowoondoye yowoolengolo Anutno yetoyi ngu, asa, Anutndo oni simoo bale ngulo mbumbuwaye andangeyunolo kapengo yewoolo. Ngundilo tetoni ngu, asa, Yondo sonoyelowolo. ⁴ Nguno ngu Anutlo ingondudu eyingo oni oowooyi Ayisaya, ngundo kuli nakangolo, ngandilo ewolo. Etoni, deguno oni kini melako, oni manggowo gula oni simoo bale gidalegalo meno ewolo. Oo bidodo Sembuli Sembunaye, ngulo oole yoonenengoyino! Enengo oole gome yomosiyoyino! ⁵ Anutndo oole nggitinggooto, mewuyi ngu bidodo wiliyoyi. Mela pupuli ngu doongootoyiga guwu yeni. Oole wigiwagayingo ngu yoonenengoyi. Oole mela pikipokuli ngu yomosiyoyi. ⁶ Nguno ngu, oni simoo bale bidodo ngu, Anutndo noole ko yoyowelo ko teteku, ngu kenolo ingowanggolo ewolo.

⁷ Oni simoo bale oowooyingga oolengo Yon kandeyimo sono yowelo ombuwonggori. Ngundilo ombutoyi, yeyootoni, nowoondoye ma yowoolengootoyi, ngulo ngu, Yon sanggili ulungga telo, ene mamanyelolo ewolo. Ye sile dingeyi kosonggini biyomidodo! Onendo yeno etoni, ye mete Anutlo sanggilini kootusina tunooteweloyi, ngu dagalo sawanggo, bine? ⁸ Ye komo nowoondoye yowoolengootoningga ngu, ye komo engge yeyiga tunooteni. Yengo nowoondoyemonggo ngandilo ma ewelo. Ebaraham ngu noolengo awanaye, ngulo

Anutndo nooledodo ma sanggili tewalo, ma ingondudu tewelo. Nondo yeno eteno. Anutndo, ene mete nga digiga nga yoyeni, Ebaraham simoongo tunootewanggo. Ye Anutlo ko yokootenggoku ngu, asa Anutndo mete oni gidalega yoyootoni, enengo ko tewanggo. ⁹ Anutlo sopolu de damonimo kuli yetoni ooloote. De bidodo engge gome ma enggewaku ngu, ene doongoolo, deko oolongootoni dewalo ewolo.

¹⁰ Yondo ngundilo etoni, oni simoo bale bidodo enengo mandeni ngundilo ingolo, sumoo ewonggori. Noole ndatelo tewato? Ewonggori.

¹¹ Yondo manggoye gumi ewolo. Oni gula ene nenggulo elaya moole ngu, oni gula kenootoni, ene nenggulo kinitetoni, asa, ngu gula inowa. Oni oowalinidodo ngu, ene komo nguya ngundilo tewalo ewolo.

¹² Gabman Takis bobeye yoweloyi oni gidalega nguya, sono yowelo Yonno mayelo ewonggori. Mande etuyeloyingo oni, noole ndawuga tewato? Ewonggori.

¹³ Yondo gumi ewolo. Ye ngu komo mela ngalo oo sobosobo onindo etenggoku, ngundilo nangge, bobeye ngu yoyi. Yengombo, yengo ingonduduno bobeye sanganimu gula ma yowelolo ewolo.

¹⁴ Ngu naluno, me oni gidalega nguya Yon sumoo inolo ewonggori. Noole ndatelo tewato? Etoyi, Yondo mande gumi ewolo. Ye komo oni yutolo, ngulo enengo bobeye kingo ma yowelo. Ye oni sungomo ebe ganagana mande elo bobeye sitowiye ma yowelo. Ye komo yengo koye ngulo uliyi ngu nenengo yoya, ngulo oni oni teya oliyilo ewolo.

15-16 Oni simoo bale ingonduduyemonggo, ingondandangelo, Yonlo ewonggori. Nga ngu Kristus bine, ngundi kini, bine? Elo ingowonggori. Yondo enengo mandeye ingolo ngulo gumi ewolo. Nondo ngu sonombo nangge ye sonoyelooteno. Ngundilo, oni gula no kenelolo ombuwa. Ngu oningga ngulo yanggangoni, ngundo nolo yanggangone, ngu hamoo oolengo dagate. Nondo enengo keyi goweyiga ngulo utoyi wesiyoweloyi, ngu ereremo kini. No enengo sulena oni nangge. Enendo ngu Yuka Kundingiyimbo, ko debo nguya gooboongoolo, ngundo ye sonoyelowa ewolo.

17 Kootusina, Yesus oningga, ngundo ombulo, oni simoo balelo nowoondoye hamoo teyingo ngu wilikoyelootoni, oni simoo bale bidodo eneno nowoondoye hamoo tetoyi ngu, enendo yoyolo, enedodo Sambo Endemo oluwanggo. Ngulo ngu, oni simoo bale bidodo eneno nowoondoye hamoo ma telo, Yesus ma keyootoyi ngu, asa, Anutndo ngu oni ngu suleyelootoni, Setanlo ende biyomi de ma kumootekuno, nguno uwanggo ewolo.

18 Yondo mande mande yanggangomonggo elo, ngundo oni simoo bale ingonduduye yokutuwoolo ewolo. Ngu damoninggano ngunonggo, Yondo Mande Keda Mesalango ngu oni simoo baleno wesiyolo ewolo.

Herod, Mela Sobosobo Oni, Ngundo Yon Yolo, Ya Biyomimo Yewolo

19 Yondo Galili mela ngulo oo bidodo sobosobo oni ulungga oowooyi Herod, ngu kenolo, elo mamanangowolo. Herodndo damoni biyomi

oowooyingga telo, ngunonggo koneyo Pilip baleyi Herodiyas woosoolo yowoolo, ngulo nguya mamanangolo kenolo ewolo. Ngundilo telo, ngu damoni biyomingga nguya tetoni, tunoo oolengo tewolo. ²⁰ Ngundilo telo, ngu damoni biyomingga, ngunonggo damoni gula soweyolo tewolo. Ngulo Yon dowoolo, ya biyomimo yewolo.

*Yondo Yesus Sono Newendemo Utoni Sonwoowolo
(Matiyu 3:13-17; Mak 1:9-11)*

²¹⁻²² Yondo oni simoo bale oolootenggoku, ngu bidodo sono newendemo yodowoolo ulo, sonoyelomukolo oodoni ngu, Yesus nguya Yondo dowoolo sonombo sonowoowolo. Ngundilo tetoni, Yesus ngu Anutno yemboongelo oodoni, ngu naluno, Sambo yamako goosootoni, nguwoole Yuka Kundingiyi ombuwolo. Onindo ngu Yuka Kundingiyingga ngu kenoyingo ngu, nu kundilimanggowo ngundilo tewolo. Ngundilo telo, Yuka Kundingiyingga Yesus tabango sanganiwoole ululumelo oololo ombulo, telo uwolo. Anutndo Sambononggo menolo, ngandilo ewolo. Ge nolo nangone oolengo, no gengo gome kumootenoku ngu! Nowoondone ngu bidodo gengo oni oni teteno! Ewolo.

*Yesuslo Soweni Osi Sembeni Ngulo Oowooye
(Matiyu 1:1-17)*

²³ Yesuslo moomani ngu onibiga kande elaya tetoni, (30) ene nguno enengo koni nenengo damoni yelo tewolo. Oni simoo baledo ngu Yesus

kenolo ngu, ingondudu telo, ngu Yosep nangonilo ingowonggori.

- ²⁴ Hilayi ngu Matat nangoni. Matat ngu Liwayi nangoni. Liwayi ngu Melki nangoni. Melki ngu Yanayi nangoni. Yanayi ngu Yosep nangoni.
- ²⁵ Yosep ngu Matatayiyas nangoni. Matatayiyas ngu Emos nangoni. Emos ngu Neyam, nangoni. Neyam ngu Esalayi nangoni. Esalayi ngu Nagayi nangoni. ²⁶ Nagayi ngu Meyat nangoni. Meyat ngu Matatayiyas nangoni. Matatayiyas ngu Semen nangoni. Semen ngu Yosek nangoni. Yosek ngu Yoda nangoni.
- ²⁷ Yoda ngu Yowanan nangoni. Yowanan ngu Resa nangoni. Resa ngu Serababel nangoni. Serababel ngu Siyalitiyel nangoni. Siyalitiyel ngu Nerayi nangoni. ²⁸ Nerayi ngu Melki nangoni. Melki ngu Edayi nangoni. Edayi ngu Kosam nangoni. Kosam ngu Elemedam nangoni. Elemedam ngu Eya nangoni.
- ²⁹ Eya ngu Yosuwana nangoni. Yosuwana ngu Eliyesa nangoni. Eliyesa ngu Yolim nangoni. Yolim ngu Matat nangoni. Matat ngu Liwayi nangoni. ³⁰ Liwayi ngu Simiyon nangoni. Simiyon ngu Yuda nangoni. Yuda ngu Yosep nangoni. Yosep ngu Yonam nangoni. Yonam ngu Elaiyakim nangoni.
- ³¹ Elaiyakim ngu Meliya nangoni. Meliya ngu Mena nangoni. Mena ngu Matata nangoni. Matata eweyi ngu Netan nangoni. Netan ngu Dewit nangoni. ³² Dewit ngu Yesi nangoni. Yesi ngu Obet nangoni. Obet ngu Bowas nan-

goni. Bowas ngu Salomon nangoni. Salomon ngu Nason nangoni.

³³ Nason ngu Aminadap nangoni. Aminadap ngu Admin nangoni. Admin ngu Anayi nangoni. Anayi ngu Hesalon nangoni. Hesalon ngu Peres nangoni. Peres ngu Yuda nangoni. ³⁴ Yuda ngu Yekob nangoni. Yekob ngu Ayisak nangoni. Ayisak ngu Ebaraham nangoni. Ebaraham ngu Tera nangoni Tera ngu Nehor nangoni.

³⁵ Nehor ngu Serak nangoni. Serak ngu Riyu nangoni. Riyu ngu Pelek nangoni. Pelek ngu Iba nangoni. Iba ngu Sila nangoni. ³⁶ Sila ngu Kenan nangoni. Kenan ngu Apaksat nangoni. Apaksat ngu Sem nangoni. Sem ngu Nowa nangoni. Nowa ngu Lemek nangoni.

³⁷ Lemek ngu Metusala nangoni. Metusala ngu Inok nangoni. Inok ngu Yeret nangoni. Yeret ngu Mahalalil nangoni. Mahalalil ngu Kenan nangoni. ³⁸ Kenan ngu Inos nangoni. Inos ngu Set nangoni. Set ngu Adam nangoni. Adam ngu Anut nangoni.

4

Setando Yesus Tewoongowolo (Matiyu 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Yuka Kundingiyi, ngundo Yesus newendemo hangetoni, Yesus ene ootookoolo Yodan sono yokolo ooloutoni, ngu naluno, Yuka Kundingiyimbo yolo, oni kini kingo mela, degu kewooloko toongewolo. ² Yesus ene, oni kini melako oololo, nguno nalu onibi elaya (40) oode, ene oo ma

newolo. Ngu nalungga ngu kinitetoni ngu, Yesus oodoolo kumooyingo ulungga oolengo tewolo. Ngu naluno, Setando Yesus tewoongowelo ombuwolo.

³ Setando Yesusya ewolo. Ge Anut Nangoni tetoningga ngu, ariya, ge nga digiga ngaya etooga, oomanongoyingo oowali tenilo ewolo.

⁴ Yesusndo Setanlo mande gumilo ewolo. Anutlo mande nakangoyingomo ete. Oni ene oowalilo nangge ngu keda ma oolootenggolo ewolo.

⁵ Ngundilo tetoni, Setando sodedonangge Yesus yolo, mela puli ndandayingonggano oolelo, mela ngalo oo gome gome nga keno, elo, bidodo etungowolo. ⁶ Setando Yesusya ewolo. Mela bidodomo, nondo yanggango gunootoowe sobowoowa. Oo sitowi gome gomemu oolooteku, ngu nguya gunowano. Nga oo nga ngu bidodo nolomu. No oni gula inowelo elo ngu, no mete ene inowano. ⁷ Ge nono penggootelo, yemboongetoyi ngu, asa, oo nga ngu bidodo gengo oolengo yowalo ewolo.

⁸ Yesusndo mandeni gumilo ewolo. Anutlo mandeno ete.

Ge komo gengo Ulungga Oo Bidodo Sembuli Sembuge, gengo Anut nguno nangge yambo mande teya, ene gulanangge ngulo koni ngu nangge teyinolo ewolo.

⁹ Asa, Setando Yesus yolo, Yerusalemno Tempel ya ulunggaku, ngu sanganimo awuno oolewoliyo. Tempel ya ungoomo awuno dikalo, ngunonggo

Setando Yesusya ewolo. Ge Anut Nangoni teton-
ingga ngu, asa, nganonggo paleya soleya u!
10 Anutlo mande nguno ngandilo ete.

Anutndo enengo Sambono Engel oni, nguno
etoni, ngundo ombulo, sobogelolo goyolo,
melako goyewanggo.

11 Enengo kandeyebo godowoolo goyolo utoyi,
digi oo gulado kengge ma sanggayelo tutu-
woowalo ewolo. *Sam*
91:11-12

12 Yesusndo Setanlo mande gumilo ewolo.
Ge komo gengo ingondudugemonggo oo biyomi
gula telo, ngulo Anutndo hoolowenelonilo ma
ewelo. Anutlo Mande nakangoyingo oolooteku
ngu ngandilo.

Gengo oo Bidodo Sembuli Sembuge, ngu gengo
Anut. Ngu ma tewoongowelo! Ewolo.

13 Setando Yesus ngundilo oo ngu bidodomo
tewootewoongolo yokolo, nalu gulano ko tewoon-
gowelo ingolo, ene toongewolo.

Yesus Galili Melako Ko Damoni Yelo Ko Tewolo
(Matiyu 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Yesus ngu Yuka Kundingiyi ngulo yanggan-
goni, ngundo yolo, Galili melako ko oolouwolo.
Yesuslo mandeni ngu Galili mela ngu bidodo elo
endeyootoyi ingowonggori. 15 Yesusndo suwoo
suwoo Yudalo goobooyingo yano ulo, oni simoo
bale mande yunootoni, ngulo oni simoo bale
bidodo Yesus bingami, elo okoowonggori.

*Nasaret Ende Ngulo Onindo Yesus Kootu In-
owonggori*
(Matiyu 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Yesus Nasaret endemo oolouwolo. Kuli Yesus bodagano, ngu endemo nguno oode ulungga tewolo. Yesus enengo damoni ngu ngandilo. Sabat naluno, ene suwoo suwoo Yudalo goo-booyingo yano oluwolo. Ngu naluno, ene dikalo, Anutlo mande kandangelo ewolo. ¹⁷ Ngundilo etoni, ene Anutlo ingondudu eyingo oni, Ayisayalo bukno oo naka yolo, Yesus inowolo. Yesusndo bukga ngu yolo wesiyolo, ene mande ngandilo nakangoyingomu ngu erewelo kenowolo. ¹⁸ Ngu ngandilo, Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngulo Yuka Kundingiyi nono ooloote. Ngundo no sunggi yenunootoni, ngunonggo no owoolongo oni simoo bale Anutlo mande keda mesalango nga wesiyolo yunowano. Ene no sulenelootoni ombuwonoku, ngu mande ngandilo etoowega, ye ya biyomimo oolootenggoku, ngu yokoya sayi. Oni doongeye kilingomu ene doongetelo, mela kenawanggo. Ene no sulenelootoni ombuwonoku ngu, oni hoolooweyelolo, enengo longge onilo kowuliye yunootoyi, andangeweloyimbolo ombuteno. ¹⁹ No mande wesiyolo, ngu Oo Bidodo Sembuli Sembunaye ngulo nalu gome ataga oolootelo ewolo.

²⁰ Yesusndo mande ngundilo kandangelo yokolo, ene bukgaku ukingolo buk sembuli inolo yokolo, ene bibitewolo. Ene oni simoo bale yambo yano oluwonggoku, ngu bidodo Yesus nangge kenondadangewonggori. ²¹ Ngundilo kenootoyi, Yesusndo mande ngandilo elo ewolo. Anutlo mande nakangoyingo nga ngu, ene ataga engge tunootelo oolooteku nga! Ewolo.

²² Oni bidodo Yesuslo oni oni telo, enengo

bingami okoolo elo, enengo mande nga gome tunoo oolengo ewoku, ngulo soliyokolo, ingondudu telo ewonggori. Ene nga oningga nga Yoseplo nangoni nangge, binelo ewonggori?

²³ Yesusndo mande gumi ewolo. Hamoo oolengo, yengo ingonduduyemonggo mande ngandilo nono ewanggo, bine? Sayi mambu yomosiyeoyingo oni, Dokta, ge komo gengo sayingge yomosiyo. Ge Kaperniyam endemo oo tewoku ngu, noole ingowooto. Ngundilo nangge, gengo ende damonimo ngano nguya ngundiya telo ewolo.

²⁴ Yesusndo mandelo ewolo. Hamoo oolengo yeno eteno. Anutlo ingondudu eyingo oni gula, enengo ende damonimonggo mande ngu gome ma ingowolo. ²⁵ Nga ingonduduyega nga ngu, yengo osi sambaye oo biyomi ingoyingoku, ngundilo ingootenggo. No hamoo oolengo yeno eteno. Ilayiyalo naluno, Iserel bale nggami oowooyingga oluwonggori. Ngu naluno, mooma kabusa ko kombo kandegula gidembolo gulanangge sa nangge oodoni, sono ma ombuwolo. Ngundilo tetoni, oowalilo kumooyingo nalu ulungga mela bidodomo tunoote-wolo. ²⁶ Ngundilo tetoni, Anutndo Ilayiya suleyootoni, Iserel onilo bale nggami gulano ma oolouwolo. Kini, Anutndo Ilayiya suleyootoni, Sarepat ende Sayidon melako, bale nggami gula nguno oolouwolo. ²⁷ Ngundilo nangge, Anutlo ingondudu eyingo oni, Ilayisalo naluno nguya, Iserel oni goli mambudodo oowooyingga oluwonggori. Ngu kewooloyemo gula ma mete tewolo. Kini, Siriya oni oowooyi, Neyamando nangge

mete tewolo. Yesusndo ngundilo ewolo.

²⁸ Oni simoo bale Yuda onilo goobooyingo ya newendemo oluwonggoku, ngu mandega ngu ingolo, sanggili biyomi tewonggori. ²⁹ Ngundilo sanggili telo, oni simoo bale ootookoolo, Yesus uleyi kumoowelo tewonggori. Ngu endega ngu, puli sanganimo ngulo, ene ootookoolo, Yesus owelo moguluwoolo yolo ulo, ende wengamo, kembemo wenggelemootoyiga uni, elo, ngundilo tewonggori. ³⁰ Ngundilo telo utoyi ngu, Yesus ngu kewooloyemonggo kini telo toongewolo.

*Yesusndo Oni Gulano Yuka Biyomingga Owe-
wolo
(Mak 1:21-28)*

³¹ Ngu naluno, Yesus ngu Galili mela nguno ende gula oowooyi Kaperniyam, nguno uwolo. Ngu endemo nguno Sabat naluno, Yesusndo oni simoo baleno Anutlo mande wesiyolo etuyelowelo damoni yewolo. ³² Yesuslo mandeni ingolo, ngulo soliyokowonggori. Ndatelo ngulo, enengo mandeni ngu yanggango oolengo.

³³⁻³⁴ Goobooyingo ya nguno, oni gula yuka biyomimbo yoyingomu ombulo, nguno oluwolo. Ngu oningga, ngundo manggalu ulungga telo ewolo. Ehe! Yesus Nasaret oni! Ge ndawuga noole tewelo ombute? Ge bine noole yombuliyelowelo ombute? No ingooteno. Ge Anutlo oni kundingiyi! Ewolo.

³⁵ Ene Yesusndo manggaluwoolo ewolo. Ge manggoge ukingo! Ngu oningga ngu yokoya toonge! Ewolo. Ngundilo etoni ngu, asa, yuka biyominggakundo oninggaku wenggelemootoni,

oni sungoku kewooloyemo melako wedoni yuka biyominggaku peselo toongewolo. Ene oninggaku goweyi moondeyi ma utolo yombuliyowolo.

³⁶ Oni bidodo ngundilo kenolo soliyokolo, enengo nangge mande, elo ingolo ewonggori. Nga ndatelo mandega? Enengo yanggango oolengo etoni, yuka biyomi yanggangododo ngu peselo oni yokolo, toongeteku ngalo ewonggori!

³⁷ Yesuslo mandeni ko oo tewoku, ngulo mande ngguyi bingamini, ngu mela ngulo ende ngu bidodomo logowoowolo.

Yesusndo Pitalo Konggeyi Yomosiyowolo

³⁸ Nalu gulano, Yesus ootookoolo, ngu goo-booyingo ya ngu yokolo, Sayimon Pitando yano oololo uwolo. Sayimon Pita konggeyi ngu sayi ulungga oolengo telo, moondeyi gookingo ulungga tewolo. Ngundilo tetoni, ngulo Yesusndo yomosiyonilo sumoo ewolo. ³⁹ Yesusndo ngu balegakuno oololo, ngu sayinggakuya etoni, sayinggaku peselo toongewolo. Ariya, ngu balegaku ootookoolo mete telo, oowali kayunowelo sulena tewolo.

Yesusndo Oni Simoo Bale Oowooyingga Yomosiyelowolo

(Matiyu 8:16-17; Mak 1:32-34)

⁴⁰ Sa nemimo uwelo tetoni, oni enengo dobooguliyemo sayi damoni oowooyingga, yoyolo mayewonggori. Yesusndo kandeyi ngu sayi onikuno sungo sungo yetoni, ngu sayi oniku goweye moondeye gome mete temukowolo.

⁴¹ Ngundilo telo, mela yuka biyomiku nguya, oni simoo bale oowooyingga yoyokolo peselo satoyi,

oni mete tewonggori. Ngu mela yuka biyomi, ngundo meno manggalu telo ewonggori. Ge Anut Nangoni! Elo etoyi, ene Yesusndo ewolo. Ye mande ma ewelo, elo loogu yunowolo. Ndatelo ngulo, ene ingootenggoku, Yesus ngu Kristus.

Yesus Ende Sungomo Nguya Ko Telo Endeyowolo

(Mak 1:35-39)

⁴² Sengetoni suwoononggo Yesus ootookoolo, endesina oolelo, mela eluwooyingomo oni kinimo toongewolo. Ngundilo tetoni ngu, oni simoo bale ootookoolo erewewonggori. Ngundilo pawangootoyiga, ene ma yoyokolo toongenilo ngundilo tewonggori. ⁴³ Ene Yesusndo ewolo. No komo ende ende nga bidodomo Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo simoo bale enengo sobowooteku, ngu elo wesiyolo etuyelowano. Ndawugalo ngulo, no Anutndo nga kongga ngalo sulenelootoni ombuwonowolo ewolo. ⁴⁴ Enengo mandeni emukolo ngu, Yesus ene oololo, Galili mela ngulo ende ngu bidodomo, Yuda onilo goobooyingo ya newendemo ulo, nguno Anutlo mande onino elo etuyelowolo.

5

Yesusndo Etoni, Pitando Iso Oowooyingga Yowolo

(Matiyu 4:18-22; Mak 1:16-20)

¹ Nalu gulano, Yesus ngu Genesaret sono koongeyingo ngu dabemimo dikatoni, oni simoo bale oowooyingga oolengo, Anutlo mande ingoweloyimbolo mayelo, musiyo bidodo ndindi

tewonggori. ² Yesus ene doongetelo, wanggo bodi elaya yeyootoni ngu, sono koongeyingo ngu tamako nguno oluwolo. Wanggo sembuguliyi ngu sono koongeyingo tamakono ulo, isolu si sonowoolo oluwolo. ³ Yesus ngu Sayimondo wanggoga ngu sanganimo oolelo, Sayimonya ewolo. Wanggo bodaga woosotooga sono kewooloko oolounilo ewolo. Ngundilo elo, ene wanggono bibitelo, oni simoo bale ngu Anutlo mandelo etuyelowolo.

⁴ Yesusndo mande elo yokolo ngu, yowoolengolo, Sayimon Pitano ewolo. Wanggo woosotooga, sono kewooloko ooloutoningga, ye isolu si oolongooya, iso yoyilo ewolo.

⁵ Sayimon Pitando Yesuslo mandega ngu gumi ewolo. Oni ulungga, noole suwoono nalu ulungga ngu si oolongoowootoku iso gula ma yowolo. Ene gedo etoyi ngulo, asa, tewoongolo ko oolongoowanolo ewolo.

⁶ Ene ngundilo tetoyi ngu, iso ulungga oolengo si newendemo uwonggori. Ene isombo si oomboongewelo tewolo. ⁷ Ngundilo tetoni, ene dobooguliye wanggo gula sanganimo oluwonggoku, ngu negoyelootoyi, ombulo ngudodo iso sigaku woosoolo yolo, wanggo ela elaya hangelo ooletoli, sono newendemo uwelo tewolo.

⁸ Sayimon Pitando ngundilo kenolo ingowolo. Yesus komo ngu oni kundingiyi. Ngulo, ene Yesus keyi damonimo penggootelo ewolo. Oni ulungga Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ge no noyokoya toonge. No mbumbuwa oni biyomilo ewolo. ⁹⁻¹⁰ Pita iso oowooyingga oolengo yolo, ngu kenolo soliyokowolo. Oni gidalega nguya,

ngundilo nangge, soliyokowonggori. Sebedi simoongo elayagaku ngu oowooyali Yems, Yon, elabasa nguya ngu Sayimon ko goboolo oniku nguya soliyokowoliyo. Soliyokootoyi; asa, Yesusndo Sayimonya ewolo. Ge ma sosolewelo! Kootusina, ge oni simoo bale Anutlo mande keda mesalango nguno ngundilo yoyowalo ewolo. ¹¹ Ngundilo telo, Pita galo enengo wanggo woosoolo, sakiko yelo, enengo oo bidodo yokolo, ene Yesus keyolo endeyowonggori.

Yesusndo Oni Gula Golimambudodomu Yomosiyowolo

(Matiyu 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² Nalu gulano, Yesus ende gulano uwolo. Ngu endemo nguno, oni gula golimambudo goweyi kondibo yombuliyootoni oluwolo. Ngundo Yesus tanggeyimo penggootelo wetolo, solengoyelo, sumoo ewolo. Oni ulungga Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ge ma yokowelo, ge no yomosinelootoyi ngu, asa, no gowene mete tewalo ewolo.

¹³ Yesusndo kandeyi sayi oninggakuno yelo ewolo. Nondo ge gowege mete tenilo, elo ingooteno. Asa, ge mete te! Ngundilo etoni, ariya, sodedonangge ngu golimambuku tootelo kinitewolo.

¹⁴ Yesusndo ngu oningga nguya mande yanggangolo ewolo. Ge oni gulano ma ewolo. Ene ge oolouya, gowege Anutno woolo yeyingo oni kundingiyi ngu etuyelo. Ge gowege mete teteku ngulo Moseslo mamana mandeno eteku ngundilo, gowege ngulo Anutno woolo yetoyi, oni

simoo bale nguno ingowanggo. Ge gowege mete tewololo ingowolo.

¹⁵ Yesusndo ko mande oo tewoku, ngulo ende bidodomo elo toongewolo. Ngundilo tetoyi, oni simoo bale oowooyingga oolengo Yesuslo mandeni ingowelo mayewonggori. Enengo sayi oni nguya yomosiyelonilolo ewonggori. ¹⁶ Ene nalu gulanangge nangge, nguno Yesus enesu nangge tolige oni kini mela eluwooyingomo toongelo, nguno Anutno yemboongelo oluwolo.

Yesusndo Oni Gula Kekandeyi Bingo Yeyingomu Yomosiyowolo

(Matiyu 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ Nalu gulano, Yesus oni simoo bale Anutlo mande yunolo oluwolo. Mamana mandelo sobosobo oni oowooyi Parisi, ko mamana mande etuyeloyingo oni gidalega nguya, ngu Yudiya mela ngulo ende ende bidodomonggo, Yerusalem ende ulunggano ngunonggo ko Galili melako ende ngu bidodomonggo mayelo oluwonggori. Anut oo bidodo Sembuli Ulungga, ngundo yanggango Yesus inootoni, ngundo sayi oni yoyeni, metemi telo toongewonggori. ¹⁸ Oni gidalegado oni gula wembuyi ko kekandeyi bingo yeyingomu, ngu yabanidodo sumoolo, koolowoolo mayelo, yolo ya newendemo Yesus keyi damonimo yewelo tewonggori. ¹⁹ Ene simoo bale ulungga oolengo ngulo ya newendemo uweloyi kini. Ngundilo ngulo, ene koolowoolo, ya sanganimoo oolelo, ya uyi andangelo, nguwoole oni

simoo bale kewooloyemo sayi oninggaku wetloodoni yawasadodo yeyi, Yesus tanggeyimo uwolo.

²⁰ Yesusndo ngu oniku enengo nowoondoyemo hamoo teyingo ngu yeyolo, sayi oninggakuya ewolo. Doboone, gengo mbumbuwage andangetenolo ewolo.

²¹ Ngundilo etoni ngu, mamana mande etuyeloyingo oniya, Parisi oni ngudodo enengo nangge ingondudunolo ingolo ewonggori. Nga oningga nga onendo? Ene Anut yumooyinolo mande ngundilo ete. Onendo mbumbuwa andangeweloyi ingoote? Ngu kongga ngu Anutlo nangge, Anut enengombo ngu mbumbuwa andangeweloyi ngu ingooteku ngu! Ewonggori.

²²⁻²⁴ Yesusndo ngu oni ngulo ingonduduye ingolo, ngulo mande gumilo ewolo. Nondo kowuli kini, no mete gengo mbumbuwa ngu andangewano. Ndatelo ngulo, ye ma ingootenggoku, ngu hamoo bine, ngundi kini bine? Ene nondo ngandilo ewanoku ngu, ge mete ootookooya, oolouwelo etoowe, asa, ye ngu tunoo kenolo, ngunonggo ingowanggo. No Anutlo Onilo Nangoni no yanggangonedodo no mete mbumbuwa nguya andangewano. Asa, no mete nga oni kekandeyi biyominggaya ewanoku ngu, ge ootookooya oolou! No ngundilo etoowe ngu, ye kenolo, ngu ye ingowanggo. No nguya mela nga bidodo simoo balelo mbumbuwa ngu mete andangeyunowano. Ene ngundilo elo, Yesus yowoolengolo, oni wembuyi bingo yeyingonggakuya ewolo. Asa, ge ootookooya, gengo yaba yoya, koolowooya, gengo yano ooloulo ewolo.

²⁵ Ngundilo etoni, asa, ngu oni simoo bale ngu doongeyemo, ngu oni biyominggaku ootookoolo, enengo yabaga kuli ngu sanganimo wetolo oluwokunggaku, ngu yolo koolowoolo, Anut bingami ulungga elo okoolo, enengo yano oolouwolo.

²⁶ Ngundilo tetoni ngu, oni simoo bale bidodo ngu kenolo soliyokowonggori. Ngundilo telo, ene nguya Anutlo oowooyi bingamilo okoowonggori. Nowoondoye sosoolelo ewonggori. Ataga, noole damoni sungo oolengo gula kenootetoku ngu! Ewonggori.

*Yesusndo Liwayi Oningga, Ngu Negongowolo
(Matiyu 9:9-13; Mak 2:13-17)*

²⁷ Kootusina, Yesus ootookoolo, oololo, oni gula kenootoni, Gabmanlo bobeye yoweloyi tookododo yano bibitelo oodoni kenowolo. Ngu oningga ngu oowooyi Liwayi, (oowooyi gula Matiyu), Yesusndo kenolo ewolo. Ge ombuya, no keneloya endeyolo ewolo. ²⁸ Ngundilo etoni, Liwayi ootookoolo, enengo oo sitowi bidodo yokootoni oodoni, ene Yesus keyolo oolouwolo.

²⁹ Liwayindo enengo yano oo Simbo ulungga Yesuslo kawolo. Gabmanlo bobeye yoyingo oni oowooyingga, ko, oni simoo bale gidalega nguya enedodo bibitelo oo newonggori. ³⁰ Parisi oniya, mamana mande etuyeloyingo oni, ngudodo Yesuslo sulena onikuya boguwoolo mande mande ulungga ewonggori. Ndawugalo ye oni damoniye biyomi Gabmanlo bobeye yoyingo oni, ko, mbumbuwadodo oniya sono oowali netenggo? Ewonggori.

31-32 Yesusndo manggoye gumi ewolo. Oni goweye moondeye gome metemimu, ngu sayi oni yomosiyeoyingo onino (Dokta) ma oolouwango. Kini, sayi onindo nangge ene nguno oolouwango. Ngundilo nangge, no oni nenengo oolootenggoku, ngu negoyelootowega, nowoondoye yowoolengoyilo ma ombuwolo. Kini, mbumbuwadodo oni ngu negoyelootowega nowoondoye yowoolengoyi, elo ngulo ombuwonowolo ewolo.

*Yesusndo Oo Kundingiyi Teweloyimbolo, Ngulo Ewolo
(Matiyu 9:14-17; Mak 2:18-22)*

33 Ene Yesusno ewolo. Yonlo sulena oni, ko, Parisi onilo sulena oni nguya, ene oowali yokolo kundingiyi telo, nalu ulungga yemboongelo oolootenggoku, ndawugalo gengo sulena oni, ngundo ngu damoningga ma tewonggori? Ene oowali sono nguya netenggolo ewolo.

34-35 Etoyi, Yesusndo mande yamonggawo gumi ewolo. Ye bine oni gula bale yoweloyi naluno, ngulo keyimo dobooguliyi ngu oodoyi, ene oowali mete loogu tewango, bine? Kini, kootusina, ngu oni bale yoweloyiga ngu yolo satoyigo, ngu naluno, nowoondoye kowuli yelo, ene oowali loogu telo, kundingiyi tewanggolo ewolo. Yo, ngundilo nangge, ngu naluno enengo sulena oni Yesusya oode, ene oni oni telo oluwonggori. Ene Yesus toongeweloyi naluno, nguno ngu, enengo sulena oniku, kowuli yolo, ngulo oowali loogu telo yemboongewango.

³⁶ Yesusndo mande yamonggawo gula, elo yunowolo. Oni gulado kumba kedaga oomboongelo, ngundo kumba kuliminggano wetu ma ukingolo wesibiyowa. Ene oni gulado ngundilo tewaku ngu, ene kumbani kedagaku yombuliyowa. Ngu kumba kedaga ngu kumba kulimingga nguya metemi kinilo ewolo. ³⁷ No mande yamonggawo gula yeno eteno. Oni gulado bo nangoni keda ngu yolo, si kulimimo nguno ma siliyowa. Ene ngundilo tewaku ngu, bo nangoni, ngundo ngu bo siga ngu oomboongelo bo nangoni melako solelo yombuliyowa. Ngundilo tetoni, enengo si, bo nguya biyomi yewali. ³⁸ Kini, oni ene komo bo nangoni keda si kedamo nguno siliyowa. Ngundilo tewaku ngu, enengo ela elaya keda, ngulo ene gome oluwali. ³⁹ Ngundilo nangge, oni dogoni, ngundo mande damoni keda ngu keyolo endeyolo oluweloyi, ngu kowuli oolengo. Ngundo mande damoni kulimi, ngulo ngandilo ete. Damoni gome metemilolo ete.

6

Yesus Ngu Sabat Nalu, Ngulo Sobosobo Sembuli Ulungga Oolengo

(Matiyu 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Sabat nalu gulano, Yesus, enengo sulena oniku nguya, nggile ko gula kewoolokuli endeyowonggori. Kono endeyolo, Yesus enengo sulena onikundo kono nggile ngulo engge gidalega andangelo yolo, kandeyebo tuloolo, andangelo daboolo newonggori. ² Parisi onindo ngundilo yeyolo ewonggori. Sabat naluno, ngundilo oo ngu

ma teweloyi, ngu loogu oolengo. Ndawugalo ye ngundilo tetenggo? Ewolo.

³⁻⁴ Yesusndo mande gumi ewolo. Ye Dewitndo teyingo ngu ma kandangelo ingootenggo, bine? Dewitndo enengo keyimo onikuya oowalilo kumoolo biyomi telo, ene ndatelo tewo? Dewitndo Anutlo yano ulo, oomanangoyingo, Anut doongeyimo oluwoku yolo nelo, gidalega enengo keyimo oniku yunootoni newonggori. Ngu oomanangoyingo ngu kundingiyi, kingo onindo ma neweloyi, goobooyingo yalo sobosobo oni, ngundo nangge mete newanggo. Ye bine ngu ma kandangelo ingootenggo? Ewolo. Ngu Dewitndo ngundilo tewolomu, ngu mete bine, ngulo nolo sulena onikundo teyingo ngu, nguya metemi nangge? Ewolo. ⁵ Ngu naluno, Yesusndo mande gula elo ewolo. Onilo Nangoni ene Sabat nalu, ngulo Sembuli ulungga oolengo. Noso nangge mete oni oo gula Sabatno tewelo ingowanggoku, no mete sobowoowano ewolo.

*Yesusndo Oni Kandeyi Kumooyingo
Yeyingonga Sabat Naluno Yomosiyowolo
(Matiyu 12:9-14; Mak 3:1-6)*

⁶ Sabat nalu gulano, Yesusndo Yuda onilo goobooyingo ya gula nguno ulo mande elo, oni simoo bale etuyelowolo. Oni gula nguno oluwoku ngu, oningga ngu kandeyi koondosina ngu biyomi yewolo. ⁷ Mamana mande etuyeloyingo oni, ko mamana mandelo sobosobo oniku oowooyi Parisi, ngundo Yesus uleyi kumooweloyimbolo kenondadangelo sobowoowonggori. Yesusndo Sabat naluno sayi oningga ngu yomosiyowa,

ngundi kini, bine? Elo ingowonggori. ⁸ Yesusndo ngu oni ngulo ingonduduye biyomi ngu ingolo, ene yowoolengolo, oni kandeyi biyomingga nguya ewolo. Ge ootookooya kewooloyemo dika. Ngundilo etoni, oni kandeyi biyominggaku ootookoolo kewooloyemo dikawolo.

⁹ Yesusndo ngu onikuya ewolo. No ye sumoo yunooteno. Noole Sabat naluno, damoni metemimu tewato, bine; ngundi, damoni biyomi ngu tewato, binengga? Oni yomosiyo yowato, bine; ngundi, yombuliyowato bine? Ewolo.

¹⁰ Ngundilo elo, enendo oniku yeyondandangelo yokolo, yowoolengolo kandeyi biyominggakuya ewolo. Kandege yoonenengo, elo etoni, ene ngundilo tetoni, kandeyigaku mete tewolo. ¹¹ Ngundilo tetoni, onikundo ngundilo kenolo, ngulo sanggili biyomi oolengo telo, enengo nangge mandelo ingolo ewonggori. Noole ndatelo ooga ngu Yesus teyinowato? Ewonggori.

Yesus Enengo Sulena Oni Kilalongo Kande Elaya Ke Gidembolo Elaya Yoyowolo
(Matiyu 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Ngu naluno, Yesus mela puli gulano yemboongewelo oolewolo. Ngu suwoonggano nguno, Anutno kila elo oodoni oololo sengewolo.

¹³ Sengetoni suwoononggo enengo sulena oniku negoyelootoni, ombutoyi, kewooloyemo kande elaya kegidembolo elaya yoyolo oowooyi Aposello ewonggori. (Aposel, ngu damoni ngandilo, ngu Yesuslo sulena oni kilalongo.) ¹⁴⁻¹⁶ Ngu oniku, ngu oowooyi nga: Sayimon, Yesusndo oowooyi Pitalo ewolo. Oowooyi gula

ngu Enduru ngu Sayimonlo koneyo; Yems, Yon, Pilip, Batolomeyu Matiyu, Tomas, Yems, ngu Alipiyaslo nangoni, Sayimon. Enengo damoni ngandilo, enengo mela ngu mela gula onindo sobowooweloyi ingonduduni kini oolengo. Yudas ngu Yemslo nangoni, Yudas Iskariyoot, nguya yoyowolo. Yudas Isakaliyoot, ngundo kootusina, damodamoni telo, Yesus longge onino yootunolo yunowa.

*Yesusndo Sayi Oni Oowooyingga Oolengo
Yomosiyeowolo
(Matiyu 4:23-25)*

¹⁷ Yesusndo enengo sulena onikudodo mela pulimonggo ulo, mela ngguwungoomo dikalo oodoyi, oni simoo bale oowooyingga oolengo mayewonggori. Ene Yudiya melanonggo, Yerusalem endemonggo, ko wendeyi tamako ende Tayiya Sayidon ngunonggo, Yesuslo mandeni ingowelo elo mayewonggori. ¹⁸ Enengo sayi oni nguya Yesusndo yomosiyeoni, elo yoyolo mayewolo. Oni gidalega ngu yuka biyomimbo yombuliyeloyingomu, nguya Yesusndo yomosiyeootoni mete temukowolo. ¹⁹ Oni simoo bale ulungga oolengo Yesus dowoolo ingowelo ingowonggori. Ndatelo ngulo, enengo yanggangoni ngu goweyimonggo tunootewolo. Ngundo sayi oni bidodo yomosiyeootoni, oni metemi tewonggori.

*Oni Ene Oni Oni Teweloyi, Ko Kowuli Ingoweloyi Ngulo Mande
(Matiyu 5:1-12)*

²⁰ Yesus doongetelo enengo sulena oniku yeyolo ewolo. Ye owoolongo oni, oo gidalegalo ootututetenggoku ngu, ye oni oni teya ingoyi. Anutndo ye ngu oo ngulo hoolooweyelowa. Ataga ko kootusina nguya, Anut enengo endeningga sobowoolo oolooteku nguno uwanggo. ²¹ Ye ataga Anutlo mandeni damoni gome ngulo hahangelo oolootenggoku, useyembolo kumootenggoku ngundilo tetenggoku, ene kootusina, ye sambolo oowali nelo useye ndindi tetoni, ngulo oni oni tewanggo. Ye ataga mbumbuwa tetenggoku ngulo nowoondoye ogingoyingootoni, sendolo oolootenggoku ngu, kootusina Anutndo yengo kowuli ngu yowoolengootoni gome metemi tunootetoni, ye ngulo oni oni telo nggonggangolo oluwanggo. ²² Ye oni oni teya oliyi. Mela ngalo onindo ye yeyootoyi, Onilo Nangoni, ngulo mande damoni ngu keyolo oodoyi ngu, yeyolo nowoondoye biyomi kowoo oolengo ingolo, ye keyolo yoyokolo, mande biyomi elo, yengo oowooye nguya oo biyomimonggo ewanggo. Etoyi ngu, Anutndo ngu kowuliye ngu yolo yowoolengootoni gome metemi tunootetoni, ye komo oni oni tewolo.

²³ Nalu gulano, yeno ngundiya yunootoyiga ngu, ye ootookooya Anutno oni oni teyi. Ngulo yengo uliye sitowiye Sambo Endemo ngu ulungga oolengo oolote. Kowuli ye yunootenggoku, kulimi enengo osi sambayebo Anutlo ingondudu eyingo oni, nguya ngundilo yunowonggori. ²⁴ Ene ye bobeye sitowiyedodo oni, ye ingondale teyi! Gowugowulongo! Yengo nowoondoye ngu sitowiyembolo ingonduduye ngulo yetoyi,

dowoomomoolo ooloote. Ye nowoondoye yomosiyooyingo oo ngu ye kuli yomukowonggori. ²⁵ Ye mela ngalo oowali, ko oo ngu oo sitowi yomukowelo hahangelo endeyootenggo. Ngulo gowugowulongo! Anutndo oowali gomemu yunootoni, useye ndindi teweloyim ngu ye yokootenggokulo, kootusina, ye komo biyomi oolengo tewanggo. Ye ataga oni oni telo yumoolo gonggangootenggo. Ene kootusina, ye ngu sendolo biyobiyomi telo oluwanggo. ²⁶ Ene oni simoo bale bidodo ye oowooye bingamiye okootoyiga ngu, ariya, ye ingondale teyi! Kulimi, osi sambayebo ingondudu eyingo oni ebe ganagana ngulo onino nguya ngundilo tewonggori. Ene Anutlo ingondudu eyingo oni hamoo, oni simoo baledo enengo mandeni ma ingolo, ngulo ene mande inolo, kowuli oowooyingga inowonggori.

*Longge oni Nowoondoyi Teyunoweloyi, Ngulo Damoni
(Matiyu 5:38-48)*

²⁷ Ye nolo mandene ingootenggoku oni yeno eteno. Yengo longge oni ngu nowoondoyi yunoyi. Oni yeya nowoondoye biyomi yetoyiga ngu, yendo ngu komo damoni gome nangge eneno teyi. ²⁸ Oni yeya mande biyomi eya yombuliyelootoyiga ngu, ye ngulo Anutno yemboongetoyi, Anutndo ene hoolooweyelowa. Oni ene kingo ye yombuliyelootoningga ngu, ye Anutno yemboongetoyi, Anutndo ene hoolooweyelowa. ²⁹ Oni gulado gagiye gidalesina oolongooya yudoningga ngu, ariya, gagiye gidale

nguya yowoolenggootooga uleni. Oni gulado yengo dokikilo nenggulo udageloya yootoningga ngu, yengo kumbaye nguya ma solengowelo. Ngu nguya yokoyinootooga, udageloya yoni. ³⁰ Oni gulado yeno oo gulalo kila etoni ngu, ye komo ngu ooga ngu inoyi. Oni gulado yengo oo gula udayelolo yootoningga ngu, ye komo ko yowelo ma ewelo. ³¹ Ye oni nowoondoye yunolo, damoni metemi yeno tetenggoku, ye ngulo gome ingootenggo. Ngundilo ngulo, ye nguya damoni ngundilo nangge oni sungomboya tewanggo.

³² Oni ye nowoondoye yunootenggoku ngu, ye nguya ene nowoondoye yunolo ngu, asa, ngungga ngu, oo ulungga kini. Mbumbuwadodo oni nguya, ene oni nowoondoye yunootenggoku, ene nguya nowoondoye yunootenggo. ³³ Oni gula yeno damoni gome telo, yoneneyelolo yomosiyeleotenggoku, ye gumi ngundilo nangge yomosiyele ngulo, asa, ngungga ngu, ngu nguya ulungga kini. Mbumbuwadodo onindo nguya ngundilo nangge tetenggo. ³⁴ Ye oo gula oni yunolo ngu, ndatelo ngulo ye ingootenggoku, enebana gumi yunowalo ingootenggo. Ye ngulo ngu ndatelo eselo ewanggo? Hamoo oolengo kini. Mbumbuwadodo onindo enengo dobooye oo kingo inolo ngu, enebana oo gumi ngundilo nunowalo ingootenggo. ³⁵ Ene nondo yeno eteno. Ingoyi! Yengo longge oni ngu komo nowoondoye yunoyi, ye komo nenengo damoni gome ngu teya, oo kingo duwoo yunowolo. Ngulo ye ngu oo ngulo gumi wendangelo, oo gula yunoyilo ma ingowelo. Oni Anutno ese ma tetenggoku, ko, oni biyobiyomi nguya Anutndo ene sumange

yunoote. Ye ngundilo telo ngu, kootusina, yengo uliye ulungga oolengo Anutlo Sambo Endemo yolo, Anut ulungga ngulo simoongo telo oluwanggo. ³⁶ Yengo Awayembo yengo newende yunooteku, ngundilo nangge, ye komo nguya oni sungo nowoondoye yunoyi.

*Oni Wilikoyeloweyi, Ngulo Damoni
(Matiyu 7:1-5)*

³⁷ Ye oni gidalega goweye sanggawelo mande elo ma wilikoyelootenggoku ngu, asa, Anutndo nguya ye ma wilikoyelowa. Onilo kowuliye, wilikoyunolo, ngulo kowuliyengga tewonggoku, ngulo yengo ingonduduyemo sugi sugi ma ingondudu telo oluwelo. Ye ngundilo tetoyi ngu, Anutndo yengo kowuliye nguya ma ingonduduwoolo oluwa. Ye oni guminggalo mbumbuwaye andangelo kapeyelowanggoku ngu, Anutndo yengomu nguya andangeyunolo kapeyelowa. ³⁸ Ye komo oni oo gidalega yunowanggoku ngu, enebana ye yunowa. Yo, yengo oo wilikoyingo gome nenengo onindo nguya ngundilo oo gome nenengo oolengo yunootenggo. Ye wilikolo, ulungga oolengo siko gome siliyootoyi, manggowoomo oolelo, wendoni uweloyi tetoni, ngulo kowuli okooweloyi kinitetoni, ye yunowanggo. Yendo oni yunowanggoku, ngundilo nangge, Anutndo ye nguya ngundilo yunowalo ewolo.

³⁹ Yesusndo mande yumoonggawo gula nguya elo ewolo. Oni gula doongeyi kilingo, ngundo oni gula nguya doongeyi kilingomu oole etungowa, bine? Kini, enengo ela elaya meleno yoyolo

solewali. ⁴⁰ Skul simooye ngu oo etuyeloyingo oni ngu ma dagayelowanggo. Kini, ene ulu telo, ingoyingo gome yologo ene etungoyingo oning-gakundo ko tetenggoku ngundilo ko tewanggolo ewolo.

⁴¹ Ene mande yumoonggawo gula ngandilo ewolo. Ndawugalo dobooge doongeyimo oo kakawu bodaga oolooteku ngu kenolo ete, ko gengo doongenggemo de sosi ulungga oolooteku, ngu ma ingowo? ⁴² Ge ndatelo ngulo dobooge-boya ete, doboone, doongenggemo oo kakawu bodaga oolooteku ngu, yewega toongenilo ete. Ene gengo doongenggemo, de sosi ulungga oolooteku, ngu ge ma kenowo? Ge mebuge sangala oni! Ge koleteya komo gengo doongenggemo de sosingga oolooteku ngu, ngu yega toongeton-ingga, ariya, kootusina, ge dobooge doongeyimo oo kakawu oolooteku, ngulo gome doongetelo yeyi toongewalo ewolo.

*De Biyomi, Ngundo Biyomi Enggewa
(Matiyu 7:17-20; 12:33-35)*

⁴³ De metemi, ngundo engge biyomi ma enggete. Ngundilo nangge, de biyomi, ngundo engge metemi ma enggewa. ⁴⁴ Onindo ngu de engge nguno kenolo ingootenggoku, ngu de metemi, ngundi de biyomi binelo ingootenggo. Onindo bata dega ngulo engge ngu utoo sanggilidodo oowooyi dimoo utoo, ngu bungomonggo ma andangelo yootenggo. Ngundilo nangge, bo nggile ngundo nggile oolengo engge ma enggewa. ⁴⁵ Oni gome metemingga ngu, ene newendemo ingoyingoni gome metemimu newendemo oolote.

Ngulo ingonduduni mandeni gome gome nangge ingolo, enengo ootoo ootoo damoni, nguya gome metemi ngu yeni tunootete. Oni biyomi ngu enengo ootoo ootoo damoni nguya biyomi, ko ingonduduni biyomi ingooteku, ngu nguya yeni tunootete. Enengo newendemo damoni oolooteku, ngundilo nangge ene koyi telo, mang-gowoomo nguya yeni tunootete.

*Ya Yeweloyi Damoni Elaya
(Matiyu 7:24-27)*

⁴⁶ Ndawugalo ye noya ngandilo etenggo? Ulungga, Ulungga oo Bidodo Sembuli Sembunaye, elo etenggo, ngulo ye nolo manggone ma keyootenggo? Ene ye nolo mandene damoni ma keyootenggoku ngu, asa, ye noya Oo Bidodo Sembuli Sembunayelo ma ewelo. ⁴⁷ No ngandilo etuyelowano. Oni oowooyingga no tanggenemo ombulo, nolo mandene ingolo ngu, ene ngandilo keyowanggo. ⁴⁸ Ngu oni ngu ngandilo. Oni gula ene ya yewelo ingooteku ngandilo. Oni ya yewelo ngu, ene mela selo, siyakiyolo, mela yanggangonggakuno mele selo de osiyinggaku nguno yetenggo. Ngundilo telo ngu, asa, ngu sanganimu ya yewa. Kootusina, sono doogo ulungga telo, mewuyi ombulo, ya samanga damoni setoni, yanggaku onggi anggi ma tewa. Yanggango dikalo oluwa. Ndatelo ngulo, ene koletelo ya osiyi ngu mela gagiyimo mele selo, nguno ya yewoku ngulo. ⁴⁹ Ene oni gula nolo mandene ingolo yokolo, ngu ma keyooteku ngu, ene oni gula mela mbumbuwango sanganimu mele bodaga nangge selo, nguno ya osiyi palalo,

ya osiyi imilo ma samangawolo. Ngundilo telo, ene kingo mela bodagado damoni wiliyolo nguno ya yewolo. Ngundilo yetoni, kootusina, sono mewuyi tuwi ulo, yanggaku bungomo oolongootoni, yanggaku onggi anggi telo, ukelo uwa. Oni ene nolo mandene ingolo yokolo, enengo ingonduduni keyooteku ngu, ngundilo tewalo ewolo.

7

Yesusndo Me Onilo Tabangonga Ngulo Sulena Oningga Yomosiyowolo (Matiyu 8:5-13)

¹ Asa, Yesusndo oni simoo bale doongeyemo mande ngu yootunolo, elo etuyelolo yokolo, ene Kaperniyam endemo uwolo. ² Me onilo tabango gula nguno oluwoku, ngu oningga ngu Rom Gabman (Yuda oni kini) ngunonggo mayelo, ene me oni ngu onibi kandegula (100), ngulo sobosobo oningga oluwolo. Ngu oningga ngulo sulena oningga ngulo gome ingooteku, ngu sayi ulungga yolo, kumoowelo tewolo. ³ Ngu me onilo tabangonga ngu mande ingowolomu ngu, Yesus Kaperniyamno ooloote. Ngu ingolo, ene Yuda oni tabango gidalega suleyelolo eneno etoyiga ombuya enengo sulena oningga ngu yomosiyonilo ewolo. ⁴⁻⁵ Ngundilo etoni, ene Yesusno ombulo, sumoo sumoo telo ewolo. Ge komo ma yokowelo, ene oni gome, enengo sulena oni, ngundo sayi ulungga kumoowelo tetoni, ngulo ge mete ene hooloowe! Enendo, noolengo Yuda onilo goobooyingo ya gula yeyunowolo. Ene Yuda oni simoo bale noolengo gome ingolo, newende

yunootelo ewolo. ⁶ Yesus enengo mande ingolo, ariya, ene ootookoolo, ngu Yuda onilo tabango onikuya oolouwolo. Yade oololo, ya tanggeyimo ooloutoyi, ngu me onilo tabangongga, ngundo do-booguliyi gidalega suleyelolo ewolo. Ye ende ooleya, ngandiya eyi. Ulungga Oo Bidodo Sembuli, ge ngalo ko ulungga ma tewelo. No oni nenengo kini. Ngundilo ngulo, ge nolo ya newendemo ma ombuwelo. ⁷ Ngulo ngu, no nenengombo ge tanggegemo ma oolouwonowo. Ngulo ge mande gula nangge etooga, nolo sulena oninengga nga ko mete teni. ⁸ Ngu ngandilo. No ngu oni ko no nunootenggoku, ngulo sulena oni. Nondo nguya ngu me oni gidalega sobosobo oolooteno. Ene nondo ngu me oni ngu gulaya eteno. Ge oolou, elo etoowe ngu, ene ooloute. Gulaya eteno. Ge ombu, elo etoowe ngu, ene ombute. No sulena oni gulaya eteno. Oo ngu yomosiyo, elo etoowe ngu, ene oo yomosiyoootelo ewolo.

⁹ Ngundilo elo yokootoni ngu, Yesusndo ngu mandega ngu ingolo, ngulo ingondudu ulungga ingolo, yowoolengolo, oni simoo bale ulungga ene keyolo endeyootenggoku, nguno ewolo. No yeno eteno. Iserel oni kewooloyemo oni gula, nga oningga newendemo hamoo teyingongga, ngandilo ma kenootenolo ewolo. ¹⁰ Me oni tabangongga, ngundo oni suleyelootoni, Yesusno oolewonggoku ngu, ya newendesina ulo, sayidodo oninggaku kenowoku, ene kuli mete tewolo.

Yesusndo Nayin Endemo Simoo Kosiya Gula Kumootoni Yokutuwoowolo

¹¹ Kootusina, Yesus ootookoolo, Nayin endegano nguno oolouwolo. Yesus enengo sulena oni ngu bidodo, ko, oni simoo bale oowooyingga oolengo nguya enedodo oolouwonggori.

¹² Yesus galo yade oololo, endesoono oolouwonggori. Ngu endega ngulo onindo, oni gula kumootoni, bingo sumoolo koolowoolo uwonggori. Ngu simoongga kumoowoku, ngulo nemi ngu, nangoni komo gulanangge ngu kumooteku ngu! Ngu endega ngulo oni simoo bale ulunggaku, ngu bale nggaminggakundo sendolo utoyi, ngulo ene keyolo uwonggori. ¹³ Ulungga oo Bidodo Sembuli, Yesus, ngundo ngu bale nggamingga ngu kenolo, nowoondoyi ulungga telo, eneno ewolo. Ge ma sendowelolo ewolo.

¹⁴ Yesus ene onibi sumoolo ombuyingomu tanggeyimo oololo, onibigakulo Bogis dowoowolo. Oni onibi koolowooyingo oniku dikalo, nenetelo oodoyi, Yesusndo ewolo. Simoo kosiyi, no geya eteno. Ge ootookoo! Elo ewolo.

¹⁵ Ngu oni kumooyingonggaku ootookoolo, bibitelo, mande etoni, Yesusndo dowoolo, oololo, nemi ko inowolo.

¹⁶ Ngundilo tetoni ngu, oni simoo bale bidodo soliyokolo, Anutlo bingami okoolo ewonggori. Anutlo ingondudu eyingo oni ulungga, noole kewoolonayemo ataga tunootetelo ewonggori. Ngundilo elo, Anut kuli ombuwoku, ngundo enengo oni simoo bale hoolooweyelowelo! Ewonggori. ¹⁷ Yesusndo ngu kongga tewoku, ngulo mandeni elo endeyootoyi, Yuda mela ngu logowootoni, oololo mela sungomo nguya, elo soweyolo sawonggori.

*Sonoyeloyingo Oni Yondo Enengo Sulena Oni
Elaya Yesusno Mande Yolo Oolouwonggori
(Matiyu 11:2-19)*

¹⁸⁻¹⁹ Sonoyeloyingo Oni Yondo, enengo sulena onindo Yesus ko tewoku, ngu bidodo damoni, Yonno etoyi ingowolo. Ngundilo tetoyi, ene ingolo, Yondo enengo sulena oni elaya negoyelootoni ombutoli. Suleyelootoni, Oo Bidodo Sembuli Ulungga, nguno mande yolo oolouwoliyo. Yali Yesusno oolouya, ngandiya sumoo eli. Ge Anutndo sulenggelootoni, noole yoyoweloyi oninggaku, ngundi, noole komo oni gulalo doongetelo sobowoowato, bine? Ewolo.

²⁰ Ngu oni elayaga ngu Yesusno ombulo ewoliyo. Sonoyeloyingo Oni Yon, ngundo noole ngandilo elo, suleyelootoni ombutelo. Ge nga oningga nga, Anutndo sulenggelootoni noole yoyowelo, binengga, ngundi, noole oni gula sobowoowato, bine? Ewolo.

²¹ Ngu nalunggano nguno, Yesusndo oni simoo bale ulungga oolengo, sayi damoni oowooyingga yomosiyelolo, oni mela yuka biyomidodo oowooyingga oweyelolo, oni doongeye kilingomu yooneneyelootoni, ene doongetelo, oo kenowonggori. ²² Ngundilo telo yokolo, Yesusndo Yonlo sulena oni elayagakuya ewolo. Asa, yali oolouya, Yonno eli. Oo ataga yalindo kenolo ingooteliku nga! Oni doongeye kilingomu ene doongetetenggo. Oni kekandeye biyomi yeyingomu, ene mete telo, metemi endeyootenggo. Oni golimambudodomu ngu goweye metemi tetenggo. Oni sodeye tuwoomu, mela mande ingootenggo. Oni kumooyingomu,

ko keda ootookootenggo. Owoolongo oni, ene Anutlo mande keda mesalango, nga ingootenggo. ²³ Oni ene nolo newendemo hamoo telo bulibali ma teyingo ngu, asa, ngu oni ngu, ene mete oni oni telo oluwalo ewolo.

²⁴ Sonoyeloyingo Oni Yonlo sulena oni elayagaku mande ngundilo ingolo, ene Yon tanggeyimo ko oolouwoliyo. Ngu naluno, Yesusndo oni simoo baleno Yonlo ewolo. Kuli oni kini kingo melako nguno, ye oololo, ndawuga kenoyingo? Ye nggusi duwoo doogobo yowoolalingootoni, kenowelo oolouyingo, bine; ngundi ye oololo, oningga oo bulibali tetoni, kenolo oolouyingo, bine? Kini, Yon ngu ngundilo oni kini. ²⁵ Ngundi ye ndawuga kenowelo oolouwonggo? Oni gula towikumba gome gomemu telo oodoni kenowelo, bine? Kini, ingoyi! Oni towikumba gome gomemu telo ngu, ene sitowiyedodo telo, enengo ya gome oluwanggo. Kini, Yon ngundilo kini.

²⁶ Ene ye ndawuga kenowelo oolouwonggo? Ye Anutlo ingondudu eyingo oningga kenowelo, bine? Yo, no yeno hamoo eteno. Yon ngu Anutlo ingondudu eyingo oni. Enendo Anutlo ingondudu eyingo oniku, ngu dagayelolo, enendo nangge ulungga oolengo. ²⁷ Ngu Yonngga, ngulo Anutlo mandeno Anutndo enengo Nangonimboya ngandilo ewolo.

Ingo, no oni gula suleyootowe, ngundo nolo mandene yolo, ge koletelo oololo, gengo oole yomosiyonggunowalo ewolo.

Malakayi 3:1

²⁸ No yeno eteno. Yondo Anutlo ko teteku ngu, ngu oni melako ngano ko telo oolootenggoku, ngu

bidodo dagayeloote. Ene oni Anutlo nowoondoye hamoo teyingo, ko nolo mandene keyooteng-goku ngu damoningga ngundo Yon ko yanggango tewoku ngu dagalo ulunggalolo ewonggori.

²⁹ Yesusndo Yonlo mande etoni, oni simoo bale bidodo ingolo yokolo, asa, simoo baledoya, bob-eye yoyingo oniya ewolo. Yo, Anutlo mande damoni ngu gome oolengolo ewolo. Ngu oni ngu, ene Yon kandeyimbo sonoyelowolo. ³⁰ Ene Parisi oni, ko mamana mande kandangelo etuyeloyingo oni nguya, ene Yondo ma sonoyelowolo. Ene ngu Anutndo oole gomemu etuyelootoni, ene kootu inolo yokowonggori.

³¹ Yesusndo ewolo. Nga naluno, oni simoo bale endeyootenggoku ngalo damoniye wilikootowe, ndatelo oningga ngundilo? ³² Ene ngu simooye koondoonge tetoyi ngandilo tewonggori. Ene ende kewooloko bibitelo, enengo nangge meno manggalu telo ewonggo. Noolendo sumbi uwootooye, ye yambo ma utolo kunowolo. Noolendo oni kumootoni solengoyelo nowoondoyi teweloyi yambo ulewootoku, ye ma sendowolo ewolo. Simooye gidega oo tetoyi ko ngulo simooye guminggado suleyeyokini yewonggori. ³³ Ene Sonoyeloyingo Oni Yondo ombulo, ene oomanangoyingo ma nelu, Wayin sonoyi nguya ma newolo. Yendo ngu ewonggori. Yuka biyomi eneno oolootelo ewolo. ³⁴ Ene Onilo Nangoni Kilalongo ombulo, ene oowali nelu, sono nguya netoni, yendo ngu kenolo etenggo. Kenoyi, nga oningga nga, ngu oo bidodo nemukolo, Wayin sonoyi nguya gome gome neteku nga! Nga oningga nga, ngu

bobeye yoyingo oni, mbumbuwadodo oni ngulo dobooyelo etenggo. Noolendo oo gula tetoowe ngu, ngu bidodo ye ngulo ma ingootenggo. ³⁵ Oni simoo bale Anutno nowoondoye hamoo teyingo ngu, enengo keda oluweloyi ngu enggedodo. Oni gidalega keda oluweloyi gomemu ngu kenolo, ngundilo ingootenggo. Anutlo mande ngu hamoo oolengolo ingootenggo.

*Mbumbuwadodo Balegado Yesus Keyi Bo Ulu-
mimbo Sonowoowolo*

³⁶ Nalu gulano, Parisi oninggado Yesus negon-gootoni, enengo yano ombutoni, enedodo gob-oolo oo neweloyimbolo ewolo. Ngundilo etoni, asa, Yesusndo ombulo, enedodo oo neweloyim-bolo oololo, Parisi oningga ngundo yano ulo, oo neweloyi yabano bibitewonggori. ³⁷ Ngu endemo nguno, bale gula oluwolo. Ngu balega ngu, ene bulibali bosebalese damoni biyomi key-ooteku, ngundo ingowolomu, Yesus Parisi on-ingga ngulo yano ulo, oowali netenggo. Ngulo ngu, balega ngu ene ootookoolo, digi nggusiya gomenggano bo ulumi ndindingo gomengga yolo ombuwolo. ³⁸ Ngu balega ngu ombulo, Yesus koo-tusinanggo ombulo, Yesus keyi damonimo dikalo sendootoni, doongeyi sonoyimbo ulo, Yesus keyi sonowootoni, ngu enengo tabango uyimbo yong-gulumoowolo. Ngundilo telo, Yesus keyinggaku mududu yunolo, nguno bo ulumi gomengga ngu wendolo, ngundo Yesus keyi sonowoowolo.

³⁹ Parisi oninggado Yesusno etoni, enengo yano ombuwonggokungga, ngundo ngundilo tetoni ngu, kenolo, ene ngandilo elo ingowonggori. Nga

oningga nga, ngu Anutlo ingondudu eyingo oni tetoningga ngu, asa, ene balega ngalo damoni biyomi ngu kenolo ingolo, asa, nga bale biyomingga ngando ombulo, tanggeyimo loogu yetoni, ma ombuwalo ingowolo.

⁴⁰ Ngundilo ingootoni, Yesusndo ngu oninggakulo ingonduduningga, ngu gumilo ewolo. Sayimon, no geno mande gula ewelo. Etoni, Sayimondo ewolo. Oo etuyeloyingo oni, mete mandega ngu elo ewolo.

⁴¹ Yesusndo mande yamonggawo gula ewolo. Bobeyedodo oninggado oni elaya bobeye gumimbolo yunowolo. Oni gulano doobe onibi elaya kande elaya (500 Kina) inolo, ko oni gulano doobe kandegula (50 Kina) nangge inowolo. ⁴² Kootusina, bobeyeku wendangelo gumi ngundilo inoweloyi nguya ereremo kini. Ngulo bobeye sembuliga, ngundo nguno yokolilo ewolo. Ariya, ngu oni elayaga ngu, onendo bobeye sembuliga ngulo gome oolengo ingolo eloluwa? Ewolo.

⁴³ Sayimondo ngundilo ingolo, gumi ewolo. Ngu oningga bobeye ulungga kingo inoyingonga ngundo. Ngundilo etoni, Yesusndo ko ewolo. Ge hamoo nenengo ingolo etelo ewolo.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yesusndo balegakusina yowoolengolo, kenolo, Sayimonya ewolo. Nga balega nga keno. No gengo ya newendemo ombutoowe, kene sonowooweloyi sono gula ge ma nunowolo. Ene nga balega ngando enengo doongeyi sonoyimbo kene sonowoote. Ngundilo telo, enengo tabango uyimbo yonggulumoolo yomosiyooote. Ge no ma yenggonayelolo mududu teyinolo, kuli gengo

yano ombuwonoku, ngunonggo ombulo anangu nga! Ene nga bale mbumbuwadodoga ngando, ngu ene kenengga ame mududu teyinolo, gome ingolo, hahangelo yade mayelo mududu tete.

⁴⁶ Ge nolo tabane bo ulumimbo ma sonowoolo domooyingo, ngulo ngu, ene balega ngando moondene dowooweloyi bo ulumi ndindingo gome, ngundo kene sonowoolo yoonenengoote.

⁴⁷ Ngundilo ngulo, no geno eteno. Nga balega ngando, ene nolo newende ulungga oolengo teteku, ngulo nondo enengo mbumbuwani ulunggaku andangetoowe ute. Ene oni gulalo mbumbuwani bodaga tewoku ngu, Anutndo ngu andangelo inootoni uwa. Ngu oningga ngundo newende bodaga nangge Anutno esetewalo ewolo.

⁴⁸ Yesusndo ngu balega nguya ewolo. Gengo mbumbuwage ngu, nondo kuli andangetenolo ewolo. ⁴⁹ Oni Yesusya oo newelo bibitewonggoku, ngundo ngu ingolo, enengo nangge mandelo ingolo ewonggori. Nga oningga nga, ngu oone, ene mete mbumbuwa andangelo yokowa? Ewonggori.

⁵⁰ Yesusndo ngu balega nguya ewolo. Ge Anutlo nowoondogemo hamoo tewokuga, ngunonggo Anutndo ge ko goyoote. Ge mete sumangedodo toongeya, nowoondoge imakeyingomo ootoolo ewolo.

8

Bale Gidalega Ene Yesus Keyolo Endeyowonggori

1-3 Kootusina nalu gidalegano, Yesusndo enengo sulena oni kande elaya kegidembolo elayaga nguya, Anut oo bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo enengo nalungga sobowooteku ngulo mande mandeni damoni, ngu ende ululu, ende bobodi ngu bidodomo, oni simoo baleno wesiyolo elo etuyelolo, oololo ombulo tewolo. Bale gula gula nguya, ngu bale ngu Yesusndo kuli yuka biyomidodomu owelo andangeyunowoku ngu, ko sayidodomu yomosiyeoyingoku, ngundo Yesus keyolo endeyowonggori. Ngulomu, bale gula oowooyi Mariya nguya ngandilo etenggoku, Mariya Magadala balelo etenggo. Ngu balegano nguno yuka biyomi kandegula gidembolo elaya (7) oweyelowolo. Bale gula oowooyi Yowana, ngu Herodlo yanimo ko sobosobo oningga, oowooyi Kusa, ngulo baleyi; Susana, ko bale gidalega nguya Yesus keyolo, mandeni ingolo yaliwolo. Ngu bale ngundo enengo bobeyebo Yesus, ko, enengo sulena oniya hoolooweyelootoyi, ngundo oowali oo uliyolo, nelo endeyowolo.

*Oni Oowali Yuwooyi Kono Kuliyooyingo, Ngulo Mande Yamonggawo
(Matiyu 13:1-9; Mak 4:1-9)*

⁴ Ende ende oni simoo bale oowooyingga oolengo ende bidodomonggo meweosoolo, Yesus tanggeyimo mayelo, gooboongoolo dikawonggori. Ngu naluno, Yesusndo mande yamonggawo gula, ngu oni simoo balekunolo ewolo. ⁵ Oni gulado Rayis yuwooyi kono yolo oololo kuliyowolo. Ngundilo kuliyootoni, Rayis

yuwooyi gumingga ooleko soletoni, onindo wongoomukootoyi, numbo mayelo newonggori. ⁶ Oo yuwooyi gidalega mela digi sangganimo solewonggori. Ngu oo yuwooyiku ngu gome ooleyingomu, ene mela ngu ulumi kini. Ngundilo ngulo, bidodo oolelo, ariyelo kumoomukowolo. ⁷ Gidalega ulu sodabo, kakali so oo kewoolokono solewolo. Ngu ulu so kakali ookudodo oolelo, ngundo doobeyelootoni, siyokongo yewolo. ⁸ Rayis yuwooyi gidalega mela gome metemimo solewolo. Ngu nangge gome oolelo, engge oowooyingga oolengo enggewolo. Yesusndo ngundilo elo yokolo, manggalu telo ewolo. Oni gula mande ingoweloyi sodeyidodoga tetoningga ngu, ene komo mandega nga gome oolengo ingonilo ewolo.

Yesuslo Mande Yamonggawo, Ngulo Damoni Ewolo
(*Matiyu 13:10-17; Mak 4:10-12*)

⁹ Yesus enengo sulena onindo, Yesus sumoo inolo ewonggori. Ge mande damoni wiliyolo, ge mande yamonggawo nangge eteku, ngulo damoni ndatelo? ¹⁰ Etoyi, Yesusndo gumi ewolo. Ye ngu, Anut oo bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo simoo bale enengo soboyelooteku, ngu mande kombiteyingongga ngu, ye kuli Anutndo etuyelowolo. Ene simoo bale gidalegado ngu, ene mande yamonggawo nangge ingootenggo. Ene kenowelo doonetewanggoku, ene ma kenowanggo. Ene mande ingowanggoku, ene nowoondoyemo mande ngu ma ingowanggo.

¹¹ Mande yamonggawo ewonoku, ngu damoni ngandilo. Ngu oo yuwooyingga ngu Anutlo mande. ¹² Oo yuwooyi gidalega ooleko soletelo ewonoku ngu, oni simoo bale Anutlo mande ingootoyi, kootusina, Setando ombulo, ngu mandeku, oni nowoondoyemonggo andangelo yootoni, nguno ene Anutlo nowoondoyemo hamoo ma tewonggo. Ngulo ngu, Anutndo ene ma yoyowa. ¹³ Digi sanganimo elo ewonoku ngu, oni simoo bale koletelo Anutlo mande ingolo, ngulo gome ingolo, oni oni telo, ngu koyi tewolo. Ene ngu nowoondoyemo hamoo teyingo ngu bodaga nangge tetoyi, ngu naluno, kowulingga kenolo, nguno enengo hamoo ingowonggoku, ngu yokowonggo. ¹⁴ Oo yuwooyi so daboo sanggilidodo kewooloko oolooteku, elo ewonoku, ngu ngandilo. Simoo bale Anutlo mande ingootenggoku, kootusina, mela ngalo kowuli oowooyingga, bobeye oo sitowi, oo ngulo hahangelo, ingondudu tewonggori. Oo ngulo nowoondoyemo mande oo ngu doobengolo wiliyootoni, aliyelo, enggeni kini. ¹⁵ Mela gomemo oo yuwooyi solelo ooletelo, elo ewonoku ngu, simoo bale Anutlo mande ingolo, ene nowoondoye gome yomosiyo, hamoo ingolo, yolo, yanggango dowoolo keyootenggo. Anutlo nangge ingondandangelo endeyootenggoku ngu, ene gome enggetenggolo ewolo.

*Solu Kumbe Newendemo Oongoowolo
(Matiyu 4:21-25)*

¹⁶ Oni solu kalo, kumbe oo newendemo ma yelo wiliyolo, ko, yaba newendemo nguya ma

yetenggo. Kini, yaba sanganimo yetoyi, ngundo oni gumingga nguya himi yunoote. Oni gidalega ya newendemo ombulo ngu, ene solu ngu kenowanggo. ¹⁷ Nga mande Anut oo bidodo Sembunaye, ngundo simoo bale enengo sobowooteku, ngu oo bidodo kombiteyingo ngu, kootusina, oo ngu tunootewanggo. Oo bidodo onindo oongooyingo ngu, kootusina, Anutndo yeni tunootemukowa. Oni oo ngu doongeyembo tunoo kenomukowanggo. ¹⁸ Ye komo ingondale teyi! Ye komo ndatelo mandega nga, ngu gome ingoyi! Oni ene Anut oo bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo simoo bale enengo sobowooteku ngu, ngulo ingoyingo bodaga ingolo oolootenggoku ngu, ene newende bidodo hahangelo, enengo mande ingolo keyootenggoku, asa, Anutndo enengo ingoyingongga ngu yeni, ulungga yewa. Ene oni ene Anut oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo simoo bale enengo sobowooteku ngu, ngulo damoni bodaga ingooteku ngu, asa, ngu ingoyingongga soweyolo, gumi ma ingootoni ngu, asa, Anutndo enengo ingoyingo bodaga ngu yolo oongoowalo ewolo.

*Yesus Enengo Nemi, Ko, Konedoboongo
(Matiyu 13:18-23; Mak 4:13-20)*

¹⁹ Ngu naluno nguno, Yesus enengo nemi, ko enengo konedobooge, ngundo Yesusno mayewonggori. Ene oni simoo bale ulungga oolengo ngulo, ene Yesus tanggeyimo ombuweloyi nguya kini. ²⁰ Oni gidalegado Yesusno ewonggori. Gengo nangge ko konedobooge ge geyowelo mayelo, endesina

dikatenggoku awelo ewonggori. ²¹ Ngundilo etoni, Yesusndo mande gumi ewolo. Oni ene Anutlo mande ingolo, ngu keyootenggoku, ngu nolo namone, ko nolo konedoboone. Ngundilo elo ewolo.

Yesusndo Doogo, Ko, Sono Koongeyingo Nguya Mandé Etoni Imakewolo (Matiyu 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Nalu gulano, Yesusndo enengo sulena oniya wanggo gula sanganimo oolelo ewolo. Ye wanggo woosootoyiga, noole sono koongeyingo anduloko ulelewato. Yesusndo ngundilo etoni, wanggo woosoolo, dowoolo ulelewolo. ²³ Wanggo sono koongeyingo sanganiwoole uloluwootoni, Yesus wanggo sanganimo wetolo kapengo yewolo. Ngu naluno, doogoga sono koongeyingo kewooloko tunootewolo. Ngu doogo ulungga, ngundo wanggo yowoolalingootoni, wanggo nguya sono koongetoni, ene oonatewelo tewolo.

²⁴ Ngundilo tetoni, sulena oniku oololo, Yesus yokutuwoolo ewonggori. Awa, Awa! Noole oonatewelo tetetoku nga! Ewonggori.

Etoyi, Yesusndo ootookoolo, doogo, sono koongeyingo nguya yeyolo etoni, imakelo kinitewoliyo. Doogogaku ko sono koongeyingonggaku ma dokelo ikakooteyingo, ngu kondibo imakewolo. ²⁵ Ngundilo tetoni, Yesusndo sulena oniku mamanayelolo ewolo. Yengo nowoondoye hamoo tewoku, ngu ndano? Ewolo.

Sulena oniku goweye mboolomboolo telo, sosolelo ngunonggo, enengo nanggelo ingolo ewonggori. Nga oningga nga onendo? Doogoya

elo, ko, sono koongeyingomboya etoni, enengo ela elaya ene manggowo keyooteliku ngu! Ewonggori.

Yesusndo Gegesa Melasina Oningga Yuka Biy-omigado Yoyingo Ngu Owewolo
(*Matiyu 8:28-34; Mak 5:1-20*)

²⁶ Kootusina, ene Gegesa melasina nguno oolouwonggori. Ngu mela ngu, Galili sono koongeyingo ngu gidalesina ooloote.* ²⁷ Yesus ene sulena oniya wanggo yokolo, wendeyi tamako uwolo. Nguno ende gula oluwoku, nguno oni gula oo yuka biyomimbo yoyingomu, ngundo Yesusno ombuwolo. Ngu oni yuka biyomimbo yoyingongga ngu, ene nalu pelungga towikumba ma yemuyingo, ene mbilimbili endeyolo ootoolo, ene ya gulano nguya ma oluwolo. Kini, ene nalu bidodomo, oni yoyeyingo melewoole nangge wetolo oluwolo. ²⁸⁻²⁹ Kuli ngu, yuka biyomingga ngulo yanggangoni ngundo oningga ngu gome dowoolo oodoni, nguno enengo onindo ene dowoolo kekandeyi gome gome gosiyowolo. Gosiyolo ya biyomimo oni ngundilo sobowoolo oluwolo. Ene yuka biyomi ngulo yanggangoni, ngundo ngu sen uto bidodo oomboomboongelo ootoolo, ene oni yeni oni kini melasina nguno toongelo endeyolo oluwolo. Ngu oningga, ngundo Yesus kenolo meno manggalu telo, Yesus keyi damonimo ukelo melako welewolo. Ngu oni mboolombo yoyingongga, ngundo manggalu ulungga oolengo

* **8:26:** Oowooyi gula ngu Gadara, ko oowooyi nguya Gerasin.

telo ewolo. Ge Yesus, Anut awuno oolengo ngulo Nangoni! Ge nono ndawuga tewa? No geno solengoyelo, yemboongetenoku, ge no ogingoyingo ma nunowelo! Ewolo. Yesusndo ngu yuka biyomingga nguya kuli, ene ngu oningga ngu yokoya toongenilo ewolo.

³⁰ Ariya, Yesusndo sumoo inolo ewolo. Ge oowoongge ngu ndawuga? Etoni, yuka biyomingga ngundo gumi ewolo. No oowoone Ami ewolo. Ndatelo ngulo, yuka biyomi oowooyingga oolengo, ngu oningga ngu newendemo ulo oolootenggo. ³¹ Ngu yuka biyomi, ngundo mande yanggango oolengo Yesusno sumoo sumoo elo ewolo. Ge noole suleyelootoyi mele goloyi oolengo wenga kini nguno ma uwelo! Ewolo.

³² Ngundilo etoyi, ngu mela puli bodaga namoko, nguno bo oowooyingga nguno so erewelo neloluwonggo. Ene ngundilo kenolo Yesusno solengoyelo sumoo sumoo ewolo. Mete noole bo ngu nowoondoyemo uwato, bine? Etoyi, Yesusndo gumi ewolo. Yo, ye ngundiya teyilo ewolo. ³³ Ariya, ngu mbooloku oninggaku yokolo, sodedonangge ene oololo boku nowoondoyemo utoyi, asa, ngu boku yanggango oolengo kendutelo oololo, mela biyomi kembemo solelo sono koongeyingomo ulo sono nelo kumoomukowolo.

³⁴ Ngundilo tetoni, bo sobosobo oniku ngundilo kenolo, sodedonangge endemo salo, ene oo tunootewoku ngu mandega ngu wesiyowolo. Ngu mandega ngu ende ulunggano onino, ko deguno ende bobodikuno onino nguya elo endeyowolo. ³⁵ Ngundilo etoyi, simoo bale ngu

ooga ngu kenowelo Yesus tanggeyimo mayelo oni mboolombo yoyingonga ngu kenowelo. Mbooloku ene kuli yokolo peselo satoyi, ene towikumba yemulo ingonduduni nguya himi yetoni, ene nenengo Yesus tanggeyimo bibitelo ooloote. Oni simoo baledo ngundilo kenolo ene soliyokowolo. ³⁶ Oni Yesus kenootoyi, oni mboolombo yoyingonggano oo tewoku ngulo mandeni, simoo bale ngu kenowelo kootu mayetenggokuno ewolo. Kuli ngu yuka biyomimbo nga oningga nga, dowoolo oluwolo. Ene ataga ngu, ene metemi teteku nga! Ewolo. ³⁷ Gegesa melasina oni simoo bale bidodo ngu oningga ngu kenolo, ko bo ngulo nguya ingolo, ngulo ene sosoleyingo ulungga telo, Yesusdodo ewonggori. Ge komo noole yoyokoya toonge! Ngundilo etoyi, ngulo Yesus ene sulena oniya wanggo sanganimoo oolelo, ene sono koongeyingo gidalesinanggo ko oolouwonggori.

³⁸⁻³⁹ Ngu oningga ngu yuka biyomi ngundo yokowonggoku, ngundo Yesusya toongewelo Yesus sumoo sumoo inolo ewolo. No komo geya oolouwelo ewolo. Etoni, Yesusndo suleyolo ewolo. Kini, ge gengo endemo oolouya, Anutndo geno oo tetoni tunootewoku, ngulo mandeni yootunoyaloo ewolo. Ngundilo ngulo, ngu oningga ngu ko yowoolengolo oolouwolo. Ene Yesusndo oo tetoni tunootewoku, ngulo mandeni enengo endemo oni simoo bale bidodomo yootunolo ewolo.

Yesusndo Tabango Oni Gula Oowooyi Yayiras Namboni Yokutuwoolo, Ko Bale Gula Nguya

Yomosiyoyingo

(Matiyu 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰ Yesus ko yowoolengolo ombuwolomu ngu, simoo bale ulungga oolengo wendeyi tamako gooboo ngoolo Yesuslo doongetelo oluwolo. ⁴¹⁻⁴² Ngu naluno, oni gula oowooyi Yayiras ngu, ene Yuda onilo goobooyingo ya ngulo tabango oluwoku, ngundo Yesus tanggeyimo ombulo, keyi damonimo penggootelo, sumoo sumoo ewolo. Ge komo nolo yano ulo ewolo. Ene ngundilo ewoku ngu ndawugalo, Yayiras ngu namboni gulanangge enengo moomani ngu kande elaya kegidembolo elaya, (12) ene komo kumoowelo namoko tewolo.

Asa, Yesus ene Yayirasndo yano oolouwelo ooloutoni, ene simoo bale ulunggakundo oole doongoowolo. ⁴³ Nguno bale gula nguya oluwoku, ene kombolo sayi yolo, yambiyootelo, mooma kande elaya kegidembolo elaya (12) oluwolo. Sayi mambu yomosiyooweloyi oni gulado enengo sayiningga ngu yomosiyoeyinoweloyi nguya kini. ⁴⁴ Ngu balega, ngundo Yesus kootusina, kendungomo ombulo, tolige kandedibiyi, Yesusndo nenggulono yewolo. Ngundilo tetoni ngu, sodedonangge enengo dalo soli yetoni, ko ma ombuwolo.

⁴⁵ Ngundilo tetoni, Yesusndo ewolo. Onendo kandeyi nono yete? Ewolo.

Etoni, oni bidodo mande gumi ewonggori. No kini, no kini ewonggori. Etoyi, Pita galodo ewonggori. Oo etuyeloyingo oni, simoo bale ulunggado pawanggalolo ngundo woologogelootenggo. Ndawugalo, ge ngundilo sumoo ete? Elo ewonggori.

⁴⁶ Ene Yesusndo ewolo. Oni gulado kandeyi nono yetoni, no ingootoowe, yanggangone gidega noyokolo, eneno ooloutelo ewolo.

⁴⁷ Asa, ngu balega ngu ingoyingo, ene kombiteweloyi nguya kini. Ngundilo ngulo, ene sosoolelo mboolomboolo telo, ene ombulo, Yesus keyi damonimo penggootelo, enengo sayini ngulo damoni wesiyolo simoo bale doongeyemo ewolo. No sayi, ngundilo ngulo, ombulo kandene Yesuslo nenggulono yetenoku ngu, ndawugalo ngulo, no nowoondone hamoo tetoowe, Yesusndo mete yomosinelowa. Ngundilo tetoowe, nenengo sayine sodedonangge kinitetelo ewolo. ⁴⁸ Ngundilo etoni, Yesusndo gumi ewolo. Nambone, gengo nowoondogemo hamoo teteku, ngulo Anutndo goyeni mete tete. Ngundilo ngulo, ge mete oolouya, nowoondoge imakeyngomo ootoolo ewolo.

⁴⁹ Yesus ngu mande ngu ewoodoni, Yayiraslo yanonggo oni gula ombulo, tabango oninggakuno ewolo. Gengo namboge ngu kuli kumoote. Ge oo etuyeloyingo oni ngu keyi ma ogingoyingolo oolouwelolo ewolo.

⁵⁰ Yesusndo ngu mandega ngu ingolo, tabango oninggakuya ewolo. Ge ma soliyowelo. Ge komo nowoondogemo hamoo teni. Namboge ngu ko mete tewalo ewolo.

⁵¹ Ariya, Yesus tabango oninggakundo yano oolouwonggori. Yesusndo simoo bale enedodo ya newendemo ma uwelo, elo, ngulo ene oweyelowolo. Yesusndo Pita, Yon, Yems, ko eweyi nemi ngudodo yoyolo, ya newendemo uwonggori. ⁵² Oni simoo bale ulungga ngu simooyengga

ngulo sendo mogulu teloluwonggo. Ngulo ngu, Yesusndo ewolo. Ye ma sendowelolo ewolo. Nga ngu ma kumoowolo. Ene ngu wetolo oolootelo ewolo.

⁵³ Yesusndo ngundilo etoni, ngulo ene ulungga yumooyinowolo. Ene ingoyingomu ngu hamoo oolengo kumoowolo. ⁵⁴ Ene Yesusndo bale bodaga ngu kandeyi dowoolo, menolo ewolo. Bale buniyo, ge ootookoo! Ewolo. ⁵⁵ Ariya, ngu bale bodaga ngulo gaboyi ombulo woologongootoni, ene sodedonangge ootookoowolo. Ngundilo tetoni, Yesusndo mande yunolo ewolo. Ye oowali inootoyiga nenilo ewolo. ⁵⁶ Ngundilo etoni, bale bodaga ngulo eweyi nemi ngundo ulungga oolengo soliyokolo, oni oni tetoli. Ariya, Yesusndo mande yanggango oolengo eweyi nemimo ewolo. Yali ngalo mandeni oni gulano hamoo oolengo ma ewelolo ewolo.

9

*Yesusndo Enengo Sulena Oni Kande Elaya
Kegidembolo Elayaga Ngu Ko Yunowonggori
(Matiyu 10:5-15; Mak 6:7-13)*

¹ Yesusndo enengo keyimo sulena oni kande elaya kegidembolo elaya ngu negoyelootoni, ombulo gooboongoowonggori. Ngundilo tetoyi, Yesusndo yuka biyomi ko sayi damoni oowooyingga nguyaya yomosiwelowoyi yanggango ulungga yunolo sunggi yewolo. ² Ngundilo soweyelootoni, salo, Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo enengo simoo bale sobowooteku damoni ngulo mandeni ngu elo etuyelolo, ko sayiye nguyaya

yomosiyeootoyi, mete tewolo. ³ Yesusndo enedodo ewolo. Ye sawelo ngu, oo sitowi oowooyingga ma yowelo. Ye usutoko, siyaki, oowali, oo uliyowelo bobeye, towi nenggulo ela elaya ma yowelo. ⁴ Oni gulado yoyoya, enengo yano utoningga ngu, ye komo ngu yanggano nguno nangge oliyi. Ye ootookoolo saweloyi nalunggano, nguno nangge, ngu yangga ngu yokoya sayi. ⁵ Ye yoyolo yano ma utoyiga ngu, asa, ye ngu endega ngu yokoya sayi. Yengo keyemo ende ngulo gugukakawu nogolu keyemo damoowoku, ngu enengo endemo nguno ko siyakiyootoyiga uni. Ngundilo tetoni ngu, endemo oni ngu enengo damoniye biyomi ngulo nangge ingondudu telo oluwanggolo ewolo. ⁶ Ngundilo etoni ingolo ngu, asa, ene sawonggori. Ene ende bidodomo salo, Anutlo mande gome mesalango ngu wesiyolo elo etuyelolo, sayi oni oowooyingga ende bidodomo yomosiyeootoyi, metemi temukowolo.

Herodndo Yesuslo Mandeni Ingolo, Ngulo Ingondudu Ulungga Tewolo
(Matiyu 14:1-2; Mak 6:14-16)

⁷ Yuda mela ngulo oo bidodo sobowooyingo oni koleteyingo oowooyi Herod, ngundo Yesuslo sulena onindo oo tetenggoku, ngulo mande ingolo, ngulo ingondudu bulibali ingowolo. Ndatelo ngulo, gidalegado Sonoyeloyingo Oni Yondo kumooyingo nga, ko ootookootelo ewolo. ⁸ Gidalegado ewonggori. Ilayiya ko ombulo tunootetelo etoyi, gidalegadolo ewonggori. Oni gidalegado etenggo. Anutlo ingondudu eyingo oni gula ko ootookoowo, ewonggori. ⁹ Ngundilo

ngulo, Herodndo ewolo. Nondo Yon bungeyi toongootoowe kumoowolo. Ngundo binengga ngundilo ko damoni oowooyingga tetoni, ngulo mande etoyi ingooteno, bine? Ewolo. Herod nguya Yesus kenolo ingoweloyimbolo doongetelo sobowoowolo.

Yesusndo (5,000) Oni Simoo Bale Oowali Yunoyingo

(Matiyu 14:13-21; Mak 6:30-44; Yon 6:1-13)

¹⁰ Aposel oni ko mayelo, Yesusno ko tewonggoku, ngulo mandeni ewonggori. Yesus enengo sulena oni nangge yoyolo, oni simoo bale gidalega yoyokolo enesu nangge, ende gula oowooyi Bet-sayida ngu tanggeyimo oolouwonggori. ¹¹ Ene simoo bale ngundilo yeyolo ingolo, enebana keyelolo oolouwonggori. Ene ngu simoo bale keyelolo mayetenggoku ngu yeyolo, suleye ma kini yewonggori. Kini, ene oni oni telo, Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo simoo bale enengo sobowooteku damoningga, ngulo mande ngu wesiyolo elo etuyelowolo. Gidalega sayidodomu yomosiylowolo.

¹² Ngu sangga ngu suwootetoni, Yesus enengo sulena oni kande elaya kegidembolo elayaga, ngundo Yesusno ombulo ewonggori. Ge simoo bale nga yoyokootooga, enengo endemo sungo sungo saya oowali kenoya neya weleyi. Ndawugalo ngulo, noole ngano kingo melako ngano oolootetoku, nga melako ngano oni kinilo ewonggori.

¹³ Ene Yesusndo mande gumi ewolo. Yendo nangge oowali yunootoyi newanggo.

Ngundilo etoni, enebana ewonggori. Noole oowali kini. Noolengo oomanongoyingo ngu kandegula, ko iso elaya nangge nguya ooloote. Noolendo bine saya oowali uliyoya mayeya nga simoo bale nga bidodo yunootooye, mete newanggo, bine? Ewooto. ¹⁴ Simoo nangge kandangetoyi, 5,000 tewonggori.

Ariya, Yesusndo sulena onino ewolo. Ye oolouya oni ngu kandangeyelo ya onibi elaya kande elaya, (50), wata oowooyingga bibite-toyiga ngundiya tambuga tambuga bibiteyilo ewolo. ¹⁵ Yesuslo sulena onikundo ngu tetoyi, oni simoo baleku ngundilo bibitemukowonggori. ¹⁶ Ngundilo telo, oomanangoyingo kandegulagaku, ko iso elayagaku yolo gooboongoolo dowoolo, Sambono randolo doongetelo, Anutno esetelo yokolo, oomanangoyingoku iso elayagaku nguya oososowoowolo. Ngundilo telo, enengo sulena oniku yunootoni, ngundo oni simoo baleku bayetelo yunowolo. ¹⁷ Ngundilo tetoyi, oni simoo bale oowali netoyi, useye bakini yemukowonggori. Ene oowali gungum oodoni ngu gooboongoolo si kande elaya kegidembolo elaya (12) siliyootoyi, manggowoomo oolewonggori.

*Pitando Yesuslo Damoni Yootunolo Eyingo
(Matiyu 16:13-19; Mak 8:27-29)*

¹⁸ Nalu gulano, Yesus enesu nangge sungo ootoolo, ene yemboongelo oluwolo. Enengo sulena onindo nangge tanggeyimo oolouwonggori. Ngu naluno, Yesusndo sulena oniku sumoo yunolo ewonggori. Oni simoo baledo noya

ndatelo etenggo. No ndawu oninggalo etenggo? Ewolo.

¹⁹ Sulena onindo gumi ewonggori. Ene ngandilo etenggo. Ge ngu sonoyeloyingo Yon; gidalegado etenggo. Ge Ilayiya; ko gidalegado etenggo. Ge Anutlo ingondudu eyingo oni kulimiku gula ko ootookoowolo etenggo.

²⁰ Yesusndo yowoolengolo, sulena oniya ewonggori. Ene yendo ngu noya ndawu oningga, elo etenggo? Ngundilo etoni, Pitando mande gumi ewolo. Ge ngu Kristus Anutndo noole yoyoweloyi ngulo sunggi yeyingo onilo ewolo.

Yesusndo Kumoolo Ko Ootookooweloyi Ngulo Ewolo
(*Matiyu 16:20-28; Mak 8:30-9:1*)

²¹ Yesusndo mande yanggango oolengo sulena oninolo ewolo. Ye komo oni gidalegano nga mandega nga ma ewelo elo soleyelowolo. ²² Nalu gulano, Yesusndo ewolo. Anut Nangoni Oni Kila-longo ene ogingoyingo ulungga oolengo ingowa. Yudalo tabango oni, ko Anutno woolo yeyingo oni kundingiyi ngulo sobosobo oni, ko mamana mande etuyeloyingo oni, ngundo kootu inolo, uleyi kumoowa. Ene nalu kabusa yokolo ko yokutuwootoni ootookoowalo ewolo.

²³ Ngundilo elo, enengo sulena oni mande gula yunolo ewolo. Oni gula no kenelowelo ngu, ene komo enengo ingonduduni damoni biy-omingga ngu komo yokoya meyeya oodoni, ngulo simoo bale nowoondoye hamoo ma teyingo, ngundo kowuli inowanggoku, ngu koolowoowa.

Ene komo ngundilo telo, ngu kenelolo endeyowa. ²⁴ Oni gula enengo ingondudunimonggo nangge enengo oo teweloyi ko keda oluweloyi ingooteku ngu, asa, kootusina nalu wengamo, ene oonatewa. Ene oni newende ngu bidodo Anutno yeteku ngu, ngu oningga ngu enengo ingonduduni oololo ombulo teteku, ngu komo yokowa. Ngundilo telo ngu, asa, ene kootusina suwoo suwoo Anutya keda oluwa. ²⁵ Oni gula mela ngalo bobeye oo sitowi nguno ingonduduni bidodo yelo endeyooteku ngu, kootusina, ene Setanlo ende biyomimo oololo oluwaku, nguno ndatelo telo oo ngundo ene hooloowewa? ²⁶ Oni gula nolo mandene, ngalo oyumo yowaku ngu, asa, kootusina, no Oni Nangoni nolo dulidaline ko awane ngulo Engel oni kundingiyi ombutetoku naluno, no enengo oyumo yowanolo ewolo. ²⁷ No hamoo oolengo yeno eteno. Oni nga dikateng-goku nga ngu, gidalega ma kumooyingomo, ene oni oowooyingga oolengo Anutlo nowoondoyemo hamoo teyingo damonimo nguno ulo kenowang-golo ewolo.

Yesuslo Moondeyi Yowoolengolo Guladilo Tunooteyingo

(Matiyu 17:1-13; Mak 9:2-13)

²⁸ Yesusndo ngu mandega ngu elo yokolo, oode nalu kandegula gidembolo kabusa yokolo, ene Pita, Yon, Yems, oni kabusaga ngu yoyolo, mela puli gulano awuno, Anutno yemboongewelo oolewonggori. ²⁹ Yesus nguno yemboongelo oodoni, enengo omukumundoongo yowoolengolo guladilo oolengo tunootewolo.

Enengo towikumbani nguya nomboyi oolengo solu ngundilo yowali oolengo yewolo. ³⁰⁻³¹ Ngu naluno, Moses, Ilayiya oni elayaga, ngundo Anutlo dulidalinidodo tunootelo Yesusya mandelo ingowoli. Ngu oni elayaga, ngundo kootusina Yerusalem endemo nguno Yesus goweyimo oo tunooteweloyiku ngulo mande mandenilo ingowoli. ³² Pita ko enengo dobooguliyi elayagakuya kubooyelootoni, welewelo tewonggori. Ene ma welewolo, Yesuslo moondeyimo oo yowali kenolo, ko oni sungo elayaga ngulomu nguya kenowoli. ³³ Ngu oni elayagaku yoyokolo sawelo tetoli, Pitando Yesusno ewolo. Oni ulungga, noole ngano oluweloyi ngu gome. Ge etoyi ngu, noolendo mete tookoododo kabusa yewato. Tookoododo gula gengo, gula Moseslo, gula Ilayiyalo yewatolo ewolo. Ene Pitando ngu ma ingolo ngulo ngundilo mande ewolo.

³⁴ Pitando ngu mande ngu ewoodoni, sodedo-nangge goboole gula ombulo, tabaye sanganimbo ombutoni, ngundo ene bidodo doobeyelootoni ngulo ene sosolewolo. ³⁵ Goboole newendemonggo Anutndo menolo ewolo. Nga nolo nangone nga! Nondo ene sunggi yewonoku ngu! Ye komo enengo manggowo ngu ingoyi! Ewolo. ³⁶ Ene mandeni ngu ingolo yokolo, ene doongetelo Yesus enesu nangge kenootoyi oluwolo. Ene mande gula ma elo, ene nenetelo oluwolo. Ngu naluno nguno, oo kenowonggoku ngu, oni gidalegano ma ewonggori.

Yesusndo Simoo Kosiya Gulano Oomboolo Biyomi Gula Yomosiowolo

(Matiyu 17:14-21; Mak 9:14-29)

³⁷ Yangeni ngundilo pulimonggo utoyi, simoo bale oowooyingga oolengo mewoosoolo ombulo Yesus galo ooleko yeyowonggori. ³⁸⁻³⁹ Ngu oni simoo bale ulungga ngu kewooloyemonggo, oni gulado solengoyelo ewonggori. Oo etuyeloyingo oni, no geno yembooneteno. Ge nolo nangone nga keno. No komo nangone gulanangge nga. Oo yuka biyomi gulado ene woologongolo ngundilo dowootoni, ene sodedonangge, kiyelo biyobiyomi telo ooloote. Ngu oo yuka biyomingga, ngundo yanggango oolengo melako wenggelemootoni, ulo sagaga telo nosilili udoni kumootoni manggowoomo koodo nomboyi oolelo ooloote. Ngu oomboolo biyomingga, ngundo ene gome gome utolo goweyi ulungga yombuliyolo ene sodedo ma yokolo toongete. ⁴⁰ No kuli gengo sulena onino etoowe, ene ngu oomboologa ngu owetoyi toongeweloyi, ene ereremo kinilo ewolo.

⁴¹ Ngundilo etoni, Yesusndo mande gumi elo ewolo. Ye simoo bale, nga naluno ngano oolootenggoku, ye nowoondoyemo hamoo teyingo ngu kini. Yengo nowoondoye ngu nenengo oolengo kini. Nalu ndatelo no yeya ootoolo yengo kowuliye koolowoolo oluwano? Ewolo. Elo, ene yowoolengolo oninggaku kenolo ewolo. Ge nangongge yoya ombulilo ewolo.

⁴² Ene nangoni yolo ombuwootoli, ngu oomboolo biyomingga, ngundo simooyenggaku yanggango oolengo wenggelemootoni, melako wetolo sagaga telo yowoolalingolo gome gome ulewolo.

Yesusndo kandedisi telo ngu mboologaku, kenolo elo ene simooyenggaku yomosiyo, yolo eweyi ko inowolo. ⁴³⁻⁴⁴ Ngu simoo bale, ngu bidodo Anutlo yanggangoni ulungga ngu kenolo, ene ulungga oolengo soliyokowolo.

Ngu oo Yesusndo tewoku ngulo, simoo bale ngu kenolo sosolelo, ngulo ingondudu ulungga tewonggori. Ngundilo tetoyi, ene Yesusndo enengo sulena oninolo ewolo. Ye mande nga gome sodeyeya, gome oolengo ingoyi! Nalu bodaga nangge yokolo, Oni Nangoni ngu yolo oni sungo kandeyemo yelo yunowanggolo ewolo. ⁴⁵ Enengo sulena onindo ngu mandega ngu gome ma ingolo, yolo dowoowonggori. Mande ngu damoni kombiteyingo, ene ngulo nowoondoyemo gome ma ingowonggori. Ngulo ene Yesuslo sosolelo ngulo ma sumoo telo ingowolo.

*Sulena Oni Onendo Ulungga Oluwa?
(Matiyu 18:1-5; Mak 9:33-37)*

⁴⁶ Yesuslo sulena oniku enengo nangge mande elo, onendo sungo bidodo dagayelolo ulungga oluwa? Ewolo. Elo, mande gungum elo longgeyowolo. ⁴⁷⁻⁴⁸ Yesusndo enengo sulena oni nowoondoyemo ngu mandega ngu oodoni kenolo ingolo, ngundilo ngulo, ene simooye bodaga yolo enengo tanggeyimo yelo ewolo. Oni gula ene no owoonembolo simooye ngandilo gula yolo yomosiyo yoonenengowaku ngu, ene no hooloowenelolo yomosinelooteku ngundilo. Oni gula no hooloowenelooteku ngu, ene oni no awane sulenelooteku, ngano ombuwonomungga

ngu hooloowelo yomosiyoote. Oni gula ye ke-wooloyemo nguno enengo oowooyi bingami elo ma okoolo, ene Anutlo ko nenengo tewaku ngu, hamoo oolengo, ngu oningga ngu, ene oni gidalega dagayelolo ulungga tewalo ewolo.

*Oni Yeya Mundi Kini, Ngu Yengo Dobooguliye
(Mak 9:38-40)*

⁴⁹ Ngu naluno, Yondo mande gumi ewolo. Oni ulungga, noole oni gula kenootooye, ene ge oowoonggemo oo yuka biyomi oweyelootoni kenowooto. Ene ngu noole ma keyelolo endeyootenggoku, ngulo noolendo ene loogu teyinowootolo ewolo.

⁵⁰ Ene Yesusndo Yonya ewolo. Ye ene ma loogu teyinowelo. Oni yeya mundiyi kini, ngu oningga ngu yengo dobooyelo ewolo.

Sameriya Oni Gidalegado Enengo Ende Solengolo, Yesus Keyowolo

⁵¹ Yesus ngu Sambo endemo ooleweloyi nalu namoko tetoni ingolo ngulo ene ingonduduni gosiyolo Yerusalem oolouwonggori. ⁵² Yesusndo oni gidalega suleyelootoni, enengo mandeni yolo oolouwonggori. Ngu oni ngu koletelo Sameriya ngulo ende gulano ulo nguno Yesus oluweloyimbolo oo yomosiowelo. ⁵³ Ene ngu endemo oni, ngundo Yesus yolo, enengo yano oolouwelo yokowolo. Ndatelo ngulo, ene ingoyingo, Yesus ngu ene Yerusalem ooloutelo ingowolo. ⁵⁴ Yesuslo sulena oni elaya Yems, Yon elagado enengo damoniye biyomi kenolo sanggili telo ewoliyo. Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ge etooga, Sambononggo de ombuya nga oni nga yodemukoni.

Ngundilo ewolo. ⁵⁵⁻⁵⁶ Ene Yesusndo yowoolengolo yeyolo mamanayelolo yokootoni, asa, ene ende gulano sawolo.

*Oni Yesus Keyoweloyimbolo, Ngulo Mande
(Matiyu 8:19-22)*

⁵⁷ Yesusndo enengo sulena oniya yade ooleko ooloutoyi, oni gulado Yesusno ombulo ewolo. Ge ende bidodomo toongeteku ngu no nguya kenggelolo no nguya toongewanolo ewolo.

⁵⁸ Yesusndo ngu oningga ngulo mandeni gumi ewolo. Mando ngu, ene mela newendemo tagiyododo, ko nu nguya de sanganimu tagiyododo, ene Onilo Nangoni ngu, ene bibitelo weleweyoyi musiyoni nguya kini. Elo ewolo.

⁵⁹ Yesusndo oni gulaya ewolo. Ge ombuya no keneloya oolou! Ewolo.

Ene ngu oningga ngundo ewolo. Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ge mete noyokootoyi no oololo awane kumootoni kenolo, melengoologo eme ko ombuwanolo ewolo.

⁶⁰ Yesusndo ngulo mande gumi ewolo. Nguno yoko, oni nolo nowoondoyemo hamoo ma teyingo, ngundo ene sobowooya oodega kumootoningga ngu, enengo bingo melengooyi. Ene ge ngu oolouya, Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye ngundo simoo bale enengo sobowooteku, ngu wesiyoya oni simoo bale etuyelolo ewolo.

⁶¹ Oni gulado ewolo. Oo bidodo Sembuli Sembunaye, no nguya ge kenggelolo endeyowano. Ene gedo mete elo etoyi ngu, asa, no oololo nenengo oni kandeye dowoologolo ewolo.

⁶² Ngundilo etoni, Yesusndo oningga ngulo mande gumi ewolo. Anutndo oni gula enengo koni logo teweloyim negongootoni nguno oodoni, ene ko gula gulano endeyolo oode ngu, asa, ngu oningga ngundo Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo enengo endega oni simoo sobowooteku, nguno ma uwalo ewolo.

10

Yesusndo Oni Onibi Kabusa Ko Kande Elaya (72) Yoyolo Anutlo Kono Suleyelowolo

¹ Kootusina, Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo oni onibi kabusa kande elaya kegidembolo elaya (72) sunggi enengo ko teweloyim ela elaya suleyelootoni sawonggori. Ngundilo salo ngu, ene ende bobodi, ende ululu ngu bidodomo nguya koletelo satoyi, asa, kootusina Yesus enebana keyelolo toongewonggori. ² Yesusndo ngu oniku mande yamonggawo gula yunolo ewolo. Oowali kono gome enggemukoote. Ene ko oni oowooyingga kini. Ngundilo ngulo, ye oolouya ko sembuli Anutno yemboongetoyiga, ngundo ene mete ko oni suleyelootoni, oololo, kono oowali engge ngu yolo gooboongoowango. Oowali ngu oni simoo bale ene Anutlo mandeni ingowelo ingootenggo. ³ Ye oolouyi! Ingoyi! Nondo ye suleyelootoowe, satenggoku ngu, bo Sipsip nangoni imakeyingo damoningga ngundilomu ngu bo goki kewooloyemo suleyelootoowe satenggo. ⁴ Ye bobeye sili, siyaki, ko keye goweyi nguya ma yowelo. Salo ooleko

oni simoo bale yeyolo nguya, mande mande ma ewelo kini ye komo dagayeloya sayi.

⁵ Ye salo ya gula newendemo uya ngu, ngandiya eyi. Nga ya newendemo simoo bale nga Anut-nonggo sumange ayibidodo ombuteku ngu yeya oliyilo ewolo. ⁶ Ene ngu yano nguno oni simoo bale gula ene nowoondoye damoni imakeyingo ngu oodoyi ngu, asa, yendo Anutlo sumange ayib-iningga yunootenggoku ngu, oololo ngu oningga nguya oluwa. Ene kinitetoni ngu, yengo sumange ayibiga ngu ko yowoolengolo yengomo ko ombulo oluwa. ⁷ Ye komo ngu ya gulananggega nguno nangge oliyi. Ye enendo oowali sono oo yunootenggoku, ngu nelo oodoyi, nguno yengo ko tetenggoku, ngulo uliyi mete yowanggo. Ye komo ngu yangga nguno nangge wetoya ngunonggo saya ko teyi.

⁸ Ene ende gulano saya utoyiga, ngu endemo oni, ngundo ye yoyoya enengo yano utoyiga nguno oowali yunootoyiga, ngu nangge neyi. ⁹ Ye mete ngu endemo sayi oni yomosiyeleya, ye ngandiya eyi. Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo simoo bale soboyeloweloyi naluni, ngu kuli ye tanggeyemo ombuteku nga, eya eyilo ewolo. ¹⁰⁻¹¹ Ye ende gulano ooloutoyiga, ngu oni, ngundo ye ma yoyoya yano uya yoyokootoyiga ngu, asa, ye oolouya, endesoono nguno dikaya ye ngandiya eyi. Yengo ende ngalo gugu nogolu noole kenayimo damoowoku ngu siyakiyootooye, yengo endemo ko uteku nga, eya Anutlo sumbuyi andangeya yunootoyiga olini. Ene ye gome ingondudu teyi! Ndatelo ngulo, Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye,

ngundo nalu enengo simoo bale sobowooteku, ngu kuli namokono ombulo sobowooyelooteku nga! Ewolo. ¹² No yeno hamoo eteno. Anutndo wilikoyeloweloyi nalu wenga ulunggano, nguno ngu ende gulado Anutlo ko oni ma yoyolo kawararayelolo ngu, asa, ene ngulo ngu naluno kowuli ulungga oolengo yowanggo. Ngu ogingoyingo ulungga ngu Sodom endemo oni damoni biyomi teyingongga ngulo ogingoyingo yowanggoku ngu endemo oni damoni biyomi tewonggoku ngu dagayelolo ogingoyingo ulungga oolengo yowanggolo ewolo.

Ende Gidalegalo Oni Nowoondoye Ma Ywoolengoyingo Ngu Oni Oniyooqe!

(Matiyu 11:20-24)

¹³ Ye Korasin ende oni, ye Betsayida ende oni ye gowugowulongo! Tayiya Sayidon ende elaya nguno damoni sungo oolengo gula onindo ma teweloyim ngu, yeno tewonoku ngundilo ngulo tetoowe ngu, ene mete nowoondoye ywoolengootoyi, ngulo solengoyelo, de nombo dabemimo bibitelo oliyingo ngundilo. ¹⁴ Hamoo oolengo Anutndo wilikoyeloyingo naluno, yendo kowulingga yoweloyiga ngu, ngu Sayidon Tayiya ende elayaga ngundo kowuli yoweloyi ngu dagayelolo ulungga oolengo yowanggo. ¹⁵ Ye Kaperniyam endemo oni ngundo yengo oowooye bingamiye okootoyi Sambono oolelo oolootenggo, bine? Hamoo oolengo kini. Ye Anutlo nowoondoyemo hamoo ma teyingo ngulo Anutndo yoyolo de nombono nguno oolongooyelootoni uwanggolo ewolo.

16 Yesusndo enengo sulena onino ewolo. Oni ene ye manggoye ingootenggoku, ngu ene no manggone nguya ingowanggo. Oni ene kootuyunootenggoku ngu, asa, ene no nguya kootu nunoote. Ene no kootu nunooteku ngu, ene Anutndo sulenelootoni ombuwonomu nguya kootu inootelo ewolo.

Ko Oni (72) Ko Ywooolengolo Mayewonggori

17 Enengo ko oni onibi kabusa kande elaya kegidembolo elaya ngundo kono sayingoku ko mayelo oni oni ulungga telo Oo Bidodo Sembuli Sembunaye nguno ewonggori. Ulungga Oo Bidodo Sembuli, noole salo ko telo nguno, gengo oowoongge etooye oo yuka biyomi ngu noolengo manggonayi nguya, gome keyolo sawonggolo ewonggori.

18 Yesusndo gumi ewolo. Kulimi, no Setan kenootoowe, Sambononggo himi, yowali ngundilo solewolo. 19 Ye ingoyi! Ngu hamoo oolengo! Nondo yanggango ye kuli yunowono. Ngulo ngu, ye sile biyomi, budegoolo dogingoyingo ko oo biyomi gula wongoowanggoku nguno, ko ye longge oni oo biyomi ngulo yanggango ye ngu, ko oo biyomi gulado ye ma yombuliyelowa. 20 Oomboolo biyomimbo yengo manggoye ingolo keyowonggoku ngulo, ye ma oni oni tewelo. Kini, Anutndo yengo weti biyomi ngu andangeyunowokulo ngulo yengo oowooye ngu Sambo endemo kuli nakangoyunowoku, ngulo ye Anutlo oni oni teyilo ewolo.

Yesusndo Oni Oni Telo, Eweyi Anutno Ese Ewolo (Matiyu 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ngu naluno nguno, Yuka Kundingiyi, ngundo Yesus yeni oni oni telolo ewolo. Awa, ge Sambo ende ngulo, ko mela ngalo nguya oo ngu bidodo sembuli ulungga oolengo ooloote. Ngulo no geno esetelo yemboongeteno. Gedo kuli oo ngu oni ingonduduye mande mandeyedodo onino ngu oongoowolo. Ene ge simooye bobodi nangge tunoo etuyeloote. Yo, Awa gengo ingonduduge ngundilo.

²² Nenengo Awanembo oo bidodo no kandenemo yemukowolo. Oni gulado enengo Nangoni ngulo ma ingootoni ngu, Awa enengombo nangge Nangonimbolo ingoote. Oni gulado Awa ma ingooteku, enengo Nangonimbo nangge Eweyi ingoote. Ene oni ngu Nangonimbo Eweyi etuyelootoni ngu, ene nguya Eweyimbolo damoni ingowanggolo ewolo.

²³ Yesus enengo sulena oni nangge oodoyi ngusina yowoolengolo ewolo. Oni ene oo yendo kenootenggoku nga, ene nguya ngu kenolo ngu, ene oni oni telo oluwanggolo ewolo. ²⁴ No yeno hamoo eteno. Kulimi, Anutlo ingondudu eyingo oni, ko mela ngalo oo sobosobo oni Koleyeyingo nguya ene oo nga kenowelo elo ene ma kenowonggori. Yendo ataga oo kenootenggoku, ngandilo ene ma kenowonggori. Ene nga mandega yendo ingootenggoku nga ingowelo ewonggori. Ene ma ingowonggorilo ewolo.

Sameriya Oninggado Longge Oningga Nowoon-doyi Teyinowonggori

²⁵ Nalu gulano, mamana mande etuyeloyingo oninggado Yesus tewoongowelo ewonggori. Oo

etuyeloyingo oni, no ndatelo telogo, no suwoo suwoo keda gome oluwano? Ewonggori.

²⁶ Ngundilo etoni, Yesusndo mande gumi ewolo. Mamana mandeno ngu ndatelo nakan-goyingo? Ge ndatelo kandangelo ingoote? Ewolo.

²⁷ Ngu oningga ngundo gumi ewolo. Anut ngu gengo Ulungga Oo Bidodo Sembuli Sembuge. Gengo nowoondoge bidodo, gaboge bidodo, ingonduduge bidodo yanggangongge ngu bidodo ene ino! Gengombolo ingooteku ngundiya nangge oni dobooge tanggegemo oolootenggoku ngulo nguya gome ingolo ewolo.

²⁸ Yesusndo ngu oningga nguya ewolo. Ge hamoo nenengo ete. Ge ngundilo nangge telo endeyolo oluwaku ngu, ge keda suwoo suwoo oluwalo ewolo.

²⁹ Ngu mamana mandelo oningga ngu newen-demonggo Yesusndo mandega ewoku ngu ingow-elo yokolo, enengo ingonduduningga wesiyolo ewelo no oni nenengo elo, ene ngulo sumoo gula ewolo. Oni no tanggenemo oolooteku ngu, oone ngu nolo doboone? Ewolo.

³⁰ Etoni, ariya, Yesusndo mande yamonggawo gula ngandilo ewolo. Oni gula Yerusalemnonggo Yeriko uwelo uwolo. Ngundilo uwootoni, yakaka oni biyomi, ngundo ooleko kenolo, dowoolo uleyi kumoowelo tetoni yokolo, enengo sitowini udan-gelo yomukolo satoyi, oninggaku kumoowelo namoko tewolo. ³¹ Ngu naluno, Anutno woolo yeyingo oni gula, oole ngu keyolo ulo, ngu on-ingga ngu kenolo, ene oole dabemisinanggo tolige tolige ulo dagalo toongewolo. ³² Ngu naluno nangge, yambo yalo sulena oni ngu oolega ngu

keyolo uwolo. Ngu oningga ngu kenolo yokolo, ene oole dabemisinanggo dagalo ulo toongewolo. Liwayi ngu Yekob nangoni gula, ngulo sowe. Anutndo ene woolo yeweloyi ngulo oo sulena teweloyi ko yunoyingo. ³³ Kootu oolengo Sameriya oni gula, ngu oolega ngu nangge keyolo ombuwolo. Yuda oni ngu Sameriya oni ngu ko goboolo ma tetenggo. Ngundilomu ene Sameriya oningga ngu ombulo, ngu oningga ngu kenolo, nowoondoyi ulungga tewolo. ³⁴ Tanggeyimo ombulo kenolo, Wayin sonoyi ko bo ulumimbo nguya mambuni sonowoolo yomosiyo Marasinmbo mambuniku gosiyolo yokolo, okoolo, enengo Hos bodaga oowooyi Donki, ngu sanganimbo yelo endemo toongelo, nguno ooleko oni mayelo weleweloyi yano ulo, nguno yomosiyo gome sobowoolo oluwolo. ³⁵ Sengetoni, ene toongewelo ootookoolo, sa gulanangge ngulo ko uli bobeye ngu ya sembuligaku inolo ewolo. Ge nga oningga nga gome sobowooya ootoo! Gengo bobeye gula nga oningga ngalo yokowaku ngu, nobana ko ombulo, wendangelo gumi gunowanolo ewolo.

³⁶ Ge ndatelo ingoote? Oni kabusa ngu oolega ngu keyolo ombuwonggori. Onendo ngu oningga ogingoyingo biyomi yolo oluwoku, ngulo dobooyi oolengo? Ewolo.

³⁷ Ngundilo elo yokootoni, mamana mande etuyeloyingo oningga ngundo mande gumi ewolo. Ngu oningga ngulo nowoondoyi telo hoolooweyingongga ngulo dobooyilo ewolo. Etoni, Yesusndo gumi ewolo. Ge oolouya, ngundiya, nangge telo ewolo.

Mata, Mariya Elayaga Ngulo Mande

³⁸ Nalu gula, Yesusndo enengo sulena onidodo, yade yade oololo, ende bodagano tunootewonggori. Nguno bale gula oowooyi Mata, ngundo Yesus galo yoyowelo enengo yano oolouwonggori. ³⁹ Mata ngulo koneyo oowooyi Mariya. Mariya ngu ombulo Yesus tanggeyimo bibitelo, mande etoni ngu ingolo oluwolo. ⁴⁰ Ene Matando ngu oowali, ko oo ulungga telo, yomosiyoueloyi ngulo oololo ombulo tewolo. Ngundilo telo, nguno Matalo ingonduduni ngu oowali oo ngu yomosiyoulo, ngulo ingondudu ulungga tewolo. Ngundilo telo, Matando Yesusno oololo ewolo. Oo Bidodo Sembuli, konegene Mariya ngu ene no noyokootoni, noso nangge oo yomosiyouotoowe, ene ngu kingo bibitelo ooloote. Gedo ene suleyootooga, no hoolooweneloni. Ge ngulo ma ingondudu tetelo ewolo.

⁴¹⁻⁴² Yesusndo manggowo gumi ewolo. Mata, Mata, gengo ingonduduge ngu ge oo oowooyinggallo ingondudu bulibali telo, ge ngulo gome ingoote. Ene ge oo gulanangge ngulo ge ma ingoote. Mariyando ngu ene oo gomengga ngulo ingoote. Noole ngu oo gomengga Mariyando ingolo yootekungga, ngu ma woosoolo yoyinowatolo ewolo.

11

*Yemboongeweloyi, Ngulo Damoni
(Matiyu 6:9-15; 7:7-11)*

¹ Nalu gulano, Yesus enesu nangge sungo yowoko oololo, nguno yemboongelo oode, yokootoni, kootusina enengo sulena oni

gulado ombulo ewonggori. Ulungga Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ge noole nguya yemboongeweloyi damoni ngu etuyelo, Yondo enengo sulena oni etuyeloyingo ngundilolo ewonggori. ²⁻⁴ Ngundilo etoyi, Yesusndo gumi ewolo. Ye yemboongewelo naluno ngu, ye mete ngandiya eyi. Awa, noolendo gengo oowoongge ngu komo kundingiyi olini, ngulo ewelo eteto. Noolendo gengombo nalu oni simoo bale enengo soboyelooteku ngu komo ombuyalini, noole ewelo eteto. Noolengo oowali engge nga nalungga ngalomu, ko nalu bidodomo nguya yunololuwa. Oni gidalegado nooleno mbumbuwa tetenggoku ngulo noole kowuli ngu andangelo kapengo yewato. Ngundilo nangge, mete ye nguya noolengo kowulinayi andangeyunoya kapengo. Gedo oo biyomi noole tewooyeloweloyimbolo, nguno ma yowoosoolo oolouwelolo ewolo. ⁵⁻⁶ Yesusndo ko ewolo. Ye kewooloyemo nguno oni gula enengo dobooyibo, suwoo kewooloko oololo ewa. Doboone, ge oomanongoyingo kabusa nunolo ewa. Nolo doboone gula yowokononggo mayetoni, ngulo no oowali gula ene inoweloyi nguya kinilo ewolo. ⁷ Ya newendemo oningga, ngundo mande gumi ewa. Ge ndatelo ngulo suwoo kewooloko ombulo no yokutuneloote? Yamako kuli goodoowono. No nenengo simoonedodo yabano kuli welewoto. No ootookoolo oo ge gunoweloyi, ereremo kinilo ewolo. ⁸ No yeya eteno. Ene ngu oningga ngu enengo dobooyi oolengo ngulo ma ingolo, ngulo ene ootookoolo oo ma inowa. Ene ngu oningga yemboongelo

eriritelo oolooteku ngulo ingolo, ene ootookoolo, oo bidodo eneno kini ngulo ewoku, ngu bidodo yolo inowa. ⁹ Ngu no yeno eteno. Ye Anutlo nowoondoye hamoomonggo oolo wenonolo, ngulo Anutno yemboongetoyigo, enendo oo ye yunowa. Ye oo erewelo ngu, ye oo kenowanggo. Ye oo ereweya ngu Anutno yemboongetoyi, enendo etuyelolo goosooyunowa. ¹⁰ Oni bidodo Anutno yemboongelogo oo yootenggo. Oni ene oo erewelo ngu, ene oo kenootenggo. Oni yamako udoni ngu, Anutndo yamako goosooyunoote. ¹¹ Ye kewooloyemo nguno oni gula nangonimbo isolu etoni, ngu eweyimbo yowoolengolo, sile biyomingga yolo, nangoni inowa, bine? Kini. ¹² Ene nangonimbo nu mindiyo etoni, eweyimbo yowoolengolo, oo biyomi budegoologa inowa, bine? Kini, ngundilo nguya ma tewa. ¹³ Ariya, ye oni biyomi melako oolootenggoku, ngundo yengo simooye ngu oo gomemu yunootoyi ngu, asa, yengo Awaye Sambono oolooteku nguno yemboongetoyi, enendo enengo Yuka Kundingiyi ngundo oo ulungga oolengo yengo melako onilo damoniye, ngu bidodo dagalo yunowalo ewolo.

*Yesusndo Golemboolododo Ko Tetelo Ewolo
(Matiyu 12:22-30; Mak 3:20-27)*

¹⁴ Yesusndo oo yuka biyomi gula manggowo kininggado oni gula yoyingomu owetoni toongetoni, oninggaku manggowo tango yetoni, mande ewolo. Ngundilo tetoni, simoo baledo ngu kenolo, ene soliyokolo ingondudu ulungga tewonggori. ¹⁵ Ene oni gidalegado ewonggori. Ene oo yuka biyomi oweteku, ngu oomboolo tabango ulungga

oowooyi Biyelsebab (Setan) ngulo yanggangoni, ngunonggo ko tetelo ewonggori. ¹⁶ Oni gidalegado Yesus tewoongowelolo ewonggo. Sambolo onindo ma teweloyi gula teya etuyelootooga kenowato. Ngundilo kenolo ingowato, ge Anutndo sunggi yewolo. ¹⁷ Ene Yesusndo enengo ingonduduye ngu ingolo, ngulo elo ewolo. Ene mela oo sobosobo oni gulanangge ngulo oni simoo bale wesowootoni, wata elaya tetoni ngu, ngundo enengo nangge ebe utolo, ngu oningga ngulo koni ngu biyomi yewa. Ya gulananggemoo oni simoongolo gula nowoondoye gulanangge kini wesowootoyi elaya tetoni ngu, ko gula goboolo teweloyi, ene ereremo kini. Asa, nondo Setan yanggangonimbo oomboolo biyomi owewonoku, ngu ngandilo nondo nenengo kone yombuliyowano. Ngu hamoo oolengo ngundilo kini. ¹⁸ Ngundilo ngulo, Setando enengo keyimo oni wesowooyelootoni elaya tetoni, ngundo enengo nangge ebe utolo ngu, enengo koni mandeni ngu ndatelo telogo, yanggango oluwa? Ene ereremo kini. Yendo noya etenggo. Nondo Biyelsebab (oowooyi Setan) oowooyimonggo oomboolo gidalega owetelo etenggo. Kini, no Setan yanggangonimonggo oo yuka biyomi ngu ma oweteno. Kini, no Anutlo yanggangonimbo oweteno. No ngulo eteno. ¹⁹ Ene nondo Biyelsebab oowooyimo ko ngundo no hooloowenelootoni, oo yuka biyomi gidalega owewanoku ngu, onendo yengo ko goboolo ngu hoolooweyelootoni, ene oo yuka biyomi ngu owetenggo? Ye ngundilo ingootenggoku ngu, asa yengo ko goboolo oo yuka biyomi owetenggoku

ngu Setanlo yanggangonimbo nguya tetenggo? Hamoo oolengo kini. ²⁰ Ene Anutlo yanggangoni, ngundo no hooloowenelootoni, ngunonggo no oo yuka biyomi ngu owetoowe ngu, ye ingowanggoku ngu, Anutndo nalungga enengombo sobowooteku, ngu yeno ombulo tunooteteku nga! ²¹ Ene oni yanggango gulado (Setan) enengo yani gome sobowoolo, sangga dowoolo oodoni ngu, enengo yanimo oo ngu bidodo gome oolengo oluwa. ²² Ene oni gula yanggango oolengo, ngundo mayelo ngu oni yanggangongga nguya ebe utolo, duge, sangga ooni ngu woosoolo yolo ngu, asa, ene mete uleni kumootoni, yanimo ulo, oo sitowi ngulo musiyo, ene watayi ingooteku ngulo wiyokolo, bayetelo dobooguli yunowa. ²³ Oni no doboone kini ngu, ene noya mundi tete. Oni ene nolo kone ngulo newende gulanangge kini ngu, asa, ene kingo bulibali telo endeyooteku ngu, ene nolo doboone kini. Ewolo.

*Oomboolo Biyomi Ko Ombuwolo
(Matiyu 12:43-45)*

²⁴ Yesusndo mande gula ewolo. Oomboolo biyomi, ngundo oni gula yokolo toongewa. Toongelo mela ariwoole endeyolo yade nguno musiyo ene kengelo oluweloyi musiyo gula ma kenolo ngu, ene ewa. No ko oololo nenengo yangga kuli oluwonoku, nguno ulo oluwanolo ewa. ²⁵ Ene ngundilo elo, oololo yanggaku kenootoni, ngu yangga ngu onindo kitikata siyakiyolo yomosiyootoyi, kingo oodoni, gome tewolo. ²⁶ Ngundilo telo, ene oololo oomboolo kandegula gidembolo

elaya nguya yoyolo, ngu yanggano nguno ombuwonggori. Enengo yanggangoye ngu koleteloga ngu dagalo biyomi oolengo. Ene ngu oningga ngu koletelo bodaga biyomiyi oluwolo. Ene ataga ngu, ene biyomi oolengo telo oolootelo ewolo.

Oni Oni Teweloyi Ngu Yoweloyi Damoni

²⁷ Yesusndo ngu mandega ngu etoni, simoo bale oowooyingga oolengo oluwonggori. Nguno bale gula ngu oni ngu kewooloyemo oluwoku, ngundo meno elo ewolo. Ngu balega ge yomoonggelolo nono gunoyingongga, ngundo enesu nangge kumana ulungga tewalo ewolo. ²⁸ Ene Yesusndo mande gumi ewolo. Yo, ngundilo oni ngu, ene mande ingolo, nowoondoyemo hamoo telo, Anutlo mande ngu gome yolo dowoolo, keyootenggoku ngulo ene oni oni ulungga tewanggolo ewolo.

Oni Gidalega Damoni Sungo Oolengo, Onindo Ma Teweloyimbolo, Ngu Kenowelo Ewolo (Matiyu 12:38-42; Mak 8:12)

²⁹ Oni simoo bale ulungga mayelo gooboongootoyi, Yesusndo mande yunolo ewolo. Nga naluno oni simoo bale nga biyobiyomi. Ene damoni sungo oolengo onindo ma teweloyim kenowelo etenggo. Ene nondo ngu ooga ngu gula telo ma etuyelowano. Yonando mande oo teyingo ngu nangge etuyelowano. ³⁰ Kulimi, Yona ngu Anutlo sunggi ngundilo telo, Niniwa oni simoo bale etuyelowolo. Ngundilo nangge, Anut Nangoni Oni Kilalongo nguya Anutlo sunggi ngundilo, ataga nga oni simoo bale nga etuyeloote. ³¹ Kootusina, Anutndo simoo bale

wilikoweloyi naluno nguno, mela ngalo oo sobosobo bale koleteyingo gula yowoko oolengomonggo, nga naluno simoo bale nga kondibo ootookoolo; enengo damoniye biyomi ngu yootunoyelowa. Ndatelo ngulo, ngu balega mela wengamo oo bidodo sobosoboga, ngundo ombulo, Solomonlo ingonduduni gome ngu etoni ingowolo. Ene ataga nga oningga nga oolooteku, ngando Solomonlo ingoyingoni ngu dagalo oolooteku nga! Bale sobosobo koleteyingongga, ngundo Solomonlo mandeni gome ingootoni, ene ye simoo bale ngano oolootenggoku, ngu nolo mandene ingowelo yokootenggo. ³² Anutndo simoo bale wilikoweloyi naluno nguno, Niniwa oni nguya nga naluno oni simoo bale ngaya ootookoolo, enengo damoniye biyomi ngu ewanggo. Ndatelo ngulo, Niniwa oni ngu Yonalo mandeni ingolo, ene nowoondoye yowoolengootoni, ene hamoo Anutlo ingowolo. Ene ataga nga oningga oolooteku, ngando ngu Yona dagate. (Yesus enengombolo eyingo). Ene ye oni simoo bale ataga oolootenggoku ngu nolo mande ma ingolo nowoondoye ngu ma yowoolengootelo ewolo.

Goweyebolo Solu
(*Matiyu 5:15; 6:22-23*)

³³ Oni gulado solu (Lam) kalo yolo ya kosingeyimo ngundi kumbe oo gula newendemo ma oongoowa. Kini, oni solu kalo ngu, ene tunoo oolengo mindingootoyi, oni ya newendemo utenggoku, ngu nguya solu ngu gome kenowanggo. ³⁴ Doongengge ngu gowege solu

ngundilo. Gengo doongengge ngu gome metemi, ngundo gengo gowege moondege ngu bidodo yeni soludodo tete. Ene gengo doongengge ngu biyomi yetoni ngu, ngu gowege moondege ngu oolelidodo telo oluwa. ³⁵ Ngulo ngu, ge ingondale te! Gengo solungga nowoondogemo oolooteku ngu gome sobowoolo. Kinitetoni ngu, gengo solungga ngu ooleli tewa. ³⁶ Asa, gengo gowege ngu bidodo himi oodoni ngu, asa, gumisina ooleli kini. Gengo gowege moondege ngu bidodo himi, ngu solu (Lam) himi ngundilo oluwalo ewolo.

*Parisi Oniya Mamana Mande Etuyeloyingo
Oniya Damoni Biyomi Tewolo*

(Matiyu 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³⁷ Yesusndo mande ngu elo yokootoni, Parisi oni gulado Yesus enedodo oowali neweloyimbolo negongowolo. Ngundilo tetoni, Yesus ene ngu Parisi oningga, ngundo yano ulo oo neweloyi yabano bibitewolo. ³⁸ Bibitelo oo netoni, Parisi oningga ngundo Yesus kenootoni ngu, ene kandeyi ma sonowoolo ngundo oo dowoolo netoni, ngulo ene ingondudu ulungga tewolo. (Moseslo mamana mandeno eteku ngu ma keyootoni ngulo gome gome kenowolo.) ³⁹ Yesus Oo Bidodo Sembuli, ngundo ngu Parisi oningga ngulo ingonduduni ingolo ewolo. Ye Parisi oni ngu koondo toba ngu goweyi nangge sonowoolo yomosiyoote. Ene yengo nowoondoye ngu yakaka, ko, damoni biyomi, ngundo nangge hangelo ooloote. ⁴⁰ Ye wenonoyingo oni! Anutndo ene oo goweyi sangani nangge bine yelo, ene newendedodo nguya ma yeyingo, bine?

⁴¹ Ene Anutndo nowoondoye yomosiyooteuku ngu, ngulo ye nguya oni gula nowoondoye yunoya hooloowe. Onindo ngundilo kenolo ngu, ene ingowanggo. Gengo nowoondoge ngu gome nomboyi. ⁴² Ene ye Parisi oni, ye ingondale teyi! Ye ngu oo sookiyagoolo, suwe oo bidodo kono oolooteku, ngu kewoolo wesowoolo kande elaya ngulomu gula Anut inootenggo. Ene ye mande damoni gome nenengo ngu dagalo yokolo, nowoondoye Anut inoweloyi damoni ngu yokootenggo. Ye oo ngu yunoweloyi damoningga ngu mete tetenggo. Ene ye nowoondoye bidodo oolengo Anut inoweloyi damoningga ngu ma yokowelo. ⁴³ Ye Parisi oni, ye gowugowulongo ye ingondale teyi! Yengo yambo yano ye koletelo oni doongeyemo bibitewelo gome ingootenggo. Ye oowali uliyoweloyi musiyomo, simoo baledo yeyoya bingaminayi eya okooyi elo gome ingootenggo. ⁴⁴ Ye ingondale teyi! Yengo nowoondoye ngu oni mele goloongelo uteku musiyo ngundilo. Mele sanganimo ngu so uyi nakango oo gomemu oolote. Ene mele newendemo ngu buwoo biyomi telo, ndindingo biyomi oolootelo ewolo. ⁴⁵ Ngundilo etoni, mamana mande etuyeloyingo oni gulado Yesuslo mande gumilo ewolo. Oo etuyeloyingo oni, ge ngu mandega ngu nooledodo mande kootunayisina elo yimitoolo eteku ngu! Ewolo. ⁴⁶ Yesusndo mande gumi ewolo. Ye mamana mande etuyeloyingo oni, ye ingondale teyi! Yendo mamana mande ulungga oolengo oni simoo bale yunootenggoku, ngulo ene oo kowuli ulungga oolengo ene

koolowooweloyi ereremo kini. Ene yendo kandedibiye bodaga nguno yelo boda ma hoolooweyelolo kowuli ngu ma koolowootenggo. ⁴⁷ Ye ingondale teyi! Yengo osi sambayebo Anutlo ingondudu eyingo oni, gidalega kingo yuleyi kumoowonggori. Ene yengo damoniye ngu osisambaye damoniye ngundilo. Ngulo ngu, ye meleye ngu nakayelootenggo. ⁴⁸ Ngulo ngu, ye nguya enedodo damoniye gulanangge. Ngulo ye osisambaye mande damoniye biyomi ngulo etenggo. Yengo nowoondoye ngu damoningga teyingonga ngulo gome ingootenggo. Ene Anutlo ingondudu eyingo oni yuleyi kumoowonggori. Ye ngulo meleye komoongolo nakangootenggo. ⁴⁹ Ngulo ngu, Anutlo ingonduduni gomemo ene kuli elo ewolo. Nondo nolo ingondudu eyingo oni, ko nenengo sulena kilalongo oni suleyelootowe, eneno oolouwanggo. Enendo ngu yutolo, mandeye biyomi elo yumooyunolo, gidalega yuleyi kumoomukowanggo. ⁵⁰⁻⁵¹ Ngulo ngu naluno, oni simoo bale nga osisambayebolo kowuliye yowanggo. Ene kuli Anutlo ingondudu eyingo oni yulewonggoku ombulo, nga naluno ngano nguya yulootenggo. Kulimi, Ebel uleyi kumooyingo, ngunonggo yade yade ombulo Sekaraiya nguya ulewolo. Sekaraiya ngu Tempel, yambo ya newendemo Anutno woolo yeyingo musiyomo uleyi kumoowolo. Ngulo kowuli ngu, ataga nga oni simoo bale oolootenggoku ngano, ngulo kowulini weti gumi ngu bidodo ataga yowanggo. ⁵² Ye mamana mande etuyeloyingo oni, ye ingondale teyi! Yendo Anutlo hamoo

mande ngu oni bidodo ingoweloyingga ngu oongootenggo. Yengombo ngu ma keyolo ngulo ye oni gidalegado ingolo keyoweloyinggaku nguya oole goodooyunootenggolo ewolo. ⁵³ Ngundilo elo yokolo, Yesus ngu yangga ngu yokolo, ene endesina ooletoni, mamana mande etuyeloyingo oniya, Parisi onidodo ngu mandega ngulo nowoondoye biyomi oolengo ingolo oluwonggo. Ngu naluno, ene damoni yelo Yesus uleyi kumooweloyi ngulo suwoo suwoo oole erewelo oo bidodo Yesus sumoo sumoo inolo oluwonggo. ⁵⁴ Ene ngundilo telo, Yesus kenondadangelo sobowoolo endeyolo oluwonggo. Yesusndo mande biyomi guladilo gula manggowoomonggo etoni ngu, ingolo, ene ngunonggo dowoolo mande elo uleyi kumooweloyimbolo.

12

Mande Ebe Ganagana Ngulo Ingondale Teyi (Matiyu 10:26-27)

¹ Nalu gulano, oni simoo bale ulungga oolengo, ende ende bidodo mayelo gooboongoolo, ebelolo telo ombuwolo. Yesusndo ootookoolo enengo sulena oni mande yunolo ewolo. Ye Parisi onilo ebe ganagana mande ngulo ingondale teyi! Ene oni doongeyemo ngu oni damoni nenengo keyootenggoku ngundilo tewanggoku, nguno ngu ebe ganagana tetenggo. Kootusina, ngu damoni elayaga tetenggoku, ngu endesina tunootewa. ² Oo bidodo imangoolo wiliyootoni oolooteku ngu, kootusina, ngu tunoo temukowa. Oo doobengootoni oolooteku ngu, kootusina, doobe

wesiyootoni tunootetoni, oni nguya kenolo ingowanggo. ³ Ngundilo ngulo, mande bidodo suwoo oolelikono ewonggoku ngu, oni simoo baledo sano tunoo elo ingowanggo. Mande bidodo yendo ya newendemo tolige kisikoso telo ingowonggoku ngu, onindo ende kewooloko dikalo, ngunonggo wesiyolo meno manggalu telo ewanggolo ewolo.

*Oni Ene Anutlo Nangge Sosolewanggo
(Matiyu 10:28-31)*

⁴ Yesus mande gula ewolo. Ye nolo dobooguline, nondo yeno ngandilo eteno. Ye onindo goweyega nga uleyi kumootekungga ngulo ma sosolewelo. Ndatelo ngulo, ene kootusina, oo gula yeno teweloyi, ereremo kini. ⁵ Oni ye ngulo sosoleweloyi ngu etuyelowano. Ye komo Anutlo sosoleyi, ngundo oni uleyi kumoowa. Kootusina, ene yanggangonidodo, ngundo oni yolo, de nombo ma kumooteku nguno oolongooni uwa. Yo, no yeno eteno. Ye komo Anutlo nangge sosoleyi. ⁶ Ye ingoyi! Nu sibe bobodi kandegula ngu uliyi bodaga nangge (2 Toya 2 Toya). Ene Anutndo nu bobodi ngundilo ngu ma kapengo yewolo. ⁷ Anutndo ye tabaye uyi ngu bidodo kandanganemukote. Ye ngulo ma sosolewelo. Anutndo nu bobodi ngulo ingolo sobowoolo oo yunooteku ngu, asa, ye ingootenggoku, ene ye nguya gome soboyelowalo ewolo.

*Yesus Oowooyi Yootunolo Eweloyi Ngulo Damoni
(Matiyu 10:19-20,32-33; 12:32)*

⁸ Yesusndo ewolo. No mande gula nguya yeno eteno. Oni gulado simoo bale doongeyemo no oowoone yootunolo ewaku ngu, no Onilo Nangoni nguya ngu oningga ngulo oowooyi Anutlo Engel onino yootunolo ewano. ⁹ Ene oni gula simoo bale doongeyemo, noya mande biyomi elo, no kootu nunowaku ngu, no nguya Anutlo oni Engel doongeyemo enedodo mande biyomi elo kootu inowano. ¹⁰ Oni gulado no Onilo Nangoni yomooyinolo mandega ewoku, ngu andangeweloyimbolo yemboongewaku ngu, asa, Anutndo ngu oningga ngulo mbumbuwani andangeyinowa. Ene oni gula Yuka Kundingiyi yumooyinolo mandega ewaku ngu, Anutndo ngu oningga ngulo mbumbuwani hamoo oolengo ngu ma andangeyinowa. ¹¹⁻¹² Ene oni gidalega ye yoyolo yambo ya newendemo yoyelo, ngundi, Gabman oni doongeyemo yoyelo, ngunonggo yoyolo oni oowooyedodomu nguno nguya yoyewanggoku ngu, asa, ye ma sosolelo ngandilo ma ingowelo. Noole ndatelo mandega elo nguno enengo mande ngu wongoowe utoni sawato? Noole mande ndatelo ewato? Elo, ma ingowelo ewolo. Yuka Kundingiyimbo ngu naluno nguno nangge, ye mande eweloyi ngu ingonduduyemo tunootetoni, ye ngu yolo eneno ewanggolo ewolo.

Oni Sitowiyedodo Teweloyimbolo Nangge In-gootenggoku Ngulo Mande Yamonggawo

¹³ Nalu gulano, ngu oni simoo bale ulungga kewooloyemonggo oni gulado Yesusno elo ewolo. Oo etuyeloyingo oni, no ngandilo ingooteno. Gedo banemo etooga noolengo awanarimbolo oo

sitowiku wesowooya gumi gidale no nunonilo ewolo. ¹⁴ Ngundilo etoni, Yesusndo ngu oningga nguya ewolo. Onendo no sunggayetoni, no yengo oo wilikolo ngu wesowoolo bayetelo, ye yunow- eloyi tabango noyewo? Ewolo. ¹⁵ Ngundilo telo, Yesusndo simoo bale bidodomo ewolo. Ye ingondale teyi! Ye oo sitowi ulungga yow- elo ko oo gidalegalo nguya doongeye ma ulu tewelo. Anutndo keda oluweloyiga ngu yunoote. Oo sitowi ngundo keda oluweloyi ngu uliyow- eloyi, ereremo kini. Kini, oo sitowi ngu gowe- nayi nga hoolooweyeloyimbolo nangge yunoote. ¹⁶ Yesusndo mande yamonggawo gulalo ewolo. Sitowidodo oni gulalo konimo oo ulungga engge- mukowolo. ¹⁷ Ngu sitowidodo oningga ngundo newendemonggo ingondudu telo ewa. No ndatelo tewano? Oowaline nga yeweloyi yane nguya kini. ¹⁸ Ngu oningga ngundo enengo ingonduduno ingolo ewolo. Yo, no nenengo oowalilo ya nga toongoolo ya ululumu nangge yelo, nguno oowali bidodo yolo, nguno wata yewano. Nggile ko nenengo oo gome gome ngu yano nguno yetoowe oluwa. ¹⁹ No ataga mete elo ingondudunemo ingowano. Nenengo oo gome gome ulungga oolooteku, ngalo ngu mooma oowooyingga oolengo yolo netoowe, ma kini tewa. No yolo nelo, sonoyi nguya yolo nelo, kengelolo, oni oni telo, oluwanolo ingowolo. ²⁰ Ene Anutndo kenolo enedodo ewolo. Ge wenonoyingo oni! Ataga suwoono ge kumoowa. Ngundilo tetoyi, gengo oo yomosiyolo yewoku ngu onendo yowa? Anutndo ewolo. ²¹ Oo ngundilo yeno nguya tunootewa. Oni ene oo

sitowi ulungga yolo enengo wata yetenggoku ngu, ene Anut nowoondoyemo hamoo teyingonga ngu kini. Anut doongeyimo ngu, ene owoolongo oolengo yetenggolo ewolo.

*Mela Ngalo Oo Sitowi Oowalilo Ingondudu
Ulungga Telo Ngulo Ingowatoku Teweloyi
(Matiyu 6:25-34)*

²² Yesusndo ngundilo elo, enengo sulena onikunolo ewolo. Ngundilo ngulo, no yeno eteno. Ye goweyebolo oo ngulo ye ma ingondudu ulungga tewelo. Noole ndawuga newato? Ngundi noole ndawuga kuduwoowato? Ngundilo elo, ye goweye ngalo ma ingondudu ulungga tewelo.

²³ Kedaga Anutndo yunoyingo ngu ulungga oolengo. Ngu oowali ngundi towikumba oo ngulo ingootenggoku ngu oo bobodi nange. ²⁴ Ye nu yeyoya ingoyi. Ene ko telo oowali ma imitenggo. Ene oowali engge ma yolo gooboongoolo wata yetenggo. Ene Anutndo suwoo suwoo oowali oo yunolo muwooyeloote. Ye oni simoo bale ngando Anut doongeyimo ngu, nu oo ngu dagayelootenggo! Anutndo kuli watayi, ye towikumba, oo neweloyi, ya weleweleyi oo ngu yunowelo ingoote. ²⁵ Ye kewooloyemo nguno oni gulado enengo ingondudu telo, enengo keda oluweloyi ngulo nalu, ene mete suleyowa, bine? Kini, ye ereremo kini. ²⁶ Ngulo ngu, yendo oo bobodi ngundilo ngu ma tetenggoku, ndawugalo ye gidalegado ngundilo ingondudu ulungga tetenggo? ²⁷ Ye so uyi nakango nga yeyoya ingoyi. Ene yaki koyi telo towikumba ma tetenggo. Ngulo, no yeno eteno. Ye oolo ma ingondudu

telo, ma hahangewelo. Kulimi Solomon ngu, ene towikumbani gome mesalango ngu bidodo tewolo. Ene ataga nga oo naka kenootenggoku, enengo so uyi nakango ngu Solomonlo ngu dagate. ²⁸ Yo, ulu so oo kono ooletenggoku ngu, ataga nangge oolelo dikatenggo. Yangeni ngu gumoolo de nombono oolongootoyi dewa. Kingo so ulu ngundilo ngu, Anutndo ngu gome nakangoyeloote. Ngundilo ngulo, ye komo gome ingyoi! Ye simoo bale yengo nowoondoyemo hamoo teyingo ngu bodaga nangge. Anutndo yengo nowoondoyi ulungga oolengo telo gome soboyeloote. ²⁹ Ngundilo ngulo, ye ndawuga ko sonongga neweloyi ngundilo ingondudu ulungga ma tewelo. ³⁰ Oni ende ende ngu, ene oo ngalo erewetenggo. Ene yengo Awaye Sambono oolootekungga, ngundo ngu yengo oo ngulo ingootenggoku ngu, oo ngu enendo hoolooweyelootoni yowanggo. ³¹ Ene ye Anutlo nowoondoyemo hamoo teyingo nguno nowoondoye yelo, ngunonggo dobooguliye nguya mande nguno hoolooweyelolo elo yunolo ngu, asa, Anutndo oo sungo nguno hoolooweyelowalo ewolo.

*Sambo Endemo Oo Gome Gooboongooweloyi,
Ngulo Damoni
(Matiyu 6:19-21)*

³² Ye nolo nowoondoye hamoo teyingo oni wata bodaga nangge, ye ma sosolewelo. Yengo awayembo ene kuli enengo endega enengo simoo bale sobowooteku, ngu yunowelo yomosiwowolo. ³³ Yengo oo bidodo oni yunootoyiga uliyoyi,

ngulo bobeye ngu yoya, owoolongo oni oolo wenonootenggoku, ngu hoolooweyeloya yunoyi. Ngu damoni gomengga melako ngano tetenggoku ngu, Sambo endemo ngu duwoo ma yokowa. Sambo endemo yakaka onindo oo gomemu ma yowanggo. Nguno kookoose ma tetoni, toowumbo nguya ngu ma netoni biyomi yewa. ³⁴ Yengo oo gome oolooteku musiyongga nguno, yengo nowoondoye nguya nguno yetoyi oluwa. Ye oo gome gome ngano oolooteku, ngulo hahangelo ingolo ngu, asa, nowoondoye ngu bidodo nguno domoolo oluwa. Ngundilo nguya ye Anutlo ko tewelo ngulo hahangelo ingootenggoku ngu, asa, yengo nowoondoyemo ngu bidodo Sambono oluwanggo. Yo, hamoo, Anutndo Sambo endemo musiyo metemi nguno noolengo oo gome yoonenengootoni oolootelo ewolo.

Doongedoongoodoongoo Telo Sobowoolo Oluwelayi

³⁵⁻³⁶ Ye oo yomosiyoya doongedoongoodoongoo teya noolengo Sembunaye ulungga ngu sobowooya oodoyi, ene ombulo ko yoyoweloyi, ngu ko onindo enengo sobosobo oni ulungga sobowootenggoku ngundilo. Ene towikumba ingondale telo, yemulo, wanggayemo utombo gome gosiyolo, enengo solu kalo dowoolo oolootenggo. Ngundilo telo, oodoyi, enengo oni ulunggaku bale kameyoweloyi oo simbo ngu kinitetoni suwoo kewooloko ombulo, enengo ko onikuno yamako udoni, ya goosootoyi, nguno yeyootoni, doongedoongoodoongoo telo ootoolo, ngulo ene sodedonangge yamako goosooyinootenggo. ³⁷ Oni

ulungga ngu ombulo, enengo sulena oniku yeyootoni, ma weleyingo doongetelo oodoyi yeyolo ngu, sulena oni ngu, ene oni oni tewanggo. No hamoo oolengo yeno eteno. Sulena oni enengombo kumba yemulo kimbonambo wanggaye gosiyolo, ya sembulibo sobowoolo oodoni, ombulo oo neweloyi yabano bibitetoyi, enengombo oowali yunowa. ³⁸ Ngu oni ulunggaku suwoo kewoolo oolengomo ombuwa, bine, ngundi, sengeyeloyi telo, nu kotoori koletelo etoni nguno, bine, ombulo, enengo sulena oni yeyootoni, ma welewolo. Ngulo ngu, sulena oni ngu, ene mete oni oni tewanggo. ³⁹ Ye nga mande oo nga gome ingoyi! Ya sembuli ngu, ene yakaka oni ombuweloyi naluwo ingolo, ene ngulo doongedoon-goodoongoo telo oluwa. Ndatelo ngulo, yakaka oni enengo yano ma ombuwelo elo ngulo. ⁴⁰ Ye komo ngulo suwoo suwoo doongeteya, doongedoodoongoo teya oliyi! Onilo Nangoni ngu nalu gulano ombuweloyi ngu, ye ma ingootoyi nguno ene ko ombuwalo ewolo.

*Sulena Oni Gome ko Sulena Oni Biyomi Ngulo
Mande Yamonggawo
(Matiyu 24:45-51)*

⁴¹ Pitando ewolo. Ulungga oo bidodo Sembuli Sembunaye, ge ngu mande yamonggawongga ngu nooledodo nangge ete, bine; ngundi simoo bale bidodo ete? Ewolo. ⁴² Etoni, Ulungga oo bidodo Sembuli Yesus, ngundo mande gumi ewolo. Oone ngu newende gome sobosobo ootoolo enengo ko gome tete? Enengo oni ulungga, ngundo ngu oningga ngu yetoni,

ngundo enengo ko oni ngu soboyelolo, nalu nenengo oolengo looguyimo ingolo oowali yunowa. ⁴³ Kootusina, oni ulunggaku ko yowoolengolo ombulo, ngu ko sobosobogaku kenootoni, ko kuli teloluwoku ngundilo telo oodoni kenolo ngu, asa, ngu sobosobo oninggaku ngu, ene oni oni ulungga teyinowa. ⁴⁴ Hamoo oolengo no yeno eteno. Oni ulungga, ngundo ko oni gome ngundilo kenolo, asa, enengo bobeye sitowi bidodo ngu sobosobo oningga ngu kandeyimo yetoni ngundo gome sobowoowa. ⁴⁵ Ene ngu ko oningga ngulo ingondudunimonggo ingowaku ngu, nenengo oni ulungga ngu sodedo ma ombuwalo ingolo, ngulo ene damoni yelo, ko oni simoo baleku yutolo, ene sono kowoo nelo, ngundo yeni wenonolo oluwa. ⁴⁶ Ene ngundilo telo ngu, enengo oni ulungga ngu ma sobowoolo oodoni, nalu gulano, enengo oni ulunggaku ko ombulo ngu, ko sobosobo oninggaku gome gome utolo yombuliyolo yolo oni enedodo ko gome ma sobowoolo oolootenggoku nguno yetoni oluwa. ⁴⁷ Ko sobosobo oninggakundo enengo oni ulungga ngulo ingonduduni koni damoni ngu gome oolengo ingooteku ngu, ene oo ma yomosiyo enengo oni ulungga ngulo ingonduduni ma keyowolo. Ngundilo ngulo, enengo oni ulungga, ngundo gome gome utolo, uleni biyomi yewolo. ⁴⁸ Ene ko sobosobo oningga ngu, enengo oni ulungga ngulo ingonduduni ngu, ene ma ingolo, ngundilo ko biyomi telo, ngulo enengombo kowuli bodaga ngu yowa. Oni ene oo oowooyingga yowoku ngu, ene ngundilo nangge gumi oowooyingga wendangelo

hoolooweyelowa. Simoo baledo oo ulungga oni gula kandeyimo yetoyi, gome sobowoowaku ngu, asa, ingootenggoku ngu oningga ngu, ene mete ko oo ulungga oolengo telo ngu gome sobowoowalo ewolo.

Yesus Ngu Oni Simoo Bale Wesowooyelowelo Ombuwolo
(Matiyu 10:34-36)

⁴⁹ No de kawelo melako ngano ombuwono. Nolo nowoondonemo ngu de solu delo sodedo denilo gome ingooteno. (Ene Anutlo mande keda gome mesalango ngulo ewolo.) ⁵⁰ Ene koletelo no onilo mbumbuwalu de mombi koolowoolo ogingoyingo ingolo kumoowano. Kumoowelo, ngulo nowoondone kowuli oolengo yetoni, ene ngu ma tunootewolo. ⁵¹ Ye bine ngandilo ingootenggo? No melako ngano ombuwonomu ngu, imakeyingo damoni ngu yunowelo elo ma ombuwono. Kini, no yeno eteno. No mela ngano oni simoo bale wesowooyelowelo ombuwono. Gidalega Anutno nowoondoye hamoo tetoyi, gidalega nowoondoye hamoo ma tewonggo. ⁵² Ataga nga naluno ngano, nga wesowooyeloweloyi damoni nga, ngu ngandilo. Oni gidalega nolo nowoondoyemo hamoo teweloyi ngulo ataga ko kootusina, oni simoongolo kandegula ya gulananggemo oodoyi, oni kabusa, ngundo oni elayaga nguya elo boguwotoyi, ko oni elayaga ngundo kabusayi nguya boguwoolo longgeyolo sungo sungo oluwanggo. ⁵³ Eweyimbo nangonimboya sanggili tetoni, nangonimbo eweyimboya sanggili tewa. Nemimbo nambonimboya sanggili tetoni,

nambonimbo nemimboya sanggili tewa. Oni gula baleyibo, neboyiboya sanggili tetoni, ko nangoni baleyi enebana ootookoolo neboyiboya sanggili tewalo ewolo.

*Oo Tunooteweloyi, Ngulo Sunggi
(Matiyu 16:2-3; Mak 8:11-13)*

⁵⁴ Yesusndo simoo baleno elo ewolo. Ye Sambono goboole sa utekusina kenolo sodedo ingootenggo, sono ombuwalo ingootenggo. Ngundilo ingootoyi ngu, hamoo oolengo sono ombute. ⁵⁵ Sono medugu nalu kinitetoni, doogo ulungga mayetoni ngu, ye ingolo etenggo. Sa gookingo ulungga tewalo etoyi, ngundilo nangge tete. ⁵⁶ Ye ebe ganagana oni! Ye mela ngalo nalu sunggi oo ko samboga awelo nalu sunggi, oo ngu gome kenolo ingootenggo. Ene ndawugalo ngulo, ye nalu ngalo oo nga gome ma wilikolo kenolo ingootenggo? Ewolo.

*Oni Yeya Sanggili Mande Etenggoku, Nguya
Mande Yoonenengowanggo
(Matiyu 5:25-26)*

⁵⁷ Ndawugalo yengombo ingondudu gome ma telo, ngunonggo damoni nenengo ngu wilikootenggo? ⁵⁸ Ye oni gulado yoyolo mande wilikoyingo onino ooloutoningga ngu, asa, ooleko nguno yengo nangge mande sodedonangge yomosiyo. Kinitetoni, enendo ye yoyolo mande wilikoyingo oni ulungga ngu kandeyemo yoyetoni, ngu oningga ngu enebana yoyolo, kumba ootuwoo oni kandeyemo yoyetoyi, enendo yoyolo, oololo ya biyomimo yoyewanggo. ⁵⁹ No ye eteno! Ye ya biyomi ngu sodedo

ma yokolo sawanggo! Ye komo koletelo yengo weti ululu ko weti bobodi ngu bidodo wendangemukoya yokoyi! Elo ewolo.

13

Oni Gula Ene Newende Ma Yowoolengolo, Ngu Ene Oonatewa

¹ Ngu nalunggano nguno, oni gidalega Yesusno mayelo ewonggori. Galili oni gidalegado woolo yewelo yetoyi, ngu naluno, Rom Gabman tabango oni owooyi Payilat, ngundo ombulo, woolo yeyingo oniku gidale yutolo, ngulo daloye nguya wendonni melako uwonggori. Ngulo ewolo.

² Yesusndo enengo mande gumi ewolo. Ye ndatelo ingootenggo? Ngu Galili oni ngulo damoniye biyomi ngu, Galili oni gidalega dagayelolo, ngulo ene mbumbuwa ulungga telo ngulo kumootenggo, bine?

³ Ngundilo ingonduduga ngu nenengo kini. No yeno hamoo nenengo eteno. Ye bidodo nowoondoye hamoo oolengo ma yowoolengowanggoku ngu, ye bidodo ngundilo nangge hamoo oonatewanggo. ⁴ Kulimi ngu, oni kande elaya kengga gidembolo kabusa (18) ngu Sayilom endemo nguno ya pelungga dookelo, ngundo yuleni kumoowonggori. Ngulo ye ndatelo ingootenggo? Enengo mbumbuwaye, ngundo Yerusalem oni oolootenggoku, ngulo weti ngu dagayelolo, ene kumooyingo, bine?

⁵ Ngundilo ingonduduga nguya metemi kini. No yeno hamoo oolengo eteno. Ye nowoondoyemo hamoo oolengo ma yowoolengolo ngu, asa, ye nguya bidodo ngundilo oonatewanggolo ewolo.

De Ma Enggeteku, Ngulo Mande Yamonggawo

⁶ Yesusndo mande yamonggawo gula elo ewolo. Oni gulado enengo kono de gula imiwolo. Kootusina, engge yowelo ombulo kenowoku, ngu engge kini. ⁷ Ngundilo kenolo, ngu kongga ngulo sobosobono ewolo. Ingo. Mooma kabusa (3) no nga dega nga engge ombulo kenootowe, engge kini tewolo. Ngundilo ngulo, ge doongooya oolongooga uni. Oode, ngundo ko ngalo mela ulumi kingo yeni kinitewalo ewolo. ⁸ Ko oninggakundo mande gumilo ewolo. Oni ulungga, nguno yokootooga, nga moomangga nguyaya kono dikaya olini. Nondo damonimo mela ngu komoongolo nguno bulmakau boga, ngulo use yolo mayelo yewano. ⁹ Anduno, moomanggano nguno enggetoni ngu, asa, ngu gome. Nguno ma enggetoningga ngu, ariya, ge mete doongoolo ewolo.

Kengeyingo Naluno Yesusndo Bale Gula Yomosiwowolo

¹⁰ Kengeyingo naluno, Yesusndo Yuda onilo yambo ya gulano oni simoo bale mande yunolo etuyelowolo. ¹¹ Bale gula nguno oluwolo. Ngu balega ngu oomboolobo toobuli wembuyimo woologongolo oluwolo. Ene nenengo randolo nguyaya ma endeyowolo. Kini, ene penggo penggo nangge telo endeyolo oluwolo. Ngulo moomani ngu (18) kande elaya kengga ke gidembolo kabusa, oomboolo ngundo yeni biyomi yewolo. ¹² Yesusndo balega ngu kenolo negongootoni, tanggeyimo ombutoni ewolo. Ge nga balega nga gengo sayingge kinitete. Oo yuka biyomi

peseya sayilo ewolo. ¹³ Ngundilo telo, Yesusndo kandeyi ngu balega ngu tabangomo yetoni, ngu balega ngu sodedonangge ootookoolo, nenengo oolengo dikalo, Anutlo bingami ulungga oolengo elo okoowolo. ¹⁴ Yuda onilo yambo ya, ngulo tabango, ngundo Yesusya sanggili telo, oni simoo baleno ewolo. Ko teweloyi nalu ngu kandegula gidembolo gulanangge, (6) yengo sayiye goweyemo ngu onindo yomosiyoyi, elo ngu ye ko teweloyi naluno mayeyi. Ye ngu oo ngu yolo, Sabat naluno ma mayewelolo ewolo. ¹⁵ Ulungga Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, Yesus, ngundo mandeni gumi ewolo. Ye nowoondoye ebe ganagana oni! Yengombo ngu kengeyingo naluno, bulmakau bo donki yoyolo salo, sono yunootenggo. ¹⁶ Ene nga balega nga, ngu Ebarahamlo sowe. Setando mooma kande elaya kengga kegidembolo kabusa, gosiyolo oluwolo. Ngundilo ngulo, Sabatno, no ngu utongga ene gosiyoyingongga, ngu wesiyooteno. Ngundilo damoningga ngu metemilo ewolo. ¹⁷ Yesusndo ngundilo etoni ngu, enengo longge oniku oyumo yelowonggori. Simoo bale bidodo Yesusndo ngu oo amana onindo ma teweloyim ngu tetoni kenolo, ngulo ene oni oni ulungga oolengo tewonggori.

Yesusndo Mastet, Yis Oo Ngulo Mande Yamonggawo Eyingo

(Matiyu 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Ariya, Yesusndo ko ewolo. Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye ngundo simoo bale enengo sobowooteku, ngu ndawuga ngundilo?

Nondo ndawuga bungomo etoowe ngu mete ingowanggo? ¹⁹ Ngu ngandilo. Oowali yuwooyi gula oowooyi Mastet. Ngulo tanggooli ngu bobodi oolengo. Ngu oni gulado yuwooyi yolo enengo kono imitoni, kootusina oolelo, de ulungga ke kambinidodo tetoni, numbo nguno mayelo bibitelo nguno tagiyo telo mindiyo yomoowalo ewolo. ²⁰ Yesusndo ko ewolo. Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo simoo bale enengo sobowooteku, ngu ndawuga ngundilo? ²¹ Ngu ngandilo. Ngu oomanangoyingo koongeweloyi oowooyi Yis. Bale gulado ngu Yisga ngu yolo ngundo oo kiki uleyingo koondo kabusa ngu yolo, Yis nguno yetoni, yowoolengolo, asa, kootusina, Yis ngundo ngu bidodo yeni koongemukowalo ewolo.

*Anutlo Yoyo Pawano Uweloyi Ngu Ooleyi Ulu
Kini Bodaga
(Matiyu 7:13-14,21-23)*

²² Ngu naluno, ene ende bobodimo ululumo nguya salo, oni simoo bale mande elo etuyelolo, yade yade oololo, Yerusalem endemo tunootewonggori. ²³ Ngu naluno, oni gulado Yesusno ewolo. Ulungga Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, oni gulanangge nangge bine Anutndo yoyowa? Etoni, Yesusndo enengo mande ingolo gumi ngandilo ewolo. ²⁴ Ye yanggango oolengo yelogo, ye komo yamako bodaga nguwoole uwanggo. No yeno eteno. Oni oowooyingga nguno uwelo ingootenggoku, ene uweloyi ereremo kinilo ewolo. ²⁵ Kootusina, ya Sembulibo ootookoolo, yamako goodootoni, ye

ngu naluno ombulo, endesina dikalo, ngunonggo yamako utolo ewanggo. Ulungga Oo Bidodo Sembuli Sembunaye yamako goosooyunolo ewonggo. Ngundilo etoyi, enebana manggoye gumi ngandilo ewa. Ye ndawu oningga? No ye watayi kini! Ye ndanonggo mayetenggo? Ewolo. ²⁶ Yendo eneno ngandilo ewanggo. Noole geya oowali sono oo goboolo nelo, ge noolengo ende kewooloko dikalo, ngunonggo mande nooleno elo etuyeloyingo, ngundo mayeteku nga. ²⁷ Etoni, enebana manggoye gumi ngandilo ewa. Ye ndanonggo oni? No ye ma ingooteno! Ye nolo nowoondoyemo hamoo kini! Ngunonggo ko sayi, ye oo biyomimu telo yalatenggoku oni biyobiyomi, ye yokoya sayi! Ewolo. ²⁸ Kootusina ye osisambaye Ebaraham, Ayisak, Yekob, ko Anutlo ingondudu eyingo oniku Sambo endemo oolootenggoku, ngu yeyolo ngu, ye sendolo biyobiyomi telo metooye kini ndindi telo oluwanggo. Ndatelo ngulo, ye Anutlo mande ingolo ma keyowonggoku, ngulo ene ye yoyokootoni, Sambo endemo nguno ma uwanggo. ²⁹ Oni simoo bale ene Anutlo nowoondoyemo hamoo tetenggoku ngu, mela bidodomonggo ombulo, Anutlo endenimo nguno oo simbo ulungga katoyi, ngu newanggo. ³⁰ Ye komo gome ingoyi! Oni gidalega kootu ombutenggoku, ngundo oololo koletewanggo. Oni koleteyingo ngu, ene ombulo, kootu tewanggolo ewolo.

*Yesusndo Yerusalem Ende Sendoluwoowolo
(Matiyu 23:37-39)*

³¹ Ngu naluno nangge, Parisi oni gidalega mayelo, Yesusno ewonggori. Ge nga endega nga sodedonangge yokoya, ende gulano toonge. Ndawugalo ngulo, Herodndo ge guleni kumoowelo etelo ewonggori. ³² Ngundilo etoyi, Yesusndo ngu onikuya mande gumi ewolo. Ye oolouya, ngu se gokingga nguno ngandiya eyi! Ingo! Ataga ngu no simoo baleno oo yuka biyomi owelo, sayi mambudodo oni yomosiyelolo, ngu no ko temukowano. ³³ Ene ataga, yangeni, yangenggoodoo nguya, no yade yade oololo, Yerusalem ende yootoowegago; ndatelo ngulo, Anutlo ingondudu eyingo oni gula, ende sun-gomo ma uleyi kumoowa. Kini, ene komo Yerusalemno uleyi kumoowa. ³⁴ Ye Yerusalem oni simoo bale, gowugowulongo, ye komo Anutlo ingondudu eyingo oni, yuleyi kumoowonggo. Anutndo oni ye etuyelowelo suleyootoni, yendo digi yolo, ngundo yulewonggo. Nalu oowooyingga no yengo simooye goobooyelowelo teteno. Kootooribo simoongo yoyeni wileyo newendemo goobooyelooteku ngundilo. Ene ye ngu yokowonggori. ³⁵ Ye gowugowulongo ingoyi! Anutndo ye hoolooweyelowelo teni kinitetoni, ngulo ene yengo ende ngu kuli yokowolo. No yeno eteno. Ye no ko ma neyolo oodoyi, oololo ngu nalungga ngu tunootetoni ngunonggo ye ngandilo ewanggo. Ene oowooyi bingami okoowato. Ene Ulungga Oo Bidodo Sembuli, ngu oowooyimo ombute. Ngundilo elo, ngu naluno, ye no neyowanggolo ewolo.

14

Yesusndo Oni Gula Moondeyi Bidodo Koongeyingonga Yomosiyowolo

¹ Sabat nalu gulano, Yesus oololo, Parisi onilo tabangonggalo yano enedodo oowali newonggori. Ngu yano oni ngu bidodo Yesus kenondadangelo oluwonggori. ² Nguno oni gula kekandeyi koongeyingonga Yesus tanggeyimo ombuwolo. ³ Yesusndo ngundilo kenolo, yowoolengolo mamana mandelo ingondudu onikuya, Parisi oniya sumoo yunolo ewolo. Noole mete sayi oni nalu kundingiyimo ngano yomosiyowato, bine, ngundi kini, bine? Ewolo. ⁴ Ene mande gumi ma elo nenetewolo. Ngundilo tetoyi, Yesusndo ngu oni moondeyi koongeyingonggaku ngu yolo yomosiyolo suleyootoni toongewolo. ⁵ Yesusndo ene bidodo sumoo yunowolo. Oni gula ye kewooloyemo ngano, enengo nangoni bine ngundi bulmakau boningga sono meleno soletoni ngu, ene nalu kundingiyimo sodedo ma woosoolo yowa, bine? Ewolo. ⁶ Ene ngu mandega ngu gumi ma ewolo.

Oni Enengombo Enengo Dowooni Uweloyi Mande

⁷ Yesusndo yeyootoni, ngu oowalingga nguno mayelo ene yaba koleteyingomo bibitewelo ingowonggori. Ngundilo tetoyi, ngulo Yesusndo mande yamonggawo gula elo ewolo. ⁸ Oni gulado bale kameyowelo oo simbo gulano ge negogelootoni ngu, ge yaba koleteloga nguno ma bibitewa. Ngu oningga, ngundo ene oni gula oowooyi ulungga ge dagagelolo ene ulungga,

ngulo nguya ombuwa, bine? ⁹ Ngundilo telo, oo simbo kayingo Sembuliga, ngundo ombulo geya ewa. Ge woosooya ooloutooga nga on-ingga ngando ngu yabaga nguno bibitenilo ewa. Ge ngu yaba koleteyingongga ngu yokolo, ene inootoyi bibitetoni, ge ngulo oyumo ulungga oolengo yolo, ge oololo ulo, kootusina amuno bibitewa. ¹⁰ Ye ingoyi! Ge oni gulado oo simbo kaya, ge negogelootoningga ngu, ge ombuya, yaba wengamo amuno oni kootuyesina bibite. Kootu oo simbo kayingo sembuli, ngundo ombulo geyolo ewa. Doboone, ge ombuya oolouya, awuno bibitelo etoni, ge oni mayewong-goku ngu doongeyemo koletelo bibitelo, ge bingaminggedodo tewa. ¹¹ Oni gula enengombo enengo oowooyi bingami okooteku ngu, Anutndo oowooyi yeni melako uwa. Ene oni gula, ene oni sungo nowoondoyemo ameno oolootekungga ngu, Anutndo yolo oowooyi bingamidodo awuno oolengo yewalo ewolo. ¹² Yesusndo Parisi on-ingga oo kayingo sembuliga nguya ewolo. Ge oowali gula kaya ngu, ge gengo doboogulige, konebage, ko gengo kenggemo oni, ko ende go-boolo oni ngu, ene bobeye digidodo oni ngu nangge ma negoyelowelo. Ge ngundilo tewaku ngu, enebana gengo oo kawoku ngulo gumi oo kalo gunootoyi, ge enengo yano oololo, oowali gumi newa. Gengo nowoondoge ngulo nangge ma ingowelo. ¹³ Kini, ge oo simbo ulungga ko kaya ngu, ariya, ge komo oni simoo bale owoolongo, sayi mambudodo goweye biyomi ngu, kekandeye biyomi ko doongeye kilingo oni ngu negoyelootoyi, ngundo mayelo newanggo.

¹⁴ Ge damoni ngundilo ngu tetoyi, ngulo Anutndo geyolo oni oni tewa. Ngundilo oni, ngundo ene gengo oo simboga kalo yunowoku, ngu gumi ma kalo gunowanggo. Ene ereremo kini. Kootusina, Anutndo gengo oo simboga kawoku ngulo ngu Anutlo oni nenengomu melenonggo ko ootookoowanggoku naluno, ngundo gumi oo gunowalo ewolo.

*Oo Simbo Ulungga Ngulo Mande Yamonggawo
(Matiyu 22:1-10)*

¹⁵ Ngu naluno, oni Yesusndo oowali neyngomu ngu gulado Yesuslo mandeni ngu ingolo, ootookoolo Yesusno ewolo. Oni ene Anutlo ende musiyonimo simbo kayingo ngu newaku ngu, ene mete oni oni telo oluwalo ewolo. ¹⁶ Ene Yesusndo ngu oningga nguya mande yamonggawo ewolo. Oni gula ene oo simbo ulungga kawelo ngu, ene koletelo oni simoo bale oowooyinggano kuli elo endeyootoni ingowanggo. Ngulo naluni nguya elo yunowa. ¹⁷ Oode oowali kaweloyi naluno, oni oo sembuligakundo enengo sulena oni suleyelolo ewa. Ge toongeya, nondo kuli onino ewonoku nguno ngandiya e. Ye mete ataga mayeyi, no oo kuli kalo yomosiyootenolo ewolo. ¹⁸ Ene ngu oniku bidodo enengo ko sungo sungolo ewonggo. Noole ma oolouwatolo ewonggo. Oni gulado ewolo. No mela gula keda uliyowonoku, no toongelo ngu kenowano. Oniyooqe, no ma oololo kenowano. Gedo oolouya ngundiya e. ¹⁹ Ngundilo etoni, oni gulado elo ewolo. No bulmakau bo keda kande elaya (10) uliyowonoku, ngulo no oololo ngu tewoongolo kenowelo ngulo

oolouya awanggemo e. Oniyooge, nolo ma ingowelolo ewolo. ²⁰ Oni gulado ewolo. No ataga bale yolo, ngulo no ma oolouwano. ²¹ Ngundilo ngulo, sulena oni ko oololo, enengo oni ulunggakuno ngu bidodo ewolo. Ya sembuligaku ngundilo ingolo, ene sanggili telo, enengo sulena oniya ewolo. Ge sodedo oolouya, nga endega ngalo oole ulungga nguno ko oole bobodimo nguno, owoolongo oni, oni goweye biyomi, doongeye kilingo, ko, oni kekandeye biyobiyomi ngu bidodo yoyoya mayetooga, ngundo nolo yano ngano ombuyilo ewolo. ²² Kootusina, sulena oninggakundo, oni ulunggakuya ewonggori. Ulungga, gedo ewoku ngundilo tewono. Ene yaba gidalega kingo oolootelo ewonggori. ²³ Oni ulungga ngundo enengo sulena oninggakuya ewolo. Ge oolouya, oole ululu bidodomo endeyoya, ko kanggaguli endeyoya ngunonggo, oni simoo bale yoyoya mayetooga, ngundo nolo yangga nga ndindi tenilo ingooteno. ²⁴ No geno hamoo eteno! Nondo oni kuli elo endeyowonomu oni ngu bidodo ene nondo oowali simboga katenoku, nga gulado bodaga ma nelo ingowalo ewolo.

Oni Ene Ingondudu Gome Teyago, Yesus Keyoya Endeyoni

(Matiyu 10:37-38)

²⁵ Oni simoo bale ulungga Yesus keyolo endeyoyingomu ngusina yowoolengolo ewonggori. ²⁶ Oni gula no tanggenemo ombulo ngu, ene komo Anutlo ingooteku ingonduduga, ngundo eweyi, nemi, simoongo, konebeyi, kuwookuwooyi, ko enengo goweyi keda

oluweloyi, ingonduduga ngu Anutlo ingootekuga, ngundo oo bidodo dagayeloote. Ene ngundilo ma telo ngu, asa, ene nolo sulena oni telo ma oluwa. ²⁷ Oni gula nolo ingolo no kenelolo endeyootoni, ngulo ene komo meyelo kowuli oowooyingga onindo inowanggoku ngu no owoonembolo ngu koolowoo. Ene oni gula kowuli ngundilo koolowooweloyi elelemo kini ngu, ene nolo sulena oni ma tewa. ²⁸ Ye kewooloyemo oni gula ya pelungga Sambono yewelo ngu, ene komo koleteya bibiteya ya ngu yemukoweloyi ngulo ulini ngu gome kandangelo ingowa. ²⁹⁻³⁰ Ene ngundilo ma telo ngu, ya ngulo ulini ma ingolo nguno damoni yelo, ene Simen yemukolo yokootoni, asa, oni bidodo kenolo yumooyinolo ewanggo. Nga oningga nga oniyooge ene, ya yeweloyi, ereremo kini. Oniyooge! Ewonggori. ³¹ Ngundilo elo, asa, mande yamonggawo gula ewolo. Mela ngalo oo sobosobo tabango oni gula, ene toongelo tabango gulaya ebe ulewelo ngu, asa, koletelo, ene bibitelo ingondudu gome telogo, enengo me oni (10,000) ngundo ene mete tabango gulado me oni (20,000) ngu yutolo oweyelowa, bine, ngundi kini, bine? Ene komo gome ingondudu telogo. ³² Ene ebe uleweloyi yanggangoni ereremo kini ngulo, asa, enengo me oniku yowoko oodoyi, ene sodedonangge mande soweyolo ewa. Noole ebe sodedo ma ulewato. Kini, noole komo koleteya bibiteya, imakeyingo damonimo doboo yeyigalo ewolo. ³³ Ene koletelo ye komo nowoondoye, ingonduduye ngu bidodo Anutno yelo, enengo ko tewanggo. Ngundilo nangge, oni gula ye kewooloyemo nguno, ene

enengo oo bidodo ma kootu inolo ngu, asa, ene nolo sulena oni kilalongo ma telo oluwalo ewolo.

*Wendeyi Nembo Ngu Yanggangoni Kini
(Matiyu 5:13; Mak 9:50)*

³⁴ Ene mande yamonggawo gula ewolo. Wendeyi nembo (Sol) ngu oo gome. Ene wendeyi nembo nenggulo kinitetoni ngu, asa, noole ndatelo tetooye, ngu nengguloga ngu ko mete tewa? Kini, noolendo ngu yomosiyoweloyi, ereremo kini. ³⁵ Wendeyi nembo (Sol) ngundilo ngu, mela oo imiweloyi kono nguno yeweloyi nguya kini. Noole bulmakau usedodo gooboongoolo ngundo mela tetooye, ulumidodo teweloyi nguya kini. Noole ngundilomu ngu kingo talangooteto. Oni sodeyi mande ingoweloyi gome metemi ngu, ene komo mande nga gome ingoni! Ewolo.

15

*Bo Sipsip Oonatetelo Ngulo Mande Yamonggawo
(Matiyu 18:12-14)*

¹ Gabman bobeye yoweloyi (Takis) oni, ko mbumbuwadodo onindo Yesuslo mandeni ingowelo tanggeyimo mayewolo. ² Parisi oniya, ko mamana mande etuyeloyingo oniya ngundilo kenolo, ngulo boguwoolo ewonggori. Nga oningga nga, ngu ene mbumbuwadodo oni yoyolo, nguya oowali netenggoku eke! Ene nguya dobooyelo endeyootenggolo ewonggori. ³⁻⁴ Ngundilo etoyi, Yesusndo mande yamonggawo gula elo ewolo. Ye kewooloyemo nguno oni

gula ene Sipsip onibi kandegula (100) oluwolo. Ngulomu gula oonatetoni, ene enengo Sipsip gidalega mela gulasina yokootoni oo newoodoyi, ene Sipsip nangoni gula oonatewokungga ngu erewelo yade kenolo yologo, asa, ene kengewa. ⁵Ene ngu Sipsipgaku kenolo yolo koolowoolo, oni oni telo oolouwa. ⁶Ngu oninggaku enengo Sipsipku yoyolo ende mayelo, enengo dobooguliyimo elo ete. Ye noya oni oni tewato! Nolo Sipsip gula oonatewoku, ene no erewelo ko yowonolo ewolo. ⁷No yeno hamoo eteno. Oni gula ene mbumbuwa damoni yokolo newende yowoolengootoni ngu, Sambono Oni ngu bidodo oni oni ulungga oolengo tetenggo. Oni oowooyingga ene ngundilo ingootenggo. Noole nenengo elo ingootooye, ngulo ene Anutndo nowoon-doye ma yowoolengootoni ngu, asa, Engel oni Sambono oolootenggokundo ngu enengo ma oni oni tewanggo. Kondibo kini, oni gula Anutno newende yowoolengootoni ngu, ngulo ene oni oni oolengo tewanggolo ewolo.

Bobeye Toongewolo Ngulo Mande Yamong-gawo

⁸Yesus ene mande yamonggawo gula yunolo ewolo. Yengo bale gula ene bobeye tanggooli kande elaya (10) enengo siko oluwolo. Kootusina, gulanangge toongewolo. Ene solu kalo ngu himimo ya newendekuli, gugu so oo oolengo siyakiyolo, nguwoole erewelo oode yologo ene kengewa. ⁹Ene yolo yokolo ngu, asa, enengo dobooguliyi negoyelootoni, ombulo, gooboongoolo bibitetoyi

ewa. Ye noya oni oni tewato. Ngulo nolo bobeye gula toongetoni erewelo oode, ko yootenolo ewolo. ¹⁰ No yeno hamoo eteno. Anutlo oni Engel, ngundo mbumbuwadodo oni gula newende Anutno hamoo telo yowoolengootoningga, ngulo oni oni ulungga oolengo ngundilo tewanggolo ewolo.

Simoo Kosiyiga Eweyi Yokolo Toongeyingo, Ngulo Mande Yamonggawo

¹¹ Yesusndo mande yamonggawo ngu soweyolo ewolo. Oni gula ene nangosumoongo elaya.

¹² Nalu gulano, nangoni kootungga ngundo eweyimo ewolo. Awa, gengo bobeye oo sitowi ngu wesowooya nolomu nunolo ewolo. Ene ngundilo etoni, ingolo, bobeye sitowiku wesowoolo, enengomo enengomo yunowolo.

¹³ Ene nalu bodaga oode, ngu naluno, nangoni kootungga, ngundo enengo oo sitowi bidodo telo tewoolo ende ulungga yowokomu, nguno toongelo nguno oluwolo. Ngu simoongga

ngu endega nguno oode, nguno bobeye sitowiniku ngu, bulibali endeyoyingo damoni biyomi nguno oolongooni umukootoni kingo oluwolo. ¹⁴ Ngundilo oode, enengo bobeye oo sitowiku oolongooni umukootoni, kootusina, ngu endega nguno oowalilo kumooyingo nalu ulungga tunootewolo. Ngu simoongga ngu, ene oowali gula yolo neweloyi oo gula kini.

¹⁵ Ngundilo ngulo, ngu simoongga ngu, ene ende dabemiwoole oo sosolango erewelo yade mayelo, ngu mela ngulo oni sitowinidodo oni ulunggano ko tewelo sumoo ewolo. Ngundilo sumoo etoni,

ngu oni ulungga, ngundo yolo suleyootoni, enengo bodolo yano bo sobowoonilo, etoni oolouwolo. ¹⁶ Ngundilo telo, ene bodolo de tanggooli ngu yunootoni, nelo useye bakini yetoyi, yeyolo ingowolo. No nguya gula netoowega usene ndindi teni, elo ingowolomu nguya kini. Oni gulado kenolo oo gula ma inootoyi neyingo. ¹⁷⁻¹⁸ Ngundilo telo, newende himi yetoni, ingondudu telo ingowolo. Nenengo awanembolo ko oni ngu ene oowaliye ulungga telo netenggo. Nondo ngano ootoolo oowalilo kumooteno. Ngundilo ngulo, no ko awano oololo ewano. Awa, no Anut doongeyimo, ge doongenggemo nguya mbumbuwa telo, endeyolo oode, ngunonggo ko mayeteno. ¹⁹ No oni biyomi, ngulo noya nenengo nangonelo ma ewelo. Kini, noyoya gengo sulena oni eya noyelo ewanolo ewolo. ²⁰ Ngundilo elo ingolo, ene ootookoolo eweyi tanggeyimo oolouwelayimbolo oolouwolo. Ngundilo telo, yade yade mayetoni, eweyimbo yowoko anduno doongetelo, nangoni kenolo, nowoondoyi telo, ootookoolo kendutelo oolouwolo. Oololo nangoni dowoolo mududu telo yenggonangowolo. ²¹ Nangonimbo eweyimo oyumo ulungga yolo ewolo. Awa, no Anut, doongeyimo ko ge doongenggemo nguya mbumbuwa telo endeyolo yade ngunonggo mayeteno. Ngundilo ngulo, nalu gulano, nenengo nangone elo ma ewelolo ewolo. ²² Ngundilo etoni, eweyimbo enengo sulena onino ewolo. Sodedonangge, ye oolouya, ye nenengo kumba gome pelungga ngu yoya ombuya yemuyinoyi! Kandeyimo tombo yeya ko keyi goweyi nguya

yoya yeyinoyi. ²³ Ye bo bulmakau nangoni moondeyi ndindi teyingo ulumidodoga yoya utoya katoyiga ngu nelo oni oni tewato. ²⁴ Ndatelo ngulo, nga nanganengga nga kuli kumooyingo elo ingolo oodoowe, ene keda oode ataga mayete. Ene kuli onateyingomu, ene noole ataga kenolo ko yooteto. Ngundilo ngulo, ene damoni yelo, oni oni tewonggori. ²⁵ Ngundilo tewootoyi, asa, enengo nangoni koletelogaku ngu kono ko telo oluwoku, ngunonggo kootu mayelo, ya tanggeyimonggo ingowolo ngu, yambo sumbimboolo telo, kunobulo tetoyi, ngguyi ingowolo. ²⁶ Ngundilo ingolo, ene sulena oni gula etoni tanggeyimo ombutoni ewolo. Ame ndawuga tetenggo? ²⁷ Ngundilo etoni, ngu sulena oningga ngundo gumi ewolo. Gengo konege yade yade keda mayetoni, ngulo awanggebo bo bulmakau ulumidodoga utolo katoni, ngu nelo ngulo oni oni tetenggo. Ndatelo ngulo, enengo nangoni kootungga ngu ma kumoowolo ewolo. ²⁸ Ngundilo etoni, nangoni koletelogaku ngu ingolo, sanggili telo ya newendemo uwolo. Ngundilo tetoni, eweyimbo ya newendemonggo oolelo oolengo oolengomangge nanganimo mandelo ewolo. ²⁹ Ngundilo tetoni, ene nanganimbo eweyimbolo mande gumi ewolo. Ge ingo! Mooma oowooyingga no gengo ko kingo telo oolooteno. No nalu gulano gengo mandege manggoge ma toongoowolo. Ge ngulo meme bo nangingga kingo nunootoyi, utolo, kalo doboogulinemboya nelo, ma oni oni tewolo. Hamoo oolengo kini! ³⁰ Ene nangongge ngu gengo bobeye sitowi ngu bulibali

ooleko ooleko se telo endeyolo, nguno bobeye baleno yokomukolo yade mayetoni, ngulo ge bo bulmakau ulumidodomu utolo kateku ngu! Elo ewolo. ³¹ Ngundilo etoni, eweyimbo mande gumi ewolo. Nangone, suwoo suwoo noole gome goboolo oolootelo. Nolo oo sitowi ngu gengomu nangge. ³² Ene ataga ngu noole komo oni oni telo, nowoondonayi gome imakeyingomo oluwato. Ndawugalo ngulo, ene nga konegega nga kuli kumooyingomu, ene ataga ko keda oolote. Ene toongelo kombiteyingomu, ene noole ko kenooteto.

16

Ko Sobosobo Oni Metemi, Ngulo Mande Yamonggawo

¹ Yesusndo enengo sulena oniku mande yamonggawo gula ewolo. Beye sitowidodo oni gula ene enengo ko sobosobo oni oolote. Oni bobeye sitowinidodo oningga, ngu enengo ko sobosobo oningga ngu goweyi sanggawelo mande ewonggo. Gengo ko sobosoboga ngundo gengo bobeye oo sitowige kingo yombuliyowolo ewolo. ² Ngundilo etoyi, ariya, ngu oni ulungga, ngundo ngu ko sobosobo oningga ngu negongootoni ombutoni ewolo. Geya etoyi ingowonoku, ngu ndatelo? Oo tewoku ngulo damoni wesiyoya e. Ge nolo ko sobosobo oni ko ma oluwalo ewolo. ³ Asa, ngu ko sobosobo oninggaku newendemonggo ingondudu telo ingowonggori. No ndatelo tewano? Nenengo oni ulungga oo bidodo Sembuli, ngundo ooni no kandenemo oolooteku ngu ko yolo, no sobosobo

kono oweneloote. Ngundilo ngulo, no ndatelo tewano? No ko ulungga yanggango teweloyi oni, ereremo kini. No oni gidalegano oowali oolo yemboongewelo no oyumo ulungga moole.

⁴ Ene kowuli ingolo, ingondudunimonggo no oo gula ingooteno. Ulunggado sobosobo kono, owenelooteku nalu nguno, no ndawu kongga tetoowe, ngundo doboogulinembo nowoondoyi tetoyi, no enedodo ko doboo yewato? Elo ewolo.

⁵ Ngundilo ingolo, oni enengo oni ulungga, ngulo oo weti telo oo yoyingoku ngu, gulanangge nangge sungo sungo sumoo yunolo ewolo. Ge ko sembuli ulungga ngulo weti ndatelo inowa? Ewolo.

⁶ Ngu oni koleteloga, ngundo gumi ewolo. No Daram 100 de oo ulumi ngundilo inowano. Etoni ngu, asa, ko sobosobo tabangonggakundo ewolo. Geno weti oolooteku ngulo, ge bibiteya sodedonangge ngu weti tewoku Pepangga ngu yoya (50) nangge nakangolo ewolo.

⁷ Ngundilo telo, oni gula sumoo inolo ewolo. Gedo ngu gumi ndatelo inowa? Etoni, ngu oningga ngundo ewolo. Nondo ngu Rayis si 100 (onibi elaya 25 Kilo Bek Rayis) inowano. Etoni, ko sobosobogakundo ewolo. Ge gowegemo wetidodo ngulo, ge sodedo bibiteya 80 Bek (onibiga kande elaya gidembolo elaya 25 Kilo Bek) nangge nakango.

⁸ Ngundilo telo, ngu ko sobosobo oningga ngu, ene ingondudunimonggo nowoondokara telo, ko teweloyi oni ngulo ko sembuli ulungga, ngundo enengo ko sobosobo oningga ngulo damoni biyomi ngu kenolo yokowelo ingowolo. Ene ko ingondududodo oni. Ngu hamoo oolengo, nga naluno nguya oni ingonduduyedodomu

ngundilo ulungga oolootenggo. Oni simoo bale Anutno nowoondoye hamoo teyingo damonimo oolootenggoku ngu, ene ebe ganagana teweloyi nguno ingoyingo metemi nguya kini. ⁹ Yesusndo ewolo. No yeno hamoo eteno. Oni Anutno newende hamoo teyingo, ene nguya enengo bobeye ngu gome sobowooya simoo bale gidega hoolooweya doboo yeyi. Kootusina ngu oningga ngu oo tewelo wenonootoni, asa, ngu naluno doboogulingombo hooloowewanggo. Kootusina ngu oningga ngu oolelo Anutya sugi sugi oluwa. ¹⁰ Ene oni gula oo bidodogano newendemo hamoomonggo gome sobowoowaku ngu, ene oo ulungga nguya ngundilo newende hamoomonggo sobowoowa. Oni ene ko bodagano ko gome ma tewaku ngu, ene ko ulungano nguya ngundilo ko gome ma sobowoolo tewa. ¹¹ Ene yengo bobeye kandeyemo oolooteku ngu, gome ma sobowoolo ngu, asa, Anutndo hamoo engge gome ngu ye yunootoni, ngu gome sobowoowanggo? Hamoo oolengo kini. ¹² Ye oni gulalo oo ngu gome ma sobowoolo ngu, onendo yengo oolengo oo ngu yunowa? Kini, oni gulado oo gula ma inowa. ¹³ Ko oni gulado oni ululu elayagomo ko telo ma oololo ombulo tewa. Ngu ko oningga ngundo ngu oni ululu elayagaku, gulano newende inolo, ngulo nangge ko tewelo ingolo, gulagakuya newende biyomi ingolo, ngulo koni ma tewa. Ene gulalo konimo ngu suleyo kiniyetonni, ko gulalo konimo ngu, ene ko gome telo yomoosiyolo ko teyinowa. Ngundilo nangge, ye Anutlo ko oni telo, nowoondoye bidodo bobeye yoweloyimbolo

nguno nangge ma yewelo. Ye nowoondoye ko elaya teweloyi, ngu ereremo kinilo ewolo.

Anutlo Mamana Mande Ngulo Ewolo

¹⁴ Yesus mande soweyolo gula yunolo ewolo. Parisi oni ngu, ene bobeyedolo gome ingolo, ngulo hahangetenggo. Ngulo ngu, Yesusndo mande nga bidodo etoni, ingolo, ngulo ene yu-mooyinolo mande ewolo. ¹⁵ Ene Yesusndo yey-olo elo ewolo. Ye damoniye gome nenengo ngu simoo bale yengo nowoondoye ingoote. Onindo oo bingami okootenggoku ngu, Anut doongeyimo ngu oo ngu buwoo biyomi kookoose-dodo. ¹⁶ Mamanalo mande nguya Anutlo ingondudu eyingo onilo mandeye oode oode ombulo, Sonoyeloyingo Oni Yon ngulo naluno. Ene Yonlo nalunonggo ombulo, wenga ataga nga, ngu Anutlo mande gome mesalango ngu Anutlo yoyo pawanonggo tunootelo, ende bidodomo ooloute. Oni simoo bale bidodo ngu yoyo pawangga ngu newendemo uwelo yanggango oolengo yetenggo. ¹⁷ Kootusina, Sambo ende mela nga nguya oololo kinitetoni, ene mamana mande ngalo gumi bodaga ngu hamoo oolengo ma kinitewalo ewolo.

Yesusndo Elambalisa Toongooweloyi, Ngulo Damoni Ewolo
(*Matiyu 5:21-22; 19:9; Mak 10:11-12*)

¹⁸ Oni simoo bidodo enengo bale sumooye yoyokolo bale sungo yoyolo, nguno ene elambalisa oluweloyi ngu yombuliyootenggo. Kuli kameyimbo ene yokowoku ngu, ene elambalisa oluweloyi mamana mandega ngu yombuliyowolo. Simoondo bale gula yooteku ngu,

asa, Anut doongeyimo, ngundo bale elayaga ngu yombuliyelootelo ewolo.

Owoolongo Oni Lasaras Ko Beye Sitowinidodo Oni Ulungga Nguya Ngulo Mande

¹⁹ Yesusndo mande gula ewolo. Kulimi bob-eye sitowinidodo oni gula oluwolo. Ene suwoo suwoo towi nenggulo gome gomemu nangge telo, kumba seleyingo gome ngu yemulo ootoolo, ngunonggo ene suwoo suwoo oowali gome neng-gulomu nangge nelu oni oni telo, oololo ombulo teloluwolo. ²⁰⁻²¹ Ngu sitowinidodo oni ulungga ngulo yamako dabemimo nguno, oni owoolongo gula oluwolo. Ngu oowooyi Lasaras, ngu mambubo goweyi kondibo yeni kini teyingomu, ngu sitowinidodo oningga ngulo yamako dabemimo bibitelo, oowalilo sumoo sumoo elo oluwolo. Ngu sitowinidodo oningga ngundo oowali neya sosolango yeni melako soletoningga newelo Lasaras hahangelo, ingondudu ulungga telo oluwolo. Ene yamako dabemimo nguno bibitelo oodoni, sebo mayelo, enengo mambuniku meyabolo oluwonggo. ²² Kootusina, owoolongo oninggaku kumoowolo. Anutlo Engel onindo ombulo, Lasaras gaboyi okoolo yolo oolelo, Ebaraham begowoomo yetoyi, bibitelo oluwolo. Kootusina, ngu sitowidodo oninggaku nguya kumootoni melengoowolo. ²³ Ngu sitowinidodo oninggaku gaboyi oolelo, ende biyomi de nombo buni ma kumooteku, nguno uwolo. Ulo, nguno ogingoyingo ulungga oolengo ingolo oode, ngunonggo doongetelo, Ebaraham yowoko anduno kenootoni, Lasaras begowoomo

bibitelo oodoli yeyowolo. ²⁴ Ngundilo yeyolo, menolo ewolo. Awa, Ebaraham, ge nolo nowoon-doyi teya, Lasaras suleyootooga, kandedibiyibo sono bodaga sanggaweya ombuya, mebunemo yetoningga bodaga gingo yeni. Ndatelo ngulo, no de nombono moondene gookingo oolengo yetoni, ngulo hahangelo ogingoyingo ulungga ingootenolo ewolo. ²⁵ Ngundilo etoni, ene Ebarahamndo gumi ewolo. Nangone, ge ingondudu te! Ge kuli melako keda ootoolo nguno, oo gome gomemu bidodo kuli yomukowoku, nguno ge Lasaras ma hooloowewolo. Ngundilo tetoyi, Lasarasndo ngu, ene oo biyomi nangge yolo oluwoku, ngulo ene ataga nga endemo ngano ngu, ene newende imaketoni ooloote. Ene ge ngu ogingoyingo ulungga ingooteku ngu! ²⁶ Oo gula nguya ingo! Noole ko ye kewoolonayimo Anutndo kembe ulungga ngundo logo yewolo. Ngundilo ngulo, oni ngalokonggo yeloko oolouweloyi nguya hamoo oolengo kini. Ko yeloko ngunonggo nooleloko ngano mayeweloyi nguya hamoo oolengo kini. ²⁷⁻²⁸ Ngu sitowinidodo oningga, ngundo solengoyelo ewolo. Ngundiloga ngu, Awa, ge Lasaras suleyootooga, nenengo awanembolo yano uya, nolo konebane kandegula oolootenggoku ngu, ene nguno mande yanggango oolengo eya sod-eye kookootoningga, ene mande ngu gome ingolo, ene nguya nga ende biyomi oolengonggano ngano ma ombuwanggo. ²⁹ Ngundilo etoni, ene Ebarahamndo ngulo mande gumi ewolo. Ene Moseslo mande ko Anutlo ingondudu eyingo oni ngulo mande nguya eneno ooloote. Ene

komo ngu ingowanggo! ³⁰ Ngundilo etoni, sitowinidodo oningga ngundo gumi ewolo. Kini, Awa Ebaraham, oni gula ene kumooyingo-mundo ko ootookoolo mayetoni, ngu kenolo ene soliyokolo ngu, asa, ene nowoondoye yowoolengowanggo. ³¹ Etoni, Ebarahamndo mande gumi ewolo. Ngundilo kini. Ene Moseslo, ko Anutlo ingondudu eyingo oni, ngulo mande ma ingolo keyolo ngu, asa, oni kumooyingo ngu ko ootookoolo, ngundo mande etoyi, nguya ma ingolo, ngulo nowoondoyemo nguya hamoo ma tewanggolo ewolo.

17

*Damoni Biyomi, Ngundo Simoo Balelo
Nowoondoyemo Hamoo Teyingo, Ngu
Yombuliyote*

(Matiyu 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

¹ Yesusndo enengo sulena onino ewolo. Oo guladilo guladilo tunootelo, ngundo simoo bale yoyeni, mbumbuwano uwanggo. Oni ene oni gula yolo, mbumbuwa damonimo nguno yewoku ngu, ngu oniyooge oolengo! ² Oni gula damoni biyomi tewoku ngu, ngulo uliyi ene kondibo digi ulungga yolo bungeyimo gosiyolo wendeyi dumuyimo oolongooyi utoni kumoowa. Ngulo uliyi ngu, ngu ulungga. Ene oni gula simooye nowoondoye yombuliyooteku ngu, asa, ngulo uliyi ngu, ngu kowuli kondibo ulungga oolengo. Yengombolo ingondale teyi! ³ Gengo konegegado mbumbuwaga tetoningga ngu, ge kenoya sanggili tetooga, ene newende yowoolengootoningga ngu, ge komo enengo weti ngu andangeyinoya

wongooga utoningga kapengoye. ⁴ Ene nalu gulanangemo geno mbumbuwa tambu kandegula gidembolo elaya telo, ngu sanganimo nguno nangge tambu kandegula gidembolo elaya ombulo, geno solengoyelo ewa. No nowoondone yowoolengoote, eya etoningga ngu, asa, ge komo mbumbuwani andangeya wongooga utoningga kapengoyeyinolo ewolo.

Nowoondoyemo Hamoo Teweloyi Ngulo Damoni

⁵ Aposel onindo Oo Bidodo Sembuli ulungga, Yesus nguno elo ewolo. Ge komo nooleno nowoondonayemo hamoo nga yega yanggango yeni. ⁶ Etoyi, oo bidodo Sembuli ulungga ngundo ewolo. Ye nowoondoyemo hamoo teyingo bodaga oodoni ngu, asa, ngundo ye mete Anutlo ko ulungga tewanggo. Yo, hamoo oolengo, ye nowoondoye hamoo teyingo ngu bodaga ngu Mastet yuwooyi ngundilo ngu, asa, Anutndo ngu tetoni, ulungga oolengo yewa. Anutndo yeno ngundilo tetoni ngu, ye mete ngu dega nguya ewanggo. Ge gengo damoningge ukeya toongeya uya wendeyi sono koongeyingo kewooloko uya nguno dika elo etoyi ngu, asa, ene yengo mangoye keyolo ngundilo tewalo ewolo.

Ko Oni Damoniyembolo Mande

⁷ Yesusndo mande yamonggawo gula ewolo. Ye gulado enengo sulena oni gula ene kono mela doongoolo, ngundi Sipsip boga ngu sobowoolo oode ngunonggo mayetoni, ye sodedo ngandilo ma ewanggo. Sodedo ombuya bibiteya oowali neya ootoo. ⁸ Etoyi ngu, ene ngandilo ewa.

Ge nolo oowali kaya yomosiyoaya, oo gidalega yomosiyoootooga, oo detoningga wendoya, no nunootooga, nelo sono nguya nelo yokootowe, ariya, gebana kootu oo nelo sono nguya newalo ewolo. ⁹ Enengo sulena oningga, ngundo mang-gowo keyolo oo bidodo temukootoni, sumange teyinolo esetewa, bine? Kini, ngu enengo ko nangge. ¹⁰ Ngundilo ngulo, ye nguya, Anutndo etoni, ye oo bidodo ewoku ngundilo temukolo ngu, ariya, ye ngandilo ewanggo. Noole ko oni biyomi, noolengombo ko oo nangge teteto. Yo, oni Anutno newende hamoo teyingo ngu Anutlo oo ewoku ngu temukootoni, ngulo ngu melako ngano onindo oni oni teyinowelo, ngulo ma ingowelo. Kini, enengo uliyi hamoo ngu Sambo endemo nguno oolootelo ewolo.

Yesusndo Goli Mambudodo Oni Kande Elaya Yoyeni, Mete Tewolo

¹¹ Yesus Yerusalem oolouwelo Galili Sameriya mela elayaga ngu kewoolokuli oolega ngu keyolo oolouwelo. ¹²⁻¹³ Ngu naluno, Yesus ene ende gulano ulo tunootetoni, oni goli mambudodo kande elayagobo ombulo, oole dabemimo sungo yowoko dikalo, Yesusno meno elo ewolo. Yesus, oo etuyeloyingo oni, ge noolengo nowoondoyi teyunoya yomosiye! Ewolo. ¹⁴ Ngundilo etoyi, Yesusndo yowoolengolo yeyolo ewolo. Ye oolouya, Anutno woolo yeyingo onino nguno goweye etuyeloyi! Ariya, ngundilo etoni ngu, oni goli mambudodo yowoolengolo oolouwootoyi, ooleko goweye moondeyemo mambuku peselo toongetoni, goweye mete

temukowolo. ¹⁵ Ngundilo teyunootoni, ngu oni kande elayagaku ngulomu gula, ngu Sameriya oningga enengo goweyi kenootoni, ko mete tetoni, ngulo ene yowoolengolo, Yesusno ko oololo, meno manggalu telo, Anut bingamilo okoowolo. ¹⁶ Ene omukumundoongosinanggo Yesus tanggeyimo penggootelo wetolo, Yesusno esetelo ewolo. Eso, no gowene mete tetoni ngulo ombutenoku nga! Ewolo. ¹⁷ Ngundilo etoni, Yesusndo ngu kenolo gumi ewolo. Nondo ngu kande elaya bidodo metemi tetenggoku, elo ingooteno. Kandegula gidembolo namolaya ngu ndano oolootenggo? ¹⁸ Ndatelo ngulo, ngu oningga ngu, ene Yuda oni kini, enesu nangge ombulo, Anutndo oo goweyimo tewoku, ngulo elo okoowolo. Yuda oni kandegula gidembolo namolaya ngu ndano? Elo ewolo. ¹⁹ Yesusndo ngu Sameriya oninggakuya ewolo. Ge ootookooya toonge! Gengo nowoondogemo hamoo, ngundo goyeni gowege metemi tetelo ewolo.

*Anutndo Enengo Simoo Bale Sobowooweloyi
Nalungga, Ngu Ombuwa
(Matiyu 24:23-28,37-41)*

²⁰⁻²¹ Nalu gulano, Parisi onindo Yesus sumoo inolo ewolo. Ndawu nalunggano, Anutndo oo bidodo Sembuli telo oo sobowooweloyi naluningga ngu ombuwa? Etoyi ngu, Yesusndo mande gumi elo, Anutndo oo bidodo Sembuli telo simoo bale sobowooweloyi naluningga ngu ombutoni ngu, oni simoo baledo ngu doongeyembo tunoo ombutoni ma kenowanggo. Ene ngandilo ma

ewanggo. Kenoyi nga oolooteku nga, ngundi, andusina oolooteku andu! Ingoyi! Anut-ndo oo bidodo Sembuli telo oo sobowoow-loyiga ngu ye nowoondoyemo oolooteku nga! Ewolo. ²² Yesusndo simoo bale oowooyinggano mande emukolo yokolo ngu, ene yowoolengolo enengo sulena onikunolo ewolo. Kootusina nalu wengamo ngu namoko tunoote-toni ngu, kowuli oowooyingga ombulo ye wilyelowaku, ngu naluno ye nowoondoye hangelo Oni Nangoni ombutoningga kenowelolo etenggo. Ene yengo ingondudu ngu ma keyowa. Kini, ene enengo ingonduduni nangge keyowa. ²³ Ngundilo ingootoni, oni sungombo ewanggo. Kenoyi, Yesus oolooteku nga! Ngundi, ene kenoyi andusina oolooteku andu. Ngundilo etoyi ngu, ye ngulo nowoondoyemo hamoo ma telo, ye oololo ngu ma keyowelo. ²⁴ Ye ingoyi! Sambononggo yowali soluyi ngundo Sambo bidodomo himi yelo oolouwa. Ngundilo nangge, Oni Nangoni ngulo tunooteweloyi naluwo ngu sodedonangge ombuwa. ²⁵ Koletelo, ene komo kowuli ulungga koolowoolo ogingoyingo ingolo oodoni, ngu naluno, oni simoo bale oolooteng-goku, ngundo mandeni soweyo kini elo kootu inowanggo. ²⁶ Nowalo naluno onindo damoni biyomi teyingo, ngundilo nangge Oni Nangoni nalunimo nguya ngundilo tewanggo. ²⁷ Ngu naluno, ene oo simbo kalo nelo, sono nelo, bale kameyolo oololo ombulo telo oodoyi, ngu naluno, Nowa wanggo newendemo utoni, sono tuwi ulungga tunootelo, ngundo oni simoo bale bidodo yutolo yombuliyelowongori. ²⁸⁻²⁹ Lotlo

naluno nguya ngundilo tewonggori. Ene oowali kalo nelu, ngulo sonoyi nguya nelu, ene oo uliyolo yolo, ko ulilomu oni gidaleganonggo bobeye yolo oowali koyi telo, imilo, yawudada telo ya yeloluwonggo. Ngundilo telo oodoyi, Lot ngu Sodom ende yokolo toongewonggori. Ngundilo toongetoni, Sambononggo de soludodo, ko digi gookingo wooloyi biyomi oni kumooweloyimbolo sambo sono ngundilo ombulo, ngundo oni simoo bale bidodo yombuliyelootoni kumoomukowonggori. ³⁰ Ngundilo nangge, Onilo Nangoni tunooteweloyi naluwomo ngundilo tewa. ³¹ Ngu nalungga nguno oni gula ene ya sanganimu awuno oolelo oode, ngunonggo enengo oo sitowi ya newendemo oodoni ngu yowelo ya newendemo ma uwa. Ngundilo nangge, oni gula kono toongelo oode, ngunonggo ene ko endemo mayelo sitowi yoweloyimbolo ma ingowa. ³² Ngundilo nangge, ye Lotlo baleyimo nguno ingoyi. (Ene Sodom endemo ko doongetetoni ngulo Anutndo kowuli inolo uleni kumoowolo.) ³³ Ene oni gula enengo keda goweyiga ngulo gome sobowoowelo nangge ingolo ngu, ene oluweloyi ngu gome dowoolo solengolo oode ngu, asa, kootusina nalu wengamo, ngu kedaga ngu oonatewa. Ene oni gula enengo keda oluweloyiga ngulo ma ingondudu telo oluwelo kini. Ene Anutlo koni nguno yetoni oluwaku ngu, asa, ene enengo gaboyi Sambo endemo keda gome suwoo suwoo oluwa. ³⁴ Yo, no yeno eteno. Ngu suwoongga, nguno Yesus enengo oni simoo bale ko ombuteku naluno, oni elaya yaba gulano welewaliku, ene suwoo

kewooloko oni gula Anutndo andangelo yolo, gulanangge yokootoni oluwa. ³⁵ Bale elaya oomanangoyingo kawelo yowoolengolo yewoliku, Anutndo gula yolo, gula yokootoni oluwa. ³⁶ Oni simoo elaya kono oluwoliku, ene Anutndo ngu simoo elayagaku gula yolo, gula yokootoni kono oluwa. ³⁷ Ngundilo etoni ngu, Yesus enengo sulena onikundo ngu mandega ngu ingolo sumoo ewonggori. Ulungga Oo Bidodo Sembuli, ngu ooga eteku ngu ndano tunootewa? Ewonggori. Ngundilo etoyi, Yesusndo mande gumi ewolo. Oni kumooyingo bingongga oolooteku musiyongga nguno, oni simoo bale ingootenggoku, ngu karakambi ululumelo mayelo gooboongoowang-golo ewolo.

18

Bale Nggaminggado Mande Wilikoyingo Onindo Hoolooweneloyi Elo Ngulo Mande Yamonggawo

¹ Yesusndo mande yamonggawo gula enengo sulena oni ewolo. Ene nalu bidodomo Anutno yemboongelo oluweloyi ene suleye ma kini yewa. ² Ene ngandilo ewolo. Ende gulano mande wilikoweloyi oni gula oluwolo. Ngu oningga mande wilikoweloyiga ngu, ene Anutlo ma sosoleyingo, oni simoo balelo nguya ma nowoondoyi teyunoote. ³ Bale nggami gula ngu endemo nguno oluwolo. Ngu bale nggamingga, ngundo ngu mande wilikoweloyi oninggano nguno suwoo suwoo ombulo, sumoo eloluwolo. Nolo longge onindo yombulinelowelo tetenggo.

Ge hoolooweneloya mandene yomosiyo ewolo. ⁴⁻⁵ Ngundilo tetoni, nalu pelungga, ene ngu bale nggamingga ngu ma hooloowewelo ewolo. Kootusina, enengo ingondudunimo ingowolo. No Anutlo ma sosoletenoku, ngulo no simoo balelo ma ingolo yombuliyelooteno. Ene nga bale nggami ngando suwoo suwoo enengo mande mande yomosiyoewelo, no eririnelolo oolooto. Yokowanoku ngu, ene komo ngundilo eririnelolo oodoni, sulenekini yewa. Ngundilo ngulo, no komo ene hooloowelo mandeni elo yomosiyoewanolo ewolo. ⁶⁻⁷ Ulungga Oo Sembuli ngundo ewolo. Eriritelootoni, ngulo nangge mande wilikoyingo oni biyomingga, ngundo bale nggamingga ngulo mandeningga ngu yomosiyoewolo. Asa, Anutndo enengo oni simoo bale soleyelolo sunggi yewoku, ngulo mande mandeye yemboongega suwoo suwoo, nalu logono tetenggokungga, ngu Anutndo ngulo nowoondoyi ulungga telo, hoolooweyelolo mandeye yomosiyoeyunolo oluwa. Ene sodedo hoolooweyelowa. ⁸ No yeno eteno. Hamoo oolengo, ene sodedo enengo simoo balelo kowuliyemo hoolooweyelowa. Ene kootusina, ngu Oni Nangoni, ngu ombulo, ngu naluno, ene mela ngalo oni simoo bale yeyootoni, ene nowoondoyemo hamoo telo oolootenggo, bine, ngundi kini, bine? Elo ewolo.

*Parisi Oni Ko Gabmanlo Beye Yolo
Goobooyingo Oni, Ngulo Mande Yamonggawo*

⁹ Oni gidalegado enengombolo ingoyingo ngu, ene hamoo oni nenengo oolengo elo ingolo,

ene oni gidalegaya ngu, ene ngandilo ingolo etenggo. Oni biyomilo ingootenggo. Ngu oni ngulo Yesusndo mande yamonggawolo ewolo. ¹⁰ Nalu gulano, oni elaya yambo ya oowooyi Tempel nguno yemboongewelo oolouwoliyo. Ngu oni elayaga ngu, gula Parisi, gula gabmanlo bobeye yoyingo oni. ¹¹ Ngu Parisi oningga ngu dikalo, enengo newendemonggo, ngandilo yemboongewolo. O Anut, no oni gidalega ngundilo kini, ngundo geno yemboongeteno. No yakaka ma telo ko mande ebe ganagana ma teteno. No ooleko ooleko bulibali se telo ma endeyooteno. No nga bobeye yoyingo oningga ngandilo nguya kini! ¹² Kowooyingo gulanangemo tambu elaya no oowali loogu telo kundingiyi oolooteno. No oo bidodo yootenoku ngulomu wesowoolo kande elaya ngulomu gulanangge ge gunootenolo ewolo. ¹³ Ngundilo yemboongetoni, ene Gabmanlo bobeye yoyingo oninggaku yowoko anduno dikalo, ngunonggo ene sambosina doongetewelo oyumo yolo, ngulo penggootelo yemboongelo ewolo. O Anut, no mbumbuwadodo oni! Ge gengo sumange ayibige ngu yoya wilinelo! Ewolo. ¹⁴ Yesusndo mande soweyolo gula ewolo. Ngu bobeye yoyingo oningga ngu, Anutno newende hamoo telo, enengo oowooyi ma okoowolo. Ngulo no yeno eteno. Ngu bobeye yoyingo oningga ngu, Anutndo nguya oni nenengolo etoni, ene ootookoolo, enengo yano oolouwolo. Ngu oni gulaga ngu ene kini. Oni gula enengombo bingami elo okootoni, oowooyi ulungga teteku ngu, Anutndo oowooyi dowoolo woosootoni ombulo, kootu tewa. Oni enengo

oowooyi bingami ma eteku ngu, asa, Anutndo oowooyi bingami okoowalo ewolo.

*Yesusndo Simooye Bobodi Kumana Yunowolo
(Matiyu 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Oni simoo baledo simooye bobodi yoyolo, Yesus tanggeyimo mayetoyi, ngulo Yesusndo kandeyi tabayemo yelo, kumana yunoweloyimbolo. Enengo sulena onindo ngundilo yeyolo, sanggili telo manggaluyelowolo. ¹⁶ Ngundilo tetoyi, ene Yesusndo simooyeku negoyelootoni, tanggeyimo ombutoyi ewolo. Ye komo ingoyi! Yengo nowoondoye bidodo Anutno yetoyi ngu, simooye bobodibo enengo awanamoye nowoondoye yunootenggoku ngundilo. Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo simoo bale enengo sobowooteku, ngundilo oni ngulomu. ¹⁷ No yeno hamoo oolengo eteno. Oni ene Anutno newendemo hamoo oolengo ngu ma oolooteku ngu, simooye bobodibo awanamoyembolo nowoondoyemo hamoo tetenggoku ngundilo ma telo ngu, asa, ngu oningga ngu, ene Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo oni simoo bale sobowooteku nguno ma uwalo ewolo.

*Sitowinidodo Oni Tabangonggado Ombulo,
Yesus Sumoo Inowolo
(Matiyu 19:16-30; Mak 10:17-31)*

¹⁸ Nalu gulano, sitowidodo oni tabango gulado ombulo, Yesus sumoo inolo ewolo. Oo etuyeloyingo oni gome, no ndawu oo gula gomengga telo ngu, no keda suwoo suwoo sugi sugi oluwano? Ewolo. ¹⁹ Ngundilo etoni, Yesusndo mande gumi ngandilo ewolo. Ge

ndatelo ngulo, noya oni gome, elo ete? Anut nangge, ene oni gome. ²⁰ Ge mamana mande ngu, ge kuli kandangelo ingoote. Ge bulibali ooleko ooleko balese mande ngu ma tewelo, oni ma uleyi kumoowelo, oo yakaka ma tewelo, oni dobooge goweyi sanggawelo mande kootuyisina ma ewelo, awanangge tanggeyemo tolige kapengo ootoolo ewolo. ²¹ Etoni, ngu tabango oningga ngundo mande gumi ewolo. Ngu mamana mande ngu bidodo no kuli simooyemonggo keyolo yade ombulo ataga ngalo ewolo. ²² Yesusndo ngu mande ngu ingolo ewolo. Ge oo gulanangge ngu ge kuli ma tewelo. Ngu gengo oo ngu bidodo oni sungomo uliyoya bobeye yo. Ngulo bobeyeni ngu bayeteya, owoolongo oni ngu yuno. Ge ngundilo telo ngu, asa, gengo oo gome Sambo endemo oluwa. Ngundiya teya, ge ombuya, no keneloya endeyolo ewolo. ²³ Ngundilo etoni, ngu tabango oningga, ngu mandega ngu ingolo, newende kowuli oolengo ingowolo. Ndatelo ngulo, enengo sitowini bobeyeni ulungga ngulo ingolo. ²⁴ Yesusndo ngu oni tabangongga ngulo newendemo ingooteku ngu, enengo bobeye sitowini ngulo biyomi ingowoku ngu, kenolo ewolo. Oni sitowiye ulunggadodo ngu, ene nowoondoye bidodo Anutndo hoolooweyelootenggoku, nguno uweloyi kowuli ulungga. Oni bobeye sitowiyedodo ngu, ene nowoondoye bidodo enengo bobeye sitowiye, ngundo hoolooweyelowa elo nowoondoye bidodo nguno yetenggo. ²⁵ Ngulo ngu, bo ulungga ngu nggusi yayimo uweloyi ngu kowuli. Ene bobeye sitowidodo oni ngu, newende bidodo

bobeye sitowinimo yeloolooteku ngu, ngu oningga ngu, ene Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo simoo bale sobowoolo oolooteku, nguno uweloyi ngu kowuli oolengolo ewolo. ²⁶ Ngundilo etoni, oni simoo baledo ngu mandega ngu ingolo ewonggori. Ngundiloga ngu, onendo ene mete suwoo suwoo keda oluweloyiga ngu yowa? Ewonggori. ²⁷ Yesusndo enengo ingonduduni kenolo, mande gumi ewolo. Oo onindo ma teweloyi ngu, Anutndo ngu oo ngu ene mete temukowalo ewolo. ²⁸ Ngundilo etoni, Pitando ewolo. Noole noolengo ende oo sitowinayi ngu bidodo yokomukolo, noole mayelo ge kenggelolo endeyootetolo ewolo. ²⁹⁻³⁰ Ngundilo etoni, Yesusndo mande gumi ewolo. Hamoo oolengo no yeno eteno! Oni bidodo Anutlo mandeni koyi teweloyi ngalo ingolo, ngulo ene enengo ende, ya, baleyi, simoongo, konebeyi, eweyi, nemi, ngu yoyokolo mayetenggo. Ngu oo yokowonggoku, ngu Anutndo wendangelo oo ulungga oolengo ataga yunolo, ko kootusina naluno nguya yunootoni, ene nguno suwoo suwoo keda oluweloyimbolo, ngu yowanggolo ewolo.

*Yesusndo Enengo Kumoolo Ko Ootookooweloyi,
Ngulo Tambu Kabusayi Ewolo
(Matiyu 20:17-19; Mak 10:32-34)*

³¹ Yesusndo enengo sulena oni kande elaya kegidembolo elaya yoyolo, sungo oololo elo ewolo. Ingoyi, noole Yerusalem oolewato. Anutlo ingondudu eyingo onindo, Oni Nangoni, ngulo mande elo nakangoyingo ngu bidodo engge yeni

tunootewa. ³² Ene yolo oni sowe gidalega Yuda oni kini ngu kandeyemo yeloyunootoyi, ngundo kootuyisina mandeni biyomi elo utolo, yumooyi-nolo, mukendolo, gisalu utolo, uleyi kumoowa. ³³ Ene nalu kabusagomo, ene melenonggo ko ootookoowalo ewolo. ³⁴ Ngundilo etoni, enengo sulena onikundo ngu mandega ngulo damoni nowoondoyemo ma himi yetoni ingowonggori. Sulena onindo ngu mandega Yesusndo eteku, ngulo ingondudu gome ma tewonggori.

Yesusndo Oni Doongeyi Kilingongga Yomosiyoyingo

(Matiyu 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Yesusndo ene Yeriko ende tanggeyimo ombuwolo. Oni doongeyi kilingongga oole dabemimo ootoolo, ngunonggo ene oni simoo baleno bobeye oolo solengoyelo, yemboongelo oluwolo. ³⁶ Ngu oni doongeyi kilingongga, ngundo ingowolomu ngu, oni simoo bale oowooyingga oolengo mayetoyi, ngguyi ingolo, ngulo ene oni sumoo yunolo ewolo. Ngu oni ngu ndawuga tetenggo? Ewolo. ³⁷ Ngundilo sumoo etoni oni sungokundo, ngu oni doongeyi kilingonggakuno ewolo. Nasaret oni Yesusga ngundo mayetelo ewolo. ³⁸ Ngulo ngu, oni doongeyi kilingonggaku ngundilo ingolo, ene meno elo ewolo. Yesus Dewitlo osiyi, ge nolo nowoondoyi nuno! Ewolo. ³⁹ Oni koletewonggokundo mangaluwoolo ewonggori. Ge nenete! Etoyi, ene ngu ma ingolo, ene meno ulunggalo ewonggori. Yesus Dewitlo osiyi, ge no nowoondoyi nuno! Ewolo. ⁴⁰⁻⁴¹ Ngundilo meno etoni, Yesus ingolo, ombulo

dikalo ewolo. Ngu oningga ngu yoya, no tanggenemo ngano ombuyi! Etoni, oninggaku yolo Yesus tanggeyimo ombutoyi, Yesusndo sumoo inolo ewolo. Nondo ndawu ooga tenggunowelo ingoote? Elo sumoo etoni, ngu oni doongeyi biyomingga, ngundo mande gumi ewolo. Ulungga Oo Bidodo Sembuli Sembune, no doongetelo, mela oo kenowelo ingooteno. ⁴² Etoni, Yesusndo ewolo. Doongeteya keno! Gengo nowoondogemo hamoo teyingongga, ngundo yomosinggelootoni, ge ko mete tetelo ewolo. ⁴³ Yesusndo ngundilo etoni ngu, oni doongeyinggaku sodedonangge metemi telo doongetewolo. Ene doongetelo mela kenolo, Yesus keyolo endeyolo, ene Anutlo bingami ulungga oolengo elo okoowolo. Oni simoo bale ngundilo kenolo ngu, ene nguya Anut oowooyi bingami elo okoowolo.

19

Sakiyaslo Mande

¹ Yesus oololo, Yeriko ende yayimo ulo, oolouwelo tewolo. ² Yeriko nguno oni gula oluwoku, ngu oowooyi Sakiyas. Ene ngu Gabmanlo bobeye yoyingo oningga ngulo tabango, ene bobeye sitowinidodo. ³ Ene Yesus kenolo ingoweloyimbolo Yesus ngu onendo elo, ngulo kenowelo hahangelo oluwolo. Ene oni simoo bale ulunggado doobengootoyi, ngulo ene ma kenoweloyi tewolo. Ene oni ootuwoo oolengo tondongo ngulo ene Yesus kenoweloyi ereremo kini. ⁴ Sakiyas ingowolo. Yesus ngu, ene ngu oolega ngu keyolo ombuwalo ingowolo.

Ngulo ene koletelo kendutelo oololo, de oolelo ngunonggo ene Yesus gome kenowelo, elo tewolo. ⁵ Yesusndo ngu oolega, ngu keyolo yade ombulo, Sakiyasndo oluwoku degaku damonimo ombulo, randolo de sanganimi doongetelo, kenolo ewolo. Sakiyas, ge sodedo melako ombu! Ataga no komo gengo yano geya oluwalolo ewolo. ⁶ Sakiyas ngundilo ingolo, ene sodedonangge somooluluwoolo melako ombulo, ene newendemo oni oni telo, ngulo Yesus yolo, enengo yano oolouwoli. ⁷ Oni bidodo ngundilo kenolo, sanggili telo boguwoolo ewonggori. Yesus kenoyi! Ene weti mbumbuwadodo oni Sakiyas, ngulo yano ulo, nguya oolooteliku eke! Ewonggori. ⁸ Sakiyas ene Yesus kenolo, enengo mbumbuwa tewoku, ngulo ingolo, newendemo hamoo tetoni yowoolengowolo. Ngulo Sakiyas ootookoolo dikalo, Ulungga Oo Bidodo Sembuli Yesusno ewolo. Oo Bidodo Sembuli Ulungga, ge ingootooga, no nenengo oo bidodo kewoolo oolengo wesowoolo, gumi gula ngu owoolongo oni bayetelo yunowano. Ene nondo oni gidalegalo bobeye oo kingo ganayelolo yowonoku ngu, nobana gumi ataga tambu namolaya namolaya yunowanolo ewolo. ⁹ Yesusndo ngu ingolo, mande gumi ewolo. Ataga Anutndo nga yano oni simoo bale nga yoyoote. Ndatelo ngulo, nga oningga nga, ngu Ebarahamlo osiyi gula. ¹⁰ No Onilo Nangoni, nondo oni oonatelo oolootengoku ngu ereweyelolo ko yoyowelo ombuwonolo ewolo.

Ko Oni Kande Elaya Beye Yowolo Elo Ngulo

Mande Yamonggawo

¹¹ Yesus Yerusalem ende namoko mayetoni, ngulo oni simoo bale ngandilo ingowonggori. Ataga, Yesus Yerusalem oolelo utoni ngu, Anut enengombo sobowooweloyi naluwo ataga tunootewalo ingootenggo. Ngulo oni simoo bale enengo mande ingootoyi, Yesus mande yamonggawo gula ewolo. ¹² Ene ngandilo ewolo. Nalu gulano, oni ulungga ene yowoko ende gulano toongewelo, nguno ene oowooyi ulungga oo bidodo sobosobo koleteyingo oowooyi ngu etoyi, ene ko mayewa. ¹³ Ngu oningga, ngundo enengo ko oni kande elaya negoyelootoni ombutoyi, bobeye 20 Kina ko oni gulanangge nangge yunolo ewolo. Ye nga bobeye ngando ko teya ngulo gumi yoya soweyoya yeyadoyiga, no ko yowoolengolo mayelo yeyowanolo ewolo. ¹⁴ Enengo ende goboolo onikundo oo sobosobo tewelo toongewoku, ngulo ene ngu oningga ngu yokowolo. Ngundilo ngulo, ene enengo oni gidalega suleyelootoyi, keyolo, salo ewolo. Nga oningga ngando oni ulungga telo noolengo sobosobo koleteyingo oodoni, ngu ma ingowatolo ewolo. ¹⁵ Ene ma ingolo, ngulo ene oo bidodo sobosobo koleteyingo olini, elo sunggi yewonggo. Oni ulunggado mande ngundilo ingolo, ariya, yade yade enengo melako ko mayewolo. Oni nondo kuli bobeye yunowonomu, ngu negoyelootoyi, mayetoyi ewolo. Nondo kuli bobeye yunowonoku ngu koyi telo, ngulo gumi ndatelo yowonggoku, ngu etoyiga, ingowe ewolo. ¹⁶ Nga, koleteloga ngundo mayelo ewolo. Ulungga, gedo kuli bobeye

doobe elaya (20 Kina) nunootoyi, ngundo ko teloodoowe, ngulo gumi yowonoku ngu, onibiga (200 Kina) tunootewolo. ¹⁷ Ngundilo etoni, ngu oni ulungga ngundo ingolo, gumi ewolo. Ge ko oni gome! Ge ko gome yanggango tewo! Ge oo bodaga ngu gome sobowoolo koyi tewolo. Ngundilo ngulo, no ge goyewe oni ulungga telo, ende kande elaya ngulo sobosobo oluwalo ewolo. ¹⁸ Ariya, Ko oni elayayiga ngundo ombulo ewolo. Ulungga, kuli gengo bobeye doobe elaya (20 Kina) nunowoku, no ngundo ko telo, gumi yolo yelootoowe, doobe kande elaga (100 Kina) tunootewololo ewolo. ¹⁹ Ngundilo etoni, asa, oni ulunggakundo gumi ewolo. Gome oolengo! No ge goyewe oni ulungga telo, ende kandegula ngulo sobosobo oluwalo ewolo. ²⁰⁻²¹ Asa, ko oni kootungga ngundo ombulo ewolo. Ulungga, ge kuli doobe elaya (20 Kina) nunowomu ngu nga. No nga yolo, oololo, tolige towimbo doobengolo oongootoowe oolooteku nga! Ndatelo ngulo, no ge geyootenoku ngu, ge oni sanggili ngulo, oni gulado oo yetoni ngu, gedo ngu ooga ngu yoote. Oowali oni gulado imiteku ngu, gedo oo ngu selo engge yoote. Ngundilo ngulo, no gengo sosolelo ngulo yetoowe oolootelo ewolo. ²²⁻²³ Ngu oni ulungga oo bidodo sobosoboga, ngundo sanggili ulungga telo ewolo. Ge ko oni biyomi oolengo! Gengo mandege, ngundo goyeni, ge mandedodo tete. Ge ingooteku ngu, no oni sanggili oo oni sungombo yetenggoku ngu no yooteno. Oni sungombo oowali imitenggoku ngu, nondo ngu selo yooteno, elo ete? Ndawugalo ge nolo bobeyega nga, oni bobeye yowoolalingoweloyi

oni yunootoyi, ngundo ko tetoyi, no ombulo, nenengo bobeye nga gumi yolo, ngulo duwoo nguya gula yoweloyi? Elo ewolo. ²⁴ Ngu oni ulungga ngundo oni tanggeyimo dikayingokuya ewolo. Ye ngu bobeye doobe elaya (20 Kina) ngu sopiyoya, oni bobeye onibiga (200 Kina) ngu inoyi! Ewolo. ²⁵ Ngundilo etoni, ngu onikundo, oni ulunggakuno ewolo. Ulungga, nga oningga nga, ngu ene onibiga (200 Kina) kuli yowo! Ewolo. ²⁶ Oni ene ingondudu gidalega Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo simoo bale enengo sobowooteku, ngulo damoniye sowoongga watayi, asa, Anutndo ngu enengo ingondudu ngu soweyolo ulungga inowa. Asa, ene oni gula ngundilo ingondudu bodaga ngu oodoni ngulo ma koyi telo ngu, asa, Anutndo enengo ingoyingo bodaga ngu bidodo yolo yokowa. ²⁷ Ene nolo longge oni, ngundo no enengo sobosobo ma oluwelo ewonggoku, ngu oni ngu yoyoya, ngano ombuya, nenengo doongenemo yuleyiga kumooyilo ewolo.

Yesus Yerusalem Endemo Bingami Ngguyidodo Oololo Uyingo

(Matiyu 21:1-11; Mak 11:1-11; Yon 12:12-19)

²⁸ Yesusndo ngu mande ngu elo yokolo, ene ootookoolo koletelo ene Yerusalem oolouteng-goku oolega ngu keyolo oolouwolo. ²⁹ Yesus yade yade oololo Betipas ko Betani ende elayaga ngu namoko mela puli oowooyi Olib, ngu damonimo mayelo, ngunonggo enengo sulena oni elaya suleyelootoni, koletelo oolouwoliyo. ³⁰ Yesusndo sulena oni elayaga nguya elo ewolo. Yali

andu endegano anduno oolouya, uya Hos gula oowooyi donki duliyo gula gosiyootoyi oolooteku ngu, gulado kuli ngu sanganimo ma bibiteyingonga ngu kenoya, yoya ombuli. ³¹ Ngu donkingga ngulo kimbonayi wesiyootoliga, oni gulado ewaku ngu, yali ndawugalo ngu wesiyolo yowelo, eya etoningga ngu, yali ngandiya eli. Ulungga Oo Bidodo Sembuli, ngundo ko tewelo ngundiya eya yoya ombulilo ewolo. ³² Asa, sulena oni elayagaku mande ngundilo ingolo oololo, oo bidodo Yesusndo ewoku, ngundilo nangge kenowoliyo. ³³ Sulena oni elayagaku, ene donki duliyo kimbonayinggaku wesiyowootoli, ngulo sembuguliyibo yeyolo, sumoo ewoli. Yali ndawugalo ngu donki nangoningga ngu wesiyooteli? Ewolo. ³⁴ Sulena oni elayagakundo gumi ewoliyo. Ulungga Oo Bidodo Sembuli, ngundo ko tewelo ewokulo ewoliyo. ³⁵ Ariya, sulena oni elayagaku donki nangoni duliyo-gaku yolo Yesusno ombuwoliyo. Ngundilo telo, yolo ombulo, enengo towikumba ngu donki duliyo-gaku sanganimo yomiwolo. Ngundilo yomitoyi, Yesusndo ngu sanganimo bibitewolo. ³⁶ Yesusndo donki sanganimo bibitelo ooloutoni, asa, simoo baledo enengo nenggulo andangelo oolekana yomitoyi, donki ngu sanganiwoole oolouwolo. ³⁷ Yesus yade ombulo, Olib puliwoole oolegaku yokolo uwolo. Ngundilo utoni, asa, Yesus enengo sulena onikuya oni sungo ulungga nganoku nguya, ene Yesusndo bibitelo utoni, kenolo, ene oo bidodo onindo ma teweloyim ngu tetoni kenoyingoku, ngulo ingondudu telo, ngulo ene damoni yelo, Anut bingami elo okoolo, oni oni

tewonggori. ³⁸ Ngundilo telo, ene meno mogulu telo ewonggori. Noole enengo bingami elo okoowato! Anutndo kumana nga oni sobosobo koleteyingongga nga inootoni, ene Oo Bidodo Sembuli Ulungga, ngu oowooyimo ombuteku ngu! Oni bidodo Sambo endemo oolootenggoku nguya, ene komo Anut ulungga awuno oolengo oolooteku, ngulo oni oni teya, bingamini duli-dalinidodo teyingo! Ewonggori. ³⁹ Yesuslo sulena onindo ali mogulu tetoyi, Parisi onindo ke-wooloyemo ootoolo, ngunonggo ngundilo yeyolo Yesusno ewonggori. Oo etuyeloyingo oni, gengo sulena oni kenggemoni nga manggaluyeloya etooga, ali mogulu nga yokoyi! Ewonggori. ⁴⁰ Ngundilo etoyi, ene Yesusndo gumi elo ewolo. No yeno hamoo eteno! Ene manggoye gosiyolo nenetetoyi ngu, ariya, digi melako nga enengombo elo moguluwoowango! Nondo nga oni nga manggoye ma gosiyelowano. Ene komo Anut oowooyi elo okoowanggolo ewolo.

Yesusndo Yerusalem Ende Sendowooyingo

⁴¹⁻⁴² Yesus ende namoko tunootelo, ene Yerusalem ende kenondadangelo, oni simoo balelo sendolo ewolo. Ye Yerusalem oni simoo bale gowugowulongo! Nondo ombuwonomu ngu, ye nowoondoye imakeyingo damoni ngu, ye Anutya goboolo yeyi etoowe, ene ye ngulo ma ingondudu tetenggo. Ene ye yokootoyi, ngulo Anutndo oo doongeyemo oongooyunootoni, ye ma kenowonggo. Ene ataga ngu naluni kini teteku nga! ⁴³ Ye ingoyi! Kootusina, nalu gula tunootewaku nguno, yengo longge oni ngu

ombulo, ebe ulewelo pawayelolo, mele selo woodoo yelo, ende newendemo ulo ye bidodo pawayelolo yutomukowanggo. ⁴⁴ Ngundilo telo, ene ye yengo simoo namboye nguya yombuliyelolo yoyokowanggoku ngu, ngu nguya kowuli koolowoolo oluwanggo. Ene yengo digi gula yokootoyi, digi dobooyi sanganimo ma oluwa. Ndatelo ngulo, ye Anutndo nalu ngano ombulo yoyolo hoolooweyeloweloyi ngu ma ingowonggoku ngulolo ewolo.

Yesusndo Tempelno Oni Oo Uliyolo Beye Koyi Tetoyi Oweyelolo Tempel Yomosiyowolo (Matiyu 21:12-17; Mak 11:15-19; Yon 2:13-22)

⁴⁵ Ngu naluno, Yesusndo yambo ya oowooyi Tempel ngu newendemo ulo, simoo bale yeyondandagetoni, oo uliyolo yolo, oololo ombulo tetoyi, ngu oweyelootoni, oolelo sawonggori. ⁴⁶ Yesusndo elo ewolo. Anutlo mandeno ngandilo nakangowolo. Nolo ya ngu yemboongeweloyi ya nangege oluwa! Ewolo. Ngundilomu, ene yendo ngu yeyi yakaka onilo kombiteyingo digi wondokoyi ngundilo tetelo ewolo. ⁴⁷ Yesusndo nalu bidodomo, Tempel yano mande damoni gomemu elo etuyelolo oluwolo. Ene Anutno woolo yeyingo oni ngulo sobosobo mamana mande etuyeloyingo oni, ko, Yuda simoo balelo tabango oni, ngundo uleyi kumooweloyimbolo oole erewewonggori. ⁴⁸ Ene oni simoo bale bidodo Yesuslo mande ingoweloyimbolo yanggango yetoyi, ngulo ene teweloyi kini. Ngundilo ngulo, tabango oni ene Yesus uleyi kumooweloyi oole gula ma kenowonggori.

20

Tabango Onindo Yesuslo Koni Ngulo Sumoo Inowolo

(Matiyu 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹⁻² Nalu gulano, Yesus Tempelno damoni gome etuyelolo, mande mesalango ngu simoo baleno wesiyolo elo oodoni, nguno Anutno woolo yeyingo oni, ngulo sobosobo, mamana mande etuyeloyingo oni, ko, Yuda simoo balelo tabango oni, ngundo Yesusno ombulo ewonggori. Ge nooleno e! Ge ndawu sunggiga geno oodoni, ge ngunonggo ngu kongga ngu tete? Onendo sunggi ge gunowo? Ewonggori. ³⁻⁴ Yesus enebana mande gumi ewolo. No nguya no mande gulalo ye sumoo yunowelo, ye nono eyi. Yondo sonoyeloyingongga ngu Sambo Endelomu, ngundi melako onilomu nangge, bine? Ewolo. ⁵⁻⁶ Ariya, enengo nangge mandelo ingolo ewonggori. Sambo endelomu ewatoku ngu, enendo nooledodo ewa. Ndatelo ngulo, ye nowoondoyemo hamoo kinilo ewa. Noole ngandilo ewatoku ngu, oo melako oni simoo balelo ewatoku ngu, asa, simoo baledo sanggili telo, digi yolo, ngundo noole yuleyi kumoowato. Ene Yonlo ngu nowoondoyemonggo ngandilo hamoo ingootenggoku ngu, Yon ngu Anutlo ingondudu eyingo oni gulalo ewonggori. ⁷ Ngundilo ngulo, ene Yesusno mande gumi ewonggori. Noole ma ingooteto. Ngu sono gemuyingo mandega ngu Yondo, ndanonggo yolo mayewololo ewonggori. ⁸ Ngundilo etoyi, Yesusndo ngu oni tabango nguya gumi ewolo.

Ngundilo nangge, no ndawu sunggigano ko tetenoku, ngu yeno ma ewanolo ewolo.

Oowali Ko Oni Sobosobo Biyomi Ngulo Mande Yamonggawo

(Matiyu 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Asa, Yesusndo ootookoolo, ene nga mande yamonggawongga nga simoo baleno ewolo. Nalu gulano, oni gulado Wayin kongga telo imiwonggori. Ene ngu Wayin kongga ngu, ene oni gidalegado sobowooya bobeye koyi teyilo ewolo. Ngundilo telo, ko sembuli ngu (Anutndo) ene toongelo, ende yowoko nalu pelungga nguno oluwolo. ¹⁰ Wayin engge yoweloyi naluwomo, ko sembuligakundo ko oni gula suleyootoni, enengo Wayin kono ko oni ko tewootoyi nguno oolouwolo. Ko ngulo oo engge gula inootoyiga, yoya ombunilo suleyowolo. Ene kono ko onikundo ngu oninggaku dowoolo utolo suleyootoyi, kingo kande enengo oni ulunggaku tanggeyimo oolouwolo. ¹¹ Ngundilo tetoyi, ko sembuligakundo ko oni gula suleyootoni oolouwolo. Kono onikundo ngunggaku nguya dowoolo utolo yokolo suleyootoyi, kingo kande enengo oni ulunggakuno oolouwolo. ¹² Oni ulunggakundo enengo ko oni tambu kabusayi ngu suleyootoni oolouwolo. Kono onikundo ngu ko oningga nguya utolo okoolo kanggaloko oolongootoyi uwolo. ¹³ Ngundilo tetoyi ngu, ko sembuli ngundo ingondudu telo ewolo. No ndatelo tewano? No nenengo nangone gulanangge (Yesus) no ngulo gome ingootenoku

nga suleyootoowe oolouwa. Ene nenengo nangone kenolo ene sosoalelo, enengo manggowo ingowanggolo ewolo. ¹⁴ Ngundilo suleyootoni, ombulo, ene oni kono ko telo oluwonggoku, ngundo doongetelo, ko sembuli nangoni kenootoyi ombutoni, enengo nange mandelo ewolo. Ngu oningga ngundo ngu kootusina eweyimbo oo ngu bidodo enendo yomukowa. Ngundilo ngulo, noole ataga ene uleye kumoowa. Ngundilo telo ngu, asa, nga kongga nga, ngu oode noolengo yowato. ¹⁵ Ngundilo elo, sobowootoyi ombutoni, dowoolo okoolo, kanggaloko oolongooyi utoni, owelo ulo nguno utolo, uleyi kumoowolo. Ariya, Wayin kongga ngu sembulibo ngu oniku ndatelo yunowa? ¹⁶ Wayin ko sembuli, ngundo ngu ko oniku bidodo yuleni kumoomukootoyi, ngu Wayin kongga ngu oni sungo gidalega yunowa. Ngundilo etoni, ngu oniku ngu mandega ngu ingolo gumi ewonggori. Enengo ko sobosobo oni ngundo ngundilo damoni ngu ma tewanggolo ewonggori. ¹⁷ Yesusndo yeyondandangelo ewolo. Ngu mandega Anutlo mandeno oolooteku, ngulo damoni ngu ndatelo? Nga Anutlo mande nakangoyingo ngano oolooteku ngu hamoo bine, asa, mande yamonggawo nguno ko oni biyomi enengo nangoni uleyi kumooyingo ngu nguya hamoo.

Nga ya nomonimbolo osiyi ko onindo andangelo yokowonggo. Ngungga ngu ya nomonimbolo osiyi koletewolo ewolo. *Sam*
118:22

¹⁸ Oni bidodo sungo sungo Kristus Yesus kootu inolo ngu, ene ngundilo telo, ene ya nomon-

imbolo osiyi, ngu sanganimo solelo, ene biyomi yewa. Ko biyomi tetoni, ngulo ngu Kristus ko uliyi gumi biyomi yunowa. Ngundilo nangge, ya nomonimbolo u osiyi koleteyingo, ngundo ngu oningga ngu sanganimo solelo utolo yombuliyootoni, sosolango oolengo yewalo ewolo. ¹⁹ Mamana mande etuyeloyingo oni, ko, Anutno woolo yeyingo onilo sobosoboku, ngundo ngu ingowonggoku, ngu mande yamonggawongga nguno ko oni oo biyomi tewonggoku ngu, Yesusndo ene yosanggawelo ete. Ngundilo ngulo, ngu nalungga nguno nangge dowoolo uleyi kumoowelo telogo, ene oni simoo balelo sosolelo, ngulo yokowonggori.

Ngu Onikundo Bobeye Gabmanlo Tabango Koleteyingo Inoweloyi Ngulo Yesus Sumoo Inowonggori

(Matiyu 22:15-22; Mak 12:13-17)

²⁰ Mamana mande etuyeloyingo oni, ko, Anutlo woolo yeyingo onilo sobosobo, ngundo Yesus uleyi kumoowelo oole erewelo, ngulo ene oni gidalega suleyelootoyi, ombulo Yesus kenondadangelu sobowoowonggori. Ngu oni ngu enengo damoniye biyomi ngu imangoolo, ene oni gome nenengo eya eyi, ebe ganagana tewonggori. Ene Yesusndo mande biyomingga etoningga, ngulo dowoolo, Gabman mande wilikoyunoyingo onino yeweloyimbolo ngundilo tewolo. ²¹ Ngu onikundo Yesus sumoo inolo ewonggori. Oo etuyeloyingo oni, noole ingootetoku ngu, gengo mandege ngu gome nenengo oolengo. Ge Anutlo mande gome nenengo nangge oni simoo bale

bidodomo etuyeloote. Ge oni goweye nangge ma kenolo ingoote. Kini, ge oni nowoondoye wilikoyelolo kenote. Nguno noole ingootetoku ngu, gedo Anutlo mande hamoo nangge nenengo etuyeloote. ²² Ge ndatelo ingoote? Noole Gabman oni (Takis) bobeye inoweloyi ngu mete inowato, ngundi Anutno bobeye yewato, bine? Ewonggori. ²³⁻²⁴ Ngundilo etoyi, ene Yesusndo enengo mande ebe ganagana etenggoku, ngundilo ingoote. Nga oni ngando, ene no tewoote-woonelowelo etenggo. Nondo gulalo etoowe ngu, asa, enendo nosina mande sanggawelo ewanggo. Ene ngundilo ingolo yokolo, enebana ewolo. Beye gula no etunelootoyiga kenoowe. Ngu Gabman tabango gabogaboyi, ko oowooyi nguno oolootekungga ngu, oone oowooyi nakangootoyi oolote? Etoni, ngu enendo gumi ewonggori. Ngu Gabmanlomulo ewonggori. ²⁵ Etoyi, Yesusndo ewolo. Ariya, Gabmanlo oo ngu Gabman inoyi. Anutlo oo ngu, Anut inoyilo ewolo. ²⁶ Ngundilo etoni, ene Yesus sodedo simoo bale doongeyemo dowooweloyi nguya kini. Ene bidodo Yesuslo mandeni ngulo ingondudu ulungga telo, ingoyingomu ngu nenengo, ngulo ene mandeni gumi gula ma ewonggori.

Oni Kumoolo Ko Ootookooweloyi Ngulo Yesus Sumoo Inowonggori

(Matiyu 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Sadusi oni ngundo oni kumoolo ngu, ene ko ma ootookoowa, elo nowoondoyemo hamoo ingootenggo. Nalu gulano, Sadusi oni gidaledado ombulo Yesusno ngandilo ewonggori.

²⁸ Oo etuyeloyingo oni, Mosesndo mande gula ngandilo nakangowolo. Oni bale yolo oode, ene simoongo kinimo kumootoni ngu, ene kootusina, koneyombo ngu balega ngu yolo, baleyi telo oluwa. Oode, nangoni telo, banembolo nangonilo ewa. ²⁹ Ariya, oni simoongolo gula ngu kandegula gidembolo elaya oluwonggo. Koletelo bayega, ngundo bale yolo, simoongo kini oode kumoowolo. ³⁰ Ariya, elayayiga ngundo ngu balega ngu yolo oode, ene nguya kumoowolo. ³¹ Kootusina, ngu koneyali kabusayi oode ngu balega ngu yowolo. Ngundilo nangge, ngu oni simoongolo kandegula gidembolo elaya ngu bale gulanangge ngu yolo simooye kini, kingo yolo, oode koomukowolo. ³² Kootusina, ngu balega nguya simoongo kini kingo kumoowolo. ³³ Ariya, oni kumoononggo ko ootookooyingo naluno ngu, balega ngu kameyi oolengo ngu oone? Kuli ngu oni simoongologa ngu baleye gulanangge ngulolo ewonggori. ³⁴ Ngundilo etoyi, Yesusndo mande gumi ewolo. Nga naluno ngano, ngu oni bale yolo, kameyi baleyi teweloyi damoni ngu tetenggo. ³⁵ Ene oni bidodo Anutno nowoondoye hamoo teyingongga ngu, nalu wengamo, ene ko keda ootookoolo Sambo endemo oluwanggo. Ngu naluno ngu, ene ko ma ebe yoyootelo elambalisa ma tewali. ³⁶ Kini, nalu gulano, ko ma kumoowanggo. Nguno, ene Anutlo Engel oni ngundilo telo oluwanggo. Ene Anutlo simoongo telo oluwanggo. Ngundilo ngulo, Anutndo menonggo yokutuyelootoni ko ootookoowanggo. ³⁷ Mosesndo nguya oni kumoononggo ko yoku-

tuyelowa, elo etuyelowolo. Kulimi, Anutndo de bodagano de solu tunootelo ngunonggo Mosesno ngandilo ewolo. Ataga nga naluno ngano, no ngu gengo osi osingge Ebaraham, Ayisak, ko Yekob ngu Sembuye Anutlo ewolo. Anutndo Mosesya mande ewolo. Osi osingge kuli kumooyingomu, enengo gaboye ngu ataga Sambono keda oolootenggo. ³⁸ Anutga ngu oni kumooyingo ngulo Anut kini. Kini, oni simoo bale Anutlo nowoondoyemo hamoo telo kumoowang-goku ngu, ngulo gaboye keda sugi sugi Yesusya oluwanggo. Anut doongeyimo ngu oni nowoondoyemo hamoo teyingomu, ngu ataga keda oolootenggoku, ko kuli kumooyingomu ngulo gaboye keda oolootenggoku ngulo Anut nguyalo ewolo. ³⁹ Yesusndo ngundilo etoni, asa, mamana mandelo oni gidalegado mandeni gumi ewonggori. Oo etuyeloyingo oni, ge hamoo nenengo mande enggemo elo etelo ewonggori. ⁴⁰ Ngulo ene sosolelo, Yesus ko ma sumoo inowonggori.

*Yesusndo Parisi Oni Kristus Oowooyingga
Ngulo Sumoo Yunowolo*

(Matiyu 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Yesusndo ewolo. Onindo noya ngandilo etenggo? Kristus ngu Dewitlo osiyi nanggelo etenggo? ⁴²⁻⁴³ Ene ngundilo elo ngulo Anutlo yambo bukno ngu Dewitndo enengombo Kristusdodo ewolo.

Anut Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ngundo nolo Sembune ulungga ngandilo ewolo. Ge kandene koondosina bibite. Kootusina, gengo longge oni yoyewe gengo kengge

damonimo wata yenggunowanolo ewolo.
Sam 110:1

⁴⁴ Dewit enengombo ngu ewolo. Oo Bidodo Sembuli Sembunaye Ulunggalo ewolo. Ndatelo ngulo, enengo osiyi tewa? Ewolo. Dewitndo ngu ko uliyolo yoyoweloyi oni tunooteweloyiga, Kristus, ngulolo ewolo.

Mamana Mande Etuyeloyingo Oni Ngulo Damoniye
(Matiyu 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ Ngu naluno, oni simoo bale bidodo oode, Yesuslo mandeni ingootoyi, Yesusndo enengo sulena oninolo ewolo. ⁴⁶ Ye mamana mande etuyeloyingo oni ngulo ingondale teyi! Ene towikumba pelu pelungga yemulo endeyowelo gome ingootenggo. Ene gobooyingo musiyomo simoo baledo bingamiye elo okooweloyi, ngulo gome ingootenggo. Ene yambo yano oni doongeyemo, amuno koletelo bibitewelo gome ingootenggo. Ene oo simbo ulungga kayingo naluno, yaba koleteyingo nguno bibitewelo nguya gome ingootenggo. ⁴⁷ Oni doongeyemo ngu oni nenengo gome, ene nowoondoyemo ngu Anutlo ma ingootenggo. Ngulo, ene bale nggami ngu ganaganayelolo yemboongeyingo pelu pelungga tetoyi, Anutndo bale nggami ngu hoolooweyeloni, elo tetenggo. Ene tolige kombi telo, nguno bale nggami ngulo ya, oo sitowi bidodo ganaganayelolo, siyakiyolo yoyunootenggolo ewolo.

21

*Bale Nggami Owoolonggado Enengo
Beyeku Bidodo Anutlo Kolo Yewolo
(Mak 12:41-44)*

¹ Yesus doongetelo yeyootoni, oni bobeye sitowiyedodoku Anutlo yambo yano (Tempel) Pawusno bobeye ulungga kingo duwoo yetoyi yeyowolo. ² Ene bale nggami sumbuyiga nguya kenowolo. Ngundo enengo bobeye bobodi elaya-gaku ene ela elaya yolo, oololo Pawusno yewolo. ³ Ngulo Yesusndo kenolo ingolo ewolo. Hamoo oolengo no yeno eteno! Nga bale nggami, ngando oni pawusno bobeye ulungga yeteng-goku, ngu dagayelolo, enendo ulungga oolengo yete. ⁴ Ndatelo ngulo, oni nga bidodo ene bobeye ulungga enengo yano ooloote. Ene ngunonggo gidalega andangelo, yolo ombulo, Anutlo koni ngulo yetenggo. Ene nga bale nggami nga, ngu ene hamoo ooni kini. Ngundo enengo bobeye ngu bidodo yolo ombulo yete. Ene oowali uliyolo neweloyi gula kinilo ewolo.

*Yesusndo Oo Kowuli Ulungga Oolengo Koo-
tusina Tunootewalo Ewolo
(Matiyu 24:1-14; Mak 13:1-13)*

⁵⁻⁶ Yesuslo sulena oni gidalegado yambo ya oowooyi Tempel ngulo mande ewonggori. Nga Tempelga nga, ngu onindo kuli digi oo gome nakayaye yelo oo ngu kingo sumangeno Anutno yetoyi, ngundo ngu Tempel ya nakanakangoy-ingge tewonggori. Etoyi, Yesusndo ingolo gumi ewonggori. Ngu oo ngu ataga kenootenggoku ngu, nalu gula tunootetoni, digi gula yokootoyi,

digi gula sanganimu ma oluwa. Onindo ngu bidodo usoswoolo, dolowooyi melako uwang-golo ewolo. ⁷ Ene Yesus sumoo inolo ewong-gori. Oo etuyeloyingo oni, ngu ooga ngu ndadi tunootewa? Ngulo naluwo namoko tetoni, noole ndawu sunggiga kenolo, noole nguno ingowato. Nalunggaku namoko tete, elo ingowato? Ewong-gori. ⁸ Ngundilo etoyi, Yesusndo mande gumi ewolo. Ye komo ingondale teya oodoyi, oni sungombo ye ma ganayelowanggo. Kootusina, no owoonemo, oni oowooyingga oolengo mayelo, ye ganayelolo ewanggo. No nga Anutndo noole yoyowelo sunggi yeyingo oningga nga nangge, Kristus gula kini. Ngu hamoo! Nalu namoko tetelo ewanggo. Ye ngundilo ingolo ngu, ye oololo, ngu ma keyolo oolouwelo. ⁹ Kootusina, me ebe ulungga teweloyi mande binga ye ingowanggo. Oni longge ebe nguya telo, nowoon-doye sungo sungo yelo, bulibali oodoyi, ye ngu ingowanggo. Ye ngulo ma sosolewelo. Oo ngundilo ngu bidodo koletelo ombumukolo yokowa. Nalu wenga, ngu nalunggano, nguno sodedo ma tunootewalo ewolo. ¹⁰ Asa, ngu naluno, Yesusndo ngu mande ngu soweyolo ewolo. Oni sowe gulado ootookoolo, oni sowe gidalegaya ebe longge sambi telo, ebe ulewanggo. Melako ngalo sobosobo oni gulalo keyimo onindo ootookoolo, sobosobo gulalo keyimo oniya ebe kenduk-endu telo, ebe ulewanggo. ¹¹ Imimi ululumu nangge mela nga dowoolo yokutuwoowa. Mela ngano, oowalilo kumooyingo ulungga oolengo tunootewa. Sayi ko oo biyomi ululu mela gulano gulano nguya tunootewa. Sambono

oo sosolewelo yi sunggi guladilo guladilo nguya tunootetoni kenowanggo. ¹² Ene oo ngu ma tunooteyingomo nguno ye nolo nowoondoyemo hamoo tetenggoku ngulo, onindo ye yodowoolo, ye kowuli oowooyingga yunowanggo. Ene ye yoyolo, goobooyingo yano mande wilikoyingo onino yoyewanggo. Wilikowelo yi musiyomo, yoyolo, ya biyomimo yoyewanggo. Mela ngalo oo sobosobo onino, ko, Gabman onino nguya yoyolo ooloutoyi, ngundo yengo mandeye nguya wilikoyunowanggo. Ngu oo ngu bidodo no owoonembolo yeno tewanggo. ¹³ Ngundilo teyunootenggoku oni nguno, ngu ye Anutlo mande keda mesalango ngu eweloyimbolo ooleyi yetenggo. ¹⁴ Mande nga nowoondoyemo nakangootoyiga nguno olini. Yeno ngundilo damoni ngu ombuwelo tetoningga ngu, ye nowoondoye bulibali ma ingondudu telo ewelo, noole ndatelo ewatolo ma ingowelo. ¹⁵ Ndawugalo ngulo, no nenengombo manggoye yewe tango yetoni, mandeye ingonduduye nguya yewe himi yetoni, ingondudu gome ye yunowano. Yengo longge oni, ngundo yengo mandeye ngu ma utolo, oolongoolo yokowanggo. ¹⁶ Ngundilo nangge, ene nolo nowoondoyemo hamoo tetenggoku ngu, kootusina, yengo awanamoye, konebaye, yengo sowisawi, dobooguliye, ngu bidodobo ye yoyolo, mundi onino yoyetoyi, onindo ye gidalega yuleyi kumoowanggo. ¹⁷ Oni gula gulado yeya nowoondoye biyomi oolengo yewanggo. Ndatelo ngulo, no owoone ngu yeno oolooteku ngulo. ¹⁸ Ene yengo tabayemo uye gulanangge nguya ma oonatewa. ¹⁹ Ye yanggango ootoolo ngu, yengo

keda suwoo suwoo sugi sugi oluweloyiga ngu yowanggolo ewolo.

*Yesusndo Yerusalem Kootusina Biyomi
Yeweloyi, Ngulo Ewolo*

(Matiyu 24:15-21; Mak 13:14-19)

²⁰ Yesusndo mande gula ewolo. Ye Yerusalem kenootoyi, me oni mayelo, ngundo pawanggolo woolilingootoyiga ngu, ye nguno ingoyi. Yerusalem ende yombuliyoweloyi naluwo namoko tete, eya ingoyi. ²¹ Asa, ngu nalungga nguno, oni Yudiyano oolootenggoku ngu, ene sodedo saya, mela pupulimo kombiteyi. Oni Yerusalem endemo oolootenggoku ngu, ene mela sungomo sayi. Oni Yerusalem dabemimo deguno oolootenggoku ngu, ende newendemo ma uwelo. ²² Ngu nalungga ngu, Anutndo mbumbuwa gumi yunoweloyi naluwolo. Ngundilo ngulo, mande bidodo Anutlo mandeno oolooteku ngu, engge yeni tunootewa. ²³ Ngu nalungga nguno, bale useyedodo, ko, bale simooye owita nono netenggoku, ngu naluno, oni oniyooqe! Kowuli ulungga oolengo nga melanggano ngano tunootewa. Anutlo sanggili nga oni simoo baleno ngano ombulo kuduwooyunowa. ²⁴ Me onindo dugebo yootoongoowanggo. Me onindo gidalega yoyolo, enengo melako salo, ya biyomimo yoyetoyi, nguno oluwanggo. Oni sowe gidalegado Yerusalem ende yanggango sugi sugi soboyelolo, yombuliyelolo oodoyi, oololo, Anutndo me ebe yeni, kiniteweloyi naluno yokowalo ewolo.

Kootusina Anut Nangoni Oni Kilalongo Ngu Ombuwa

(Matiyu 24:29-31; Mak 13:24-27)

²⁵ Yesusndo mande gula ewolo. Kootusina, Sambono sano, kombono, dootuno nguya sunggi guladilo guladilo tunootetoni kenowanggo. Melako oni simoo bale nowoondoye bulibali ingolo, hahangelo ingowatoku oolengo tewanggo. Ndatelo ngulo, wendeyi nguya ulungga ulungga dokelo, tuwi telo ngguyi ulungga oolengo utoni ingolo, ngulo sosolewanggo. ²⁶ Oo kowuli

ulungga ngundilo melako ngano ombuwelo tetoni, ngulo oni simoo bale sosoleyingo ulungga oolengo telo, ngulo ingondudu tewanggo. Nowoondoyemonggo ngundilo sosoleyingo ulungga telo, Sambono dootu oo ngu kenootoyi, pipalelo, mboolomboolo tetoyi, ngu kenolo, doongeye toongootoni, gaboye kumoowanggo.

²⁷ Ngundilo oo ngu tunootetoni ngu, asa, Oni Nangoni ngu goobooleno ombutoni kenowanggo. Ngundilo ombutoni ngu, enengo yanggangoni, bingami ko dulidalini ngu bidodo kenowanggo.

²⁸ Kootusina, oo ngu tunootewelo tetoningga ngu, ye ootookooya, dikaya, sambosina randoya dooneteyi, Anutndo ye ko yoyoweloyi nalunggaku tunooteteku ngu! Elo ewolo.

Kopi Dega, Ngundo Ngu Nalungga Ngu Logowoote

(Matiyu 24:32-35; Mak 13:28-31)

²⁹ Yesusndo mande yamonggawo gula elo ewolo. Ye Kopi dega ngu kenoya, ko, de gidalega nguya yeyoyi. ³⁰ Ye kenootoyi, nungo

yelo, busiyo yetoni, ye ngu kenolo ingootenggo. Ataga Kopi enggeweloyi naluwo tunootewelo tetelo ingootenggo. ³¹ Ngundilo nangge, ye nga oo kowuli etenoku nga, tunootetoningga ngu, ye nguno ingoyi! Anutndo oo bidodo sobowooweloyi nalunggaku, ngu kuli namoko tete, eya ingoyi. ³² Elo, Yesusndo mande soweyolo ewolo. Hamoo oolengo no yeno eteno! Ataga nga naluno, ye Yuda sowengga ngalo simoo bale nga ma kumoomukoyingomo, nga oo nga bidodo tunootewa. ³³ Sambo, mela nga, ngu oololo kinitetoni, ene nolo mandene nga, ngu sugi sugi oluwalo ewolo.

Sulena Oni Ene Komo Doongedoongoodoongoo Teya Oliyi

³⁴⁻³⁵ Ngu naluno, Yesusndo ngandilo ewolo. Ene yengombolo ingondale teyi! Kinitetoni ngu, ye sono kowoo nelo (biya), ye suwoo suwoo wenonolo oluwanggoku, ye goweye oo gula gulalo ingonduduyemonggo ngulo hahangelo oode ngu, damoni ngundilo ye wiliyelowaku, ngundilo telo oodoyi ngu, asa, ngu nalungga ngu sodedonangge tunooteweloyi, ngu sepando sodedo nusago uleteku ngundilo oolengo tunootewa. Ngu nalungga ngu mela bidodomo oni oolootenggoku, nguno kowuli ngu bidodomo tunootewa. ³⁶ Suwoo suwoo, ye komo sobowooya, doongedoongoodoongoo teya, ye komo Anutno yanggango oluweloyi, ngulo yemboongeya oliyi! Ndawugalo ngulo, oo kowuli kootu tunooteweloyi, ngulo Anutndo ye yanggango yunootoni ngunonggo yanggango

dikaya ngunonggo nowoondoye hamoo teyingonga ngu ma yokowelo. Kootusina, ye Anut Onilo Nangoni ngu doongeyimo dikawanggolo ewolo. ³⁷ Nalu bidodomo, Yesusndo Tempel ya newendemo simoo bale Anutlo mande etuyelolo oluwolo. Ene suwoono ngu, Yesus oololo, Olib, mela pulinggano nguno wetolo oluwolo. ³⁸ Oni simoo bale bidodo suwoononggo oolengo ootookoolo, Yesuslo mandeni ingoweloyimbolo, Tempel yano ngu newendemo ulo oluwolo.

22

Yudasndo Tabango Onino, Yesus Yootunolo Yunowelo Tolige Ewolo

(Matiyu 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Yon 11:45-53)

¹ Oomanangoyingo koongeweloyi ooga oowooyi Yis kini kingo kayingo ngu oowooyi Pasowa naluwo, ngulo simbo kayingo kundingiyi tunootewelo tewolo. ² Anutno woolo yeyingo oni kundingiyi ngulo sobosobo, ko, mamana mandelo etuyeloyingo oni, ngundo Yesus uleyi kumoowelo erewewonggori. Ene ngundo oni simoo bale sosolelo ngulo ene ereremo kini. ³ Setando Yudas Iskariyoot newendemo uwolo. Yudas Yesuslo sulena oni kegidembolo elayaga ngulomu gula. ⁴ Ngu Yudasga, ngundo oololo, Anutno woolo yeyingo oni kundingiyi, ngulo sobosobo, ko, Tempelno kumba ootuwoo onilo tabango nguya mande elo, oole erewelo kenolo, ngunonggo Yesus ngu oni tabango ngu kandeyemo windoga damoni telo yunowa.

⁵ Damoni telo yunowelo, ene etoni, ngulo tabango oni ene oni oni telo, nowoondoye gulanangge yelo, ene Yudas bobeye inowelo ewonggori. ⁶ Ngundilo tetoyi, Yudasndo ngu metelo ingolo, asa, ene oole ndatelogano Yesus yolo, tolige ngu oni tabango ngu kandeyemo yewelo, oole erewewonggori. Nalu gula oni simoo bale oowooyingga kini, ngu naluno ngu, yootunowelo sobowoolo oluwolo.

Yesuslo Sulena Oni Elaya Pasowa Neweloyim-bolo Yomosiyowoli

(Matiyu 26:17-25; Mak 14:12-21; Yon 13:21-30)

⁷ Oomanangoyingo koongeweloyi oo kini kingo kayingo naluwo kundingiyi, Pasowa, ngu tunootewolo. Ngu nalunggano nguno, ene Sipsip nangoni woolo yeweloyimbolo ulewolo. ⁸ Ngu naluno, Yesusndo Pita, Yon, elaga suleyelolo ewolo. Yali oolouya, noolengo Pasowa yomosiyootoliga, noole nguya oo newatolo ewolo. ⁹ Ngundilo etoni, Pita, Yon elagado, Yesusno gumi ewoliyo. Noole ndano oo ngu yomosiyowalo? Ewoliyo. ¹⁰ Etoni, Yesusndo elayagakuya gumi ewolo. Ingoli! Yali endemo oololo, ya oni gula kumbe ulunggano sono moondoya koolowooya ombutoningga ngu, yali ngu keyoya oolouya, enedodo ya newendemo uli. ¹¹ Yali ya sembuliga nguno eli! Oo etuyeloyingo oningga, ngundo geya ewolo. Nolo ya gumi ndano, no nguno nenengo sulena onidodo Pasowa oo newato? Ewolo. ¹² Nguno ngu, ene ya gumi ulungga awu sanganimoo ngu etuyelowa. Nguno ngu, oo neweloyi

yaba ko bibiteweloyi yaba nguya oolooteku ngu! Yali ngu ya guminggano nguno Pasowa oo yomosiyoililo ewolo. ¹³ Ariya, sulena oni elayagaku oolouwoliyo. Pita, Yon elaga oololo, Yesusndo oo ewoku, ngundilo kenolo, nguno Pasowa oo ngu yomosiyoililo.

Yesusndo Enengo Sulena Oni Oowali Kundingiyi Yunowolo

(Matiyu 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Korin 11:23-25)

¹⁴ Pasowa naluwo tunootetoni, asa, Yesus ko enengo sulena oni nguya oo neweloyi yabano bibitewonggori. ¹⁵ Ngu naluno, Yesusndo ewolo. No nga Pasowa nga yeya newelo gome ingolo hahangelo oolooteno. Ngundilo telogo, asa, no ogingoyingo kowuli ulungga ngu koolowoowano. ¹⁶ No yeno eteno. No ngalomu ko ma nelo, ngu ooga ngu engge tetonigo, ngu Anutlo endega sobowooteku newendemo nguno ko newanolo ewolo. ¹⁷⁻¹⁸ Ngundilo telo, Yesusndo sono tobaga yolo dowoolo, Anutno esetelo, yemboongelo yokolo ewolo. Ye nga yoya, bayeteya neyi. No yeno eteno! No kootusina, Wayin sonoyi ngalomu ko ma nelo, Anutlo nalungga sobowooteku tunootetoni, ngu nalunggano nguno, sono ko newanolo ewolo. ¹⁹ Yesusndo ngundilo elo, ene oomanangoyingo yolo, Anutno esetelo, yemboongelo yokolo, oososowoolo yunolo ewolo. Nga ngu, nenengo gowene nondo ye hoolooweyeloyingo yunooteno. No yengo mbumbuwalu kumoowano. Ngulo ye nelo ngu, nolo ingondudu telo oluwanggolo

ewolo. ²⁰ Oowali nelo yokolo, ene sono tobaga yolo ngundilo nangge dowoololo ewolo. Nga sono tobaga nga, ngu nolo dalone ngu ye hoolooweyelolo wendooteno. Nga dalonengga nga, ngu sunggi mande keda Anutndo enengo oni simoo baleyalo gosiyote. ²¹ Ene ye nga ingoyi! Oni no yootunonelolo longge oni kandeyemo yeweloyi oningga ngu, nga noya yabano bibiteteku nga! ²² Yo, Oni Nangoni ngu, kuli Anutndo ooleningga sunggi yeyinoyingongga ngu keyolo, ngundilo nangge tewa. Ene oni ngu yootunolo, longge oni kandeyemo yetekungga ngu, oniyooge oolengo! Ewolo. ²³ Yesusndo ngundilo elo etoni, ngulo sulena onikundo enengo nangge sumoo sumoo telo ewonggori. Onendo ngu mandega ngu tewa? Ewonggori.

Sulena Onikundo, Onendo Oni Ulungga Koleteyingo Oluweloyi, Ngulo Longgeyowonggori

²⁴ Ngu naluno, Yesuslo sulena onikundo enengo nangge longgeyolo ewonggori. Onendo noole gidalega dagayelolo, enendo oni ulungga oolengo telo, koleteyingo oluwa? Ewonggori. ²⁵ Yesusndo enengo mande ingolo ewolo. Oni sowe gidalega, Yuda oni kini, ngulo oo bidodo sobowooyingo oni koleteyingo ngu, ene oni yanggango oolengo telo, oni gidalega yowongolo, enendo nangge ululu telo oluwanggo. Enengo oni ulungga, ngundo enengo melako soboyelooteku ngu yoyeni, Oni Sumangeyi Damoni Metemi Teweloyi Oni, eya eyi. ²⁶ Ene yendo ngundilo ma tewelo. Kini, oni gula ene ye kewooloyemo oni ulungga telo, ene dagayelolo oluwelo ewaku ngu, ene ombulo

enengo newendemo ngundilo ingolo, (oni sungo hoolooweyelootooga, ngundo no owoonengga ngu daganelootelo ingowonggori. Ene oni tabangongga ngu, ene ombulo, ye hoolooweyeloyingo oni telo, sulena yunowa.) ²⁷ Oni onendo gidalega bidodo dagayelolo ulungga oolengo ooloote? Oni ene oowali nelo bibiteteku nga, bine, ngundi, ko oni oowali yomosiyolo yolo ombutekungga ngu, bine? Ye kuli ingooteng-goku, ngu oningga bibitetekungga ngu! Ene no ngu ye kewooloyemo hoolooweyeloyingo sulena oni nangge oolooteno. Ye oni tabangongga ngu, ene ombulo ye hoolooweyeloyingo oni telo, sulena yunowa. ²⁸ Kuli, ye ngu no tewootewooneloyingo nalu nguno ngu, ye no ma noyokolo sawonggori. ²⁹ No Awanembo oni simoo bale bidodo sobowooteku yanggangoni no nunowolo. Ngundilo nangge, nondo nguya ngu yanggangoningga ngu ye yunooteno. ³⁰ Ngundilo tetoowe, Sambo endemo ye mete nolo yaba oo neweloyi nguno bibitelo, noya oowali, sono newato. Ngundilo telo, ye mande wilikoweloyi yaba metemimo nguno bibitelo, Iserel oni sowe kande elaya kegidembolo elayaga ngulo mandeye damoniye wilikoyelowanggolo ewolo.

*Pitando Yesus Kootu Inoweloyi, Ngulo Ewolo
(Matiyu 26:31-35; Mak 14:27-31; Yon 13:36-38)*

³¹ Yesusndo ewolo. Sayimon Pita, ge ingo! Setando ye sulena oni bidodo yoyolo yodowoolo tewooyelowelo meno elo, boguboguwoolo ooloote. ³² Ene nondo ge hooloowenggelolo, Anutndo ge yanggango

gunoni, elo yemboongewonoku ngu, gengo nowoondogemo hamoo ngu ma yombuliyolo yokowelo. Ge kootusina, nowoondoge ko yowoolengootoni, gengo doboogulige yanggango teyunoyingo mande yunowalo ewolo. ³³ Ngundilo etoni, Pitando Yesusno mande gumi ewolo. Oo Bidodo Sembuli Sembunaye ulungga, no hamoo oolengo, no kuli yoonenengolo oode, no komo geya ya biyomimo oololo, nguno goboolo kumoowalolo ewolo. ³⁴ Yesusndo Pitaya mande gumi ewolo. Pita, no geno eteno. Ataga, nga suwoonggano ngano, kootoori ma eyingomo, ge tambu kabusalo ewa. No Yesus oningga ngu no watayi kini elo, no oongoonelowalo ewolo.

Beye Sili, Kingo Si, Ko Duge Sanggayi Ngulo Mandeni

³⁵ Ngu naluno, Yesusndo sulena onino ewolo. Kuli, no ye suleyelootowe toongewolo. Ngu naluno nguno, ye bobeye sili, yengo kingo si, ko keye goweyi nguya ma yowonggori. Ngu nalunggano nguno, ye oo gulalo ingolo wenonoyingo, bine, ngundi kini, bine? Etoni, sulena onikundo mande gumi ewonggori. Kini. ³⁶ Etoyi ngu, Yesusndo ngandilo ewolo. Ene ataga nga, ngu oni gula ene bobeye siga tetoningga, ngu yoni, ko enengo si nguya ngundilo nangge yoni. Ene oni duge gula kinitetoningga ngu, ene komo enengo nengguloga andangeya, oni sungomonggo dugega uliyoya yoni. ³⁷ Ndatelo ngulo, Anutlo mande ngundo no gowenemo engge yeni tunooteweloyi, ngulo ewolo. Ene oni biyomidodo

gooboongoowanggo. No yeno eteno. Ngu mandega ngu komo no bungomo engge tunootewa. Yo, Anutlo mande bidodomo ngu nolo eyin-goku ngu, ataga engge yeni tunootewalo ewolo. ³⁸ Ngundilo etoni, sulena onikundo ewonggori. Oo Bidodo Sembuli Sembunaye ulungga keno! Duge elaya oolooteku nga! Etoyi, Yesusndo mande gumi ewolo. Ngu mete, nguno yokoyilo ewolo.

*Yesusndo Gesemanino Yemboongewolo
(Matiyu 26:36-46; Mak 14:32-42)*

³⁹ Ngu naluno, Yesus ene ootookoolo, ende yokolo, Olib, pulimo oolelo, ene suwoo suwoo teteku damoningga ngundilo telo yemboongeweloyimbolo. Yesus enengo sulena oniku enebana ootookoolo, keyolo oolouwonggori. ⁴⁰ Ene ngundilo ooloutoyi, Yesusndo nguno tunootelo, sulena onino ewolo. Ye komo Anutno yemboongetoyi, Anutndo nowoondoye yanggango inootoni, ye tewootewoono ma kiyayi yewanggolo ewolo. ⁴¹⁻⁴² Yesusndo mande elo, ene sulena oni yoyokolo, ene musiyo sungosina, sungo oololo, nguno bodowo oondookelo, mela sanggawelo bibitelo, Anutno ogingoyingo ulungga koolowoowanoku, ngulo yemboongelo ewolo. Awa, ge etoyi ngu, nga sono tobaga nga ombulo daganelowa. Ene nolomu kini. Awa, ngu gengomu nangge. Gedo etoyi, no komo ngu nangge keyolo tewanolu ewolo. ⁴³ Ngundilo yemboongetoni, Anutlo Engel oni gula Sambononggo Yesus tanggeyimo ombulo,

tunootelo, yanggango inowolo. ⁴⁴ Yesus newende kowuli ulungga oolengo ingolo, ene yanggango yelo yemboongelo oluwolo. Ngundilo telo oodoni, nosilili ulungga dalo ngundilo tunootelo, ombulo melako uwolo. ⁴⁵ Yesus ngundilo yemboongelo yokolo, ootookoolo, sulena onino oololo, yeyootoni, kubooyelootoni wetolo oodoyi yeyowolo. Ene ngulo nowoondoye biyomi ingolo kowoo yetoni, ngulo ene wetolo oluwonggori. ⁴⁶ Yesusndo ngundilo yeyolo ewolo. Ye ndatelo telo, ngulo wetolo oolootenggo? Ye ootookooya, yemboongeyi! Ye ngundilo telo ngu, Setanlo tewootewoo ngu yeno ombutoni, yanggango telo, enengo ingonduduni ma keyowanggolo ewolo.

Yudasndo Yesus Dowoolo Longge oni Kandeyemo Yewolo

(Matiyu 26:47-56; Mak 14:43-50; Yon 18:3-12)

⁴⁷ Yesusndo sulena oniya mande ewoodoni, me oni endega mayewonggori. Ngu Yudasga ngu Yesuslo sulena oni kande elaya kegidembolo elayaga (12) ngulo gula, ngundo koletelo yunolo ombulo, Yesus dowoolo yenggonangolo, duley-oweloyimbolo ombuwonggori. ⁴⁸ Ene ngundilo yenggonangootoni, Yesusndo ewolo. Yudas, ge Oni Nangoni yenggonangolo mududu, nguno yootunolo, longge oni kandeyemo yelo, yunowelo bine, ombute? Ewolo. ⁴⁹ Yesus ene sulena onikuno enedodo oluwonggoku, ngundo longge onindo Yesus ndatelo teyinowanggo, elo kenolo ewonggori. Ulungga Oo Bidodo Sembuli Sembunaye, ge etooga, noole dugebo nga yulewato, bine? Ewonggori. ⁵⁰ Ngundilo etoyi, sulena oni

kewooloyemo gulado Anutno woolo yeyingo oni tabango gulalo ko oni gula utolo, sodeyi gidalegasina takatoni solewolo. ⁵¹ Ene Yesusndo ngu kenolo ewolo. Ye ngundilo mande damoningga ngu yokoyi! Yesusndo ngundilo elo, kandeyi ngu oni sodeyigaku yolo yetoni, ko mete tewolo. ⁵²⁻⁵³ Asa, Yesusndo Anutno woolo yeyingo onilo sobosobo, yambo yano kumba dogoni onilo sobosobo, ko, Yudalo tabango oni gidalega nguya ewolo. Ye yakaka oningga dowoowelo ngulo ye duge, so, mata komukododo ombutenggo? Nalu bidodomo, no yeya Tempelno oolootetoku, nguno ye ma nodowoowelo ngulo, ene ataga nga nalungga nga, ngu yengo nalu! Setanlo yanggangoni ngu ngano tunootetelo ewolo.

Pitando Ewolo. No Yesus Oningga Ngu Watayi Kini

(Matiyu 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Yon 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Yesusndo ngundilo elo yokootoni, onikundo dowoolo, yolo oolouwonggori. Yesus yolo, yade oololo, Anutno woolo yeyingo onilo tabango ulunggakulo yano uwonggori. Pitando ngu keyelolo bodaga yowokoyi sungo oolouwolo. ⁵⁵ Ngu yangga ngu yasiliko de kalo yokowelo kawonggori. Ngu degaku yokolo bibitetoyi, Pita nguya ombulo, nguno enedodo de yokolo bibitewonggori. ⁵⁶ Ngundilo telo, sulena bale gulado Pita kenootoni, ombulo, de yokolo bibitetoni, gome gome kenondadangelo ewolo. Ge nga oningga nga nguya kuli Yesusndodo endeyowolo ewolo. ⁵⁷ Ene Pitando imangoolo ewolo. Ayi, ngu

no kini! Ge nga balega ngando ebe ganagana ete! No ngu oningga ngu ma ingooteno! Ewolo. ⁵⁸ Asa, bodaga nguya oode, oni gulado Pita kenolo ewolo. Ge nguya ame oningga amelo keyimo oni gula! Etoni, Pitando sodedonangge gumi ewolo. Ge ebe ganagana ete! No kini! No ngu oningga ngu ma ingooteno! Ewolo. ⁵⁹ Nalu bodaga nguya oode, oni gulado Pita bungomo kandedisi telo, mande yanggango elo ewolo. Hamoo! Nga oningga nga, ngu enedodo endeyolo oluwolo! Ene nguya Galili oni! Ewolo. ⁶⁰ Asa, Pitando mande yanggango gumi ewolo. Ge nga oningga nga, ge ndatelo ete? No ngu oningga ngu watayi kini! Pita ngundilo etoni, sodedonangge kootoori ewolo. ⁶¹ Ulungga Oo Bidodo Sembuli, Yesusndo yowoolengolo, Pita gome kenowolo. Pita ngundilo kenolo, ene kuli Ulungga Oo Bidodo Sembuli Yesusndo ewolomu, ngu ingondudu tewolo. Yesusndo ngandilo ewolo. Nga suwoongga ngano kootoori ma eyingomo, ge ewa. No ngu oni Yesusga ngu ma ingootenolo tambu kabusa ewalo ewolo. ⁶² Ngu ingonduduwoolo Pita ootookoolo, endesina oolelo, ya kootusina oololo, sendolo biyobiyomi tewolo.

*Yesus Yumooyinolo Mande Elo Uleyingo
(Matiyu 26:67-68; Mak 14:65)*

⁶³ Ngu naluno, me oni Yesus dowoolo kerekasi telo, yumooyinolo ulewonggori. ⁶⁴ Towimbo Yesus doongeyi doobengolo ewonggori. Ge Anutlo ingondudu eyingo oni tetoningga ngu, asa, oni gulootekungga ngu omukumundoongo nenengo kenoya e. Ngu onendo gulete? Ewonggori. ⁶⁵ Ene mande ngundilo oowooyingga oolengo elo,

nguno yumooyinolo mande biyomi elo yombuliy-
owonggori.

*Yesus Yolo Mande Wilikoyingo Tabango Onino
Yeyi Dikawolo*

(Matiyu 26:59-66; Mak 14:55-64; Yon 18:19-24)

⁶⁶ Sengetoni suwoononggo, Iserel onilo tabango oni, woolo yeyingo onilo sobosobo oniku, ko, mama mana mande etuyeloyingo oni ngu gooboongoolo oodoyi, nguno Yesus yolo, mande wilikoyingo onino oololo, yeyi dikatoni, sumoo inolo ewonggori. ⁶⁷⁻⁶⁹ Ge nooleno e. Ge Kristus, bine, ngundi kini, bine? Etoyi, Yesusndo mande gumi ewolo. Nondo yeno etoowe ngu, ye nowoon-doyemo hamoo ma tewanggo. Nondo ye mande gidalegalo sumoo yunootoowe ngu, ye ngu mandega ngulo gumi yootunolo ma ewanggo. Ene ataga ngano ko kootusina nguya, nalu bidodomo Oni Nangoni ngu, ene Anut yanggangonidodo, ngu kandeyi koondosina bingamidodo bibitelo oluwalo ewolo. ⁷⁰ Asa, ngu oni ngu bidodo sumoo ewonggori. Ngundilo ngulo, ge Anut Nangoni, bine? Ewonggori. Ngundilo etoyi, Yesusndo gumi ewolo. Yengombo etenggoku ngu nangge, no Anut Nangonilo ewolo. ⁷¹ Enengo mandeni elo ingolo ewolo. Noole ndawu mande gula ewato? Enengo manggowoobo mande nenengo etoni kuli ingooteto. Elo ewonggori.

23

*Yesus Yolo, Payilatno Oololo, Nguno Mande
Ingowelo Yolo Oolouwonggori*

(Matiyu 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Yon 18:28-38)

¹ Oni bidodo oolengo ootookoolo, Yesus yolo, Yuda mela (Rom Gabman) ngulo tabango ngu oowooyi Payilatno oolouwonggori. ² Nguno ene Yesus kingo ganangolo goweyi sanggawelo mande damoni yelo ewonggori. Noole nga oningga nga kenootooye, ene ende ende noolengo oni ganaganayelolo endeyoote. Ye (Gabman) bobeye ma inowelo elo, noole soleyelolo ete. Ene ngundilo nguya ete. No ngu Kristus, mela ngalo oo bidodo sobosobo oni koleteyingo, etelo ewolo. ³ Mandeye ngundilo ingolo, Payilatndo Yesus sumoo inolo ewolo. Ge Yuda onilo oo bidodo sobosobo koleteyingo, bine? Ewolo. Ngundilo etoni, Yesusndo mande gumi ewolo. Gedo eteku ngu nangge, no Yuda onilo sobosobo koletewololo ewolo. ⁴ Ngundilo etoni, Payilatndo oni simoo baleno, ko, Anutno woolo yeyingo oni ngulo sobosobo oniku, ngu bidodomo elo ewolo. No nga oningga nga, goweyimo mande kowuli biyomi gula ma kenootenolo ewolo. ⁵ Etoni, ene meno manggalu telo ewonggori. Ene Yudiya mela nga bidodomo oni simoo bale ganaganayelolo endeyoote. Ene Galili melako andunonggo ngundilo telo, yade yade ngano mayewololo ewonggori. ⁶ Payilatndo ngu ingolo simoo bale sumoo yunowolo. Nga oningga nga Galili oni, bine? Ewolo. ⁷ Yesus ngu Galili mela ngulo oni ngu ingolo, ngulo ene Yesus suleyootoni Herod tanggeyimo oolouwolo. Herodndo ngu Galili melangga ngu sobowooteku, ngulo suleyootoni, eneno oolouwolo. Ngu nalunggano nguno, Herod nguya Yerusalem endemo nguno oluwolo. ⁸ Herodndo Yesus kenolo, ngulo ene oni oni telo,

newende gome ingowolo. Ndatelo ngulo, ene kuli Yesuslo mandeni etoyi ingolo, ene komo kulimimonggo kenowelo ingondudu telo, ene damoni sungo gula onindo ma teweloyim, ene doongeyimo tetoni, kenolo, ingoweloyimbolo ingololuwolo. ⁹ Ngundilo ngulo, Herodndo oo gula gulano Yesus sumoo sumoo inowolo. Ene Yesusndo Herodlo mande gumi gula ma ewolo. ¹⁰ Anutno woolo yeyingo oni, ngulo sobosobo oniku, ko mana mande etuyeloyingo oni, ngundo ombulo, Yesus bungomo mande ebe ganagana ulungga oolengo ewonggori. ¹¹ Herodndo enengo me oniku, ko enengo keyimo oni ngu bidodo, Yesus yumooyinolo mande elo mukendolo, oni biyomilo ewonggori. Ngundilo ngulo, ene towi nenggulo gula nakanakangoyingo gomengga yolo, Yesus yemuyinolo ewolo. Kenoyi! Mela ngalo sobosobo koleteyingo ulungga tunooteteku nga! Elo yumooyinolo yolo, Payilatno ko suleyootoyi oolouwolo. ¹² Kulimi Herod, ko Payilat, elaga ngu, mudi mudi telo oluwoli. Ene ataga ngano ngu, ene dobooyelo siyelo oolooteli.

Payilatndo Yesus De Mombimo Sanggaweyilo Ewolo
(*Matiyu 27:15-26; Mak 15:6-15; Yon 18:39-19:16*)

¹³ Payilatndo Anutno woolo yeyingo onilo sobosobo oniku, ko simoo bale, Yudalo tabango galo, ngudodo negoyelootoni ombulo gooboon-goowonggori. ¹⁴ Payilatndo elo ewolo. Yendo nga oningga nga yolo, nono ombuwonggo. Nga oningga ngando simoo bale ganaganayelolo endeyootelo ewonggo. Ene nondo ngu mandega ngulo

yengo doongeyemo nenengo sumoo inowonoku ngu, ye ingoyi! Nondo ngu yendo enedodo mande etenggoku ngu wilikootoowe, eneno biyomi gula ma kenooteno. ¹⁵ Herodndo nguya ene ko suleyelootoni, noolengomo ko ombuteku nga! Ngulo ye ingoyi! Oo biyomi gula ene ma tewolo. Nguno noole nguya ene ulewe kumooweloyi oo biyomi gula eneno ma kenowolo. Payilatndo ngundilo ewolo. ¹⁶ Ngundilo ngulo, nondo gisalu sanggilidodo ngundo utolo, gisalu yokootoowe, ene toongewalo ewolo. ¹⁷ Ngulo Yudalo damoni ngandilo oolooteku, nalu kundingiyi bidodomo, Payilatndo ya biyomimonggo oni gulanangge nangge andangetoyi toongete. ¹⁸ Ngundilo telo, oni simoo bale bidodo meno manggalu telo ewonggori. Ngu oningga ngu utooga kumootoningga, ge Barabas andangeyuno! Elo ewonggori. ¹⁹ Ngu Barabas oningga ngu, ene kuli (Gabman) oniya me yeni tunootewolo. Ende kewooloko oni gula uleni kumootoni, ngulo ene dowoolo ya biyomimo yewolo. ²⁰ Ariya, Payilatndo mande elo ko eyingo, ene Yesus yokootoni, toongeweloyimbolo ewolo. ²¹ Ene meno manggalu telo ewonggori. De mombimo sanggawega kumooni! Ngu ma yokootoyi oluwelo, sanggawega kumooni! Meno elo ewonggori. ²² Payilatndo tambu kabusayi sumoo yunolo ewolo. Nga Yesus oningga ngando ndawu oo biyomingga tewoku, ngulo noole ene ulewe kumoowa? Nondo ene goweyimo mande biyomi gula ma kenooteno. Ngundilo ngulo, nondo nangge utolo, gisalu sanggilidodo, ngundo gisalu yokootoowe toongewalo ewolo. ²³ Ene

yanggango oolengo yelo, Payilatlo mande utolo wiliyolo meno mogulu telo ewonggori. Kini, de mombimo sanggaweya uto! Ngundilo meno elo, ngundo Payilatlo manggowo wiliyowonggori. ²⁴ Ngundilo tetoyi ngulo, Payilat ene ko mande gula ma ewolo. Ene simoo bale manggoye keyolo, ewonggoku, ngundilo nangge tewolo. ²⁵ Ngu oningga, (Gabman) ebe utolo oni uleni kumootoni yolo, ya biyomimo yeyingonga ngulo simoo baledo ewonggori. Mande ewonggoku, ngundilo nangge, Payilatndo Barabas andangetoni toongewolo. Ene meno manggalu telo etenggoku, ngulo Yesus ngundiya teyinoyi elo, me oni kandeyemo yelo yunowolo.

Yesus De Mombimo Sanggawewolo

(Matiyu 27:32-44; Mak 15:21-32; Yon 19:17-27)

²⁶ Ene Yesus yolo oolouwonggori. Ene oni gula oowooyi Sayimon ngu Sayirinya mela ngulo, ene oole ngundilo ombulo ende ulunggano nguno uwelo tewolo. Me oni ngu oningga ngu dowoolo de mombigaku ngu mooleyomo yetoyi, ngundo koolowoolo, Yesus keyiwoole oolouwolo.

²⁷ Simoo bale oowooyingga oolengo ene keyolo ooloutoyi, bale oowooyingga oolengo nowoon-doyi telo, ngengeyolo sendolo keyolo oolouwonggori. ²⁸⁻³¹ Ene Yesusndo yowoolengolo ewolo. Ye Yerusalem bale, ye nolo ma sendowelo. Kini, yengom, ko yengo simooyembolo nguya sendoyilo ewolo. Ye ingoyi! Kootusina nalu biyomi oolengo gula tunootewaku nguno, bale ninggooteyingomu, bale simoo kuli ma yomooyingomu, bale simooye nono ma yunootoyi neyingomu, ngundo

ene mete oni oni tewanggo. Ndawugalo ngulo, ngu naluno nguno, ye kowuli ingolo, ye mela puli nguya ewanggo. Ye bidodo sodedo ukeya mayeya wiliyelootooga kumoowoto. Mela puli bobodiboya nguya ewanggo. Ye ukeya noole wiliyelo! Elo ewanggo. Ataga nono damoni biyomi tetenggoku nga ngu, no ngu de keda biyomine gula kini ngundilo ene ndatelo damoni biyomi gula ye oni simoo baleno yunowanggoku, ngu ye de kumooni ngundilo? Ewolo. (Ene nalu wengamo Anutndo wilikoyeloweloyi nalu ngulo ewolo.) ³² Oni biyobiyomi elaya nguya yulewelo, yoyolo, Yesusndodo oolouwonggori. ³³ Ene yade puli bodaga sanganimo oolewonggori. Ngu musiyongga ngu, oowooyi tabango wembuyi (Golgata). Ngu musiyonggano nguno Yesus boolowoolo, oni biyomi elayagaku Yesus tanggeyi gide gide booloyelowonggori. Gula kandeyi koon-dosina, gula kandeyi dedalesina booloyelowonggori. ³⁴ Ngundilo booloyelootoyi ngu, Yesusndo yemboongelo ewolo. Awa, no nutolo, muk-endonelolo, booloneloottenggoku, ngu ene ma ingolo ngulo tetenggo. Ngulo ge nga kowuliyengga nga andangeyunoya yokoya kapengo! Elo ewolo. Ngundilo elo yokootoni, asa, me oni Yesuslo nengguloni ngu yolo, ebe dagadaga telo, oni gulado oni dagayelolo, ngundo nengguloga ngu yowolo. ³⁵ Oni simoo bale yowoko pawayelolo dikalo yeyolootoyi ngu, Yuda onilo tabango onindo yumooyinolo mande elo, tabadoli telo ewolo. Kenoyi, ene kuli oni gidalega hooloweyelowoku ngu, asa, ene Anutndo noole yoyoweloyi sunggi oni yeyingo oni tetoningga ngu, ene komo enen-

gombo enengo hooloowetoningga melako ko ombuni. Elo ewolo. ³⁶ Me oni nguya yumooyino nolo mande elo, namoko ombulo, Wayin sono kowoo biyomi Yesus inowelo tewolo. ³⁷ Ngundilo telo, me oni enebana ewolo. Ge Yuda mela oni sobosobo koleteyingo oni tetoningga ngu, asa, gengombo gengo hooloowenggeloya melako ombulo ewolo. ³⁸ Ene de mombi sosowoomo awuno, so uyi nakango gula Payilatndo ngandilo nakangowolo. Nga Oningga Nga, Ngu Yuda Onilo Sobosobo Ulunggalo nakangowolo ewolo. ³⁹ Asa, ngu oni biyomi gula Yesus tanggeyimo boolowoowonggoku, ngundo Yesus yumooyinolo manggalu telo ewolo. Ge Kristus tetoningga ngu, asa, gengo hooloowenggeloya ngunonggo noole nguya hoolooweyelolo ewolo. ⁴⁰⁻⁴¹ Ngundilo etoni, asa, oni biyomi gulagakundo dobooyi manangolo ewolo. Ndatelo ngulo, ge ene yumooyinolo ngundilo ete? Ene oo biyomi gula ma tewolo. Ngulo ene kingo duwoo uletenggo. Ene noolendo ngu noolengo biyomi tewoloku ngu kenolo, ngulo gumi ngundilo teyunootenggo. Noolengo bidodo ngu ataga kumoowato. Ngulo ngu, noolengombo biyomi tewoloku, ngulo ge Anutlo ma sosolewa? Elo ewolo. ⁴² Ariya, ngundilo elo tabango yowoolengolo Yesuya ewolo. Oo Yesus, gengo Awanggebo endemo oolouya ootooya ngu, asa, nolo ingondudu telo ewolo. ⁴³ Ene ngundilo etoni, Yesusndo mande gumi ewolo. No hamoo oolengo geno eteno. Ataga nga sanggano ngano, ge noya Awando ende gome mesalango oolengongga nguno uloluwalolo ewolo.

*Yesus Kumooowolo**(Matiyu 27:45-56; Mak 15:33-41; Yon 19:28-30)*

⁴⁴ Sa kewoolo oolengo, sambolo mela bidodo suwoo ooleli ulungga telo, oololo, sa nemimo uteku naluno wenga, (3 klok) yokowolo. ⁴⁵ Ngu naluno, Tempelno kumba gagiwi ulunggado ya gumi kundingiyi wemboongelo boolowooyingonggaku, Anut enengombo kumbagaku wengamo awunonggo oomboongetoni, oosowoolo, ulo melako utoni, gide gide elaya tunoote-woli. ⁴⁶ Ngu naluno nangge, Yesusndo menolo ewolo. Awa, ataga no nenengo gabone kande-gemo yetenolo ewolo. Ngundilo elo, ene kumooowolo. ⁴⁷ Ngundilo tetoni, me oni tabangongga, ngundo oo ngundilo kenolo, ene Anut bingami okoolo ewolo. Hamoo oolengo, nga oningga nga biyomi gula ma teyingo! Ene oni nenengo oolengo! Ewolo. ⁴⁸ Ngu naluno, oni simoo bale oowooyingga oolengo mayelo, Yesus udooyi, kenowelo dikayingoku nguya, ene ngundilo kenolo, nowoondoyi telo, solengoyelo, enengo yano sawonggori. ⁴⁹ Ene Yesus enengo dobooguliyi, ko bale gidalega Galilinonggo keyolo mayeyingomu, ngu yowoko dikalo, ngunonggo Yesus bingondatelo tewanggolo ingolo oluwonggori.

*Yesus Kumootoni Melengoowonggori**(Matiyu 27:57-61; Mak 15:42-47; Yon 19:38-42)*

⁵⁰ Oni gula, oowooyi Yosep, ngu endeni ngu Arimatiya ngunonggo mayewolo. Ngu oningga ngu, ene Yuda onilo mande wilikoweloyi oni, ene oni nenengo oolengo. ⁵¹ Ngu oningga ngu, ene oni

simoo bale Anutndo oo bidodo sobowooweloyi nalungga ngu sobowoolo oodoni, nguno Yesus ulewelo mande elo etoyi, ene nguya nowoon-doye gulanangge kini. ⁵² Ariya, ene Payilat tanggeyimo oololo, Yesus bingo yowelo sumoo inowolo. ⁵³ Ngundilo telo, ene oololo, Yesus bingo de mombimonggo andangelo yolo, towi nomboy-inggado doobengowolo. Ngundilo telo, enengo bingo yolo oololo, digi kowu nguno mele seyingomu nguno melengoowolo. Ngu melengga ngu kuli oni gula nguno ma melengoowolo. ⁵⁴ Ngu nalungga ngu, (Sabat) nalu kundingiyi, ngulo oo yomosioweloyi nalu. Suwootetoni, ngu Sabatlo nalu namoko tunootewolo. ⁵⁵ Ngu naluno, bale gidalega Yesus keyolo, Galilinonggo mayeyingo, ene Yosep keyolo oololo, Yesus melengootoni, ngu kenowonggori. ⁵⁶ Ngundilo telo, enengo yano sodedo oololo, ene sosara, bo oo ulumi ndindingo gomemu winggoolo yomosiowonggori. Ngu oo ngundo ko kootusina, Yesus bingo sonowoolo yomosiwootoyi, sodedo ma buwoo yewelo. Asa, nalu kundingiyi, Sabat, nguno ene ko kini mana mandeno eteku, ngundilo telo kengelo oluwonggori.

24

*Yesus Ko Ootookoowolo
(Matiyu 28:1-10; Mak 16:1-8; Yon 20:1-10)*

¹ Sande sengetoni suwoononggo, oo ulumi ndindingo gome ngu yomosiowonggoku, ngu yolo, yade meleno oolouwonggori. ² Ene oni meleno ombulo, doongeteyingomu ngu, digi

ulungga mele manggowo ukingoyinggaku, nguno kini. Mele manggowo kuli goosoowolo. ³ Ene mele newendemo ulo, Oo Bidodo Sembuli Sembunaye Yesus ngulo bingo ma kenowonggori. ⁴ Ngundilo telo, ngulo ingoyingo oowooyingga telo oodoyi ngu, asa, sodedonangge oni elaya enengo towikumbayali namboyi oolengo, yowali soluyi dedeku ngundilo tunootelo, tanggeyemo dikatoli yeyowonggori. ⁵ Ngundilo kenolo, baleku sosoleyingo ulungga telo, penggootelo, melasina doongetelo oodoyi, oni elayagakundo ewoliyo. Ye ndawugalo oni keda oolooteku, ngu meleno ngano erewelo ombutenggo? ⁶⁻⁷ Ene meleno ngano kini, kuli ootookoowolo. Ye Galilino mande ewolomu ngu ma kapengoyewelo. Ene ngandilo ewolo. No Oni Nangoni ngu mbum-buwadodo oni kandeyemo yetoyi, ngundo de mombimo boolonelootoyi kumoowano. Ene sa kabusayi yokolo ko ootookoowanolo ewolo. ⁸ Ngundilo etoni, ngu baleku nowoondoye imi yetoni ingowonggori. ⁹ Ene mele yokolo, sodedonangge ende oololo, oo bidodo kenowonggoku ngulo sulena oni kande elaya kegidembolo gulanangge (11), ko oni gidalegano nguya, oo kenowonggoku, ngulo mande mande ewonggori. ¹⁰ Ngu bale ngu oowooye ngandilo: Mariya Magadala, Yowana, Mariya gula Yems nemi, ko, bale gidalega nguya, ngundo sulena onino oo kenowonggoku, ngulo ewonggori. ¹¹ Ene sulena onikundo ngu ingolo ngu, ene nowoondoyemo hamoo etenggolo ma ingowonggori. Baledo ganayelootenggolo ewonggori. ¹² Asa, Pita ootookoolo, kendutelo, meleno oololo uwolo. Ulo,

doongetetoni, hamoo nguno kini. Towi nangge kenowolo. Ngundilo kenolo, ene yowoolengolo ende oololo, ene Yesuslo bingo ngu ndatelo tewolo ngulo ingondudu ulungga telo oluwolo.

Oni Elayagobo Emeyas Ooleko Yesus Kenowoliyo
(Mak 16:12-13)

¹³ Ngu sanggano nguno nangge, sulena oni kewooloyemonggo oni elaya Yerusalem endemonggo ootookoolo, Emeyas oole keyolo, yade (11 Kilomita) ngundilo oolouwoliyo. ¹⁴ Ngu oni elayaga, ngundo Yesusno oo tewonggoku, ngulo ene elo ingolo oole keyolo oolouwoliyo. ¹⁵ Ngundilo elo, ingolo ingolo oolouwoodoli, Yesus enengombo doongeyalimo tunootelo, nguya oolouwonggori. ¹⁶ Ene doongeyali ukingootoni, nga Yesusndo elo ma ingowoliyo. ¹⁷ Ngundilo telo, Yesusndo ewolo. Yali ndawu mandega elo ingolo ingolo oolouteli? Ewolo. Ngundilo etoni, elayagaku omukumundooyali yumoowelo dikawoliyo. ¹⁸ Asa, oni gula oowooyi Kiliyopas oningga, ngundo yowoolengolo, Yesusya ewolo. Ge Yerusalemno oolooteku ngu, oo Yerusalemno oo tewonggoku ngu, ma kenolo ingoyingo? Ewolo. ¹⁹ Ngundilo etoni, enebana gumi ewolo. Ndawuga? Ewolo. Elayagakundo mande gumi ewoliyo. Oo bidodo Nasaret oni, Yesus, goweyimo oo tewonggoku ngu! Ene Anut doongeyimo, oni simoo bale doongeyemo nguya, ene Anutlo ingondudu eyingo oni. Enengo mandeni, koni oololo ombulo teyingo, ngu yanggangonidodo. ²⁰ Anutlo woolo yeyingo oni

kundingi ngulo sobosobo oniku, ko Yuda onilo tabango oniku, ngundo uleyi kumoowelo mande gulanangge elo gosiyolo, Gabman oni kandeyemo yetoyi, ngundo dowoolo, de mombimo udoyi kumoowolo. ²¹⁻²³ Noolendo kuli ngandilo ingowooto. Anutndo ngu oningga ngu yootunolo yunootoni, ngundo noole Rom kandeyemonggo ko yoyootoyi, noole gome oluwatolo ingowooto. Ene utolo yombuliyowonggoku ngu, ene ataga nalu kuli kabusa yokowooto. Ngu oo ngu tewonggoku ngu, ene ataga noolengo bale gidalegado meleno oololo, enengo bingo ma kenolo, ombulo, nooleno ngulo mandeni etoyi, ngulo noole soliyokolo sosolewooto. Ene Anutlo Sambono Oni elaya (Engel) yeyootoyi, ngundo ewoli. Ene kuli keda ootookoowolo ewoli! ²⁴ Noole ngu ingolo, noolengo oni gidalega ene melengoowonggoku, meleyimo oololo doonetewonggoku, ngu hamoo baledo ewonggoku ngundilo, ene Yesuslo bingo ma kenowonggorilo ewoliyo. ²⁵ Ariya, Yesusndo mande gumi ewolo. Yali ingonduduyali himi kini, Anutlo ingondudu eyingo onindo eyingomu, ngu yali nowoondoyalimo hamoo ma tewoli! ²⁶ Yali, bine, ma ingooteli? Anutlo ingondudu eyingo onindo, kuli ngandilo ewolo. Kristus ene komo ogingoyingo koolowoolo yokolo, ene kootusina, enengo ende dulidalinidodomo oolouwalo ewolo. ²⁷ Ngu naluno, Yesus ene damoni yelo, ene mande Mosesndo, ko Anutlo ingondudu eyingo onindo, enengombolo elo nakangoyingo, mande gumgumku bidodo damoni wesiyolo elayagakuno, elo etuyelowolo. ²⁸ Ene ende

namoko tetoni, Yesusndo mande ngu elo dagayelolo, toongewelo ewolo. ²⁹ Ngundilo tetoli, elayagakundo solengolo ewoliyo. Suwootewelo teteku nga, ngundilo ngulo, ge nooledodo ngano oluwato. Ngundilo etoli, enedodo yano oolouwonggori. ³⁰ Oo neweloyi naluno, yabano bibitelo, Yesusndo oomanangoyingo gula yolo, dowoolo, Anutno yemboongelo yokolo, oososowoolo yunowolo. ³¹ Ariya, ene nguno doongeyali himi yetoni yokolo, ngundilo ingootoli, Yesus, doongeyalimo kini telo, ko toongewolo. ³² Ngundilo tetoni, enengo nangge mande ewoliyo. Ene nooledodo oole keyolo, Anutlo mande bidodo damoni wesiyolo elo, etuyelootoni ngu, ingootoole, nowoondonayemo ngu hamoo himi yetoni, ngulo gome ingowolo! Elo ewoliyo. ³³⁻³⁴ Ngundilo elo, ene ootookoolo, suwoono nangge, ene Yerusalem ko oolouwoliyo. Ngundilo oololo, sulena oni kande elaya kegidembolo gulananggegaku ko oni gidalega nguya ereweyelolo yeyowonggori. Elayagakundo ewoliyo. Hamoo oolengo! Oo Bidodo Sembuli Ulungga ko ootookoowo! Sayimon doongeyimo tunootetoni kenowo! Ewoliyo. ³⁵ Ariya, ngundilo elo yokootoyi, elayagakundo sodedonangge nguya gumi ewoliyo. Noole ooleko Yesusndo mande etoni, ingolo, ko yano ulo, oomanangoyingo oosowoolo yunootoni, nelo, ngu naluno, noole ingowooto. Yo, ngu hamoo, Oo Bidodo Sembuli Sembunayimbolo ingowooto! Ewolo.

Sulena Onindo Yesus Kenowonggori
(Matiyu 28:16-20; Mak 16:14-18; Yon 20:19-23)

³⁶ Ngu oni elayagakundo mande ewootoli, ngu naluno nangge, Yesus enengombo kewooloyemo tunootelo dikalo ewolo. Ye nowoondoye imakeyingomo oliyi! Ewolo. ³⁷ Ngundilo etoni, ene soliyokolo, sosomeyingo ulungga tewonggori. Noole enengo gaboyi kenootetolo ingowonggori. ³⁸⁻³⁹ Yesusndo enengo ingonduduye ingolo ngulo ewolo. Ye ndatelo sosomeyingo? Ye ndatelo ngulo nowoondoye bulibali ingootenggo? Ye ombuya, nolo kekandene nga kenoyi! No nenengombo nangge. Ye ombuya nodowooya kenoyi! Oomboolo ngu, no ngandilo songgiwine wembunedodo dowoolo kenootenggoku ngundilo kinilo ewolo. ⁴⁰ Ene ngundilo elo yokolo, enengo kekandeyi nguya etuyelowolo. ⁴¹ Ene nowoondoye metemi ingolo, oni oni ulungga tewonggori. Ene nowoondoyemonggo hamoo nenengo elo ma ingowonggori. Nowoondoye kowuli ingowonggori. Ngundilo tetoyi, ngulo Yesusndo ewolo. No oodoolo kumooteno. Ye oowali bodaga ooloote, bine? Ewolo. ⁴²⁻⁴³ Ngundilo etoni, ene iso kayingomu gumi gula yolo, inootoyi, ene yolo, doongeyemo newolo. ⁴⁴ Ene oo nelu yokolo ewolo. Moseslo mamana mande, Anutlo ingondudu eyingo onilo mande, ko Iserel onilo yambo bukno (Sam) nguya nakangoyingo ngu, ngulo mandeye kuli no yeya ootoolo etoowe ingowonggoku, ngu bidodo nolo ewolo. Ngu ataga engge nenengo ngundilo nangge tunootetelo ewolo. ⁴⁵ Ngundilo telo, ene Anutlo mande damoni

oowooyingga wesiyolo elo etuyelootoni, nowoondoye himi yewolo. ⁴⁶ Ngu mande gula soweyolo ewolo. Anutlo mandeno ngandilo nakangolo ewolo. Kristus, Anutndo noole yoyowelo sunggi yeyingo oni, ngundo kowuli ogingoyingo ulungga ingolo, kumoolo, asa, nalu kabusayi melenonggo ko ootookoowa. ⁴⁷ Kristus oowooyimo, nowoondoye yowoolengoweloyi damoningga ngu, ko Anutndo onilo mbumbuwa ngu andangeyunoweloyimbolo damoningga ngu oni simoo bale mela bidodomonggo wesiyolo etuyelowanggo. Ngu kongga ngu Yerusalem endemo nguno koletelo damoni yelo ko telo, ngunonggo mela bidodomo nguya ko telo, elo etuyeloya endeyoyilo ewolo. ⁴⁸ Elo, Yesus mande gula soweyolo ewolo. Ye oo bidodo kenowonggoku, ngulo mandeni yootunoya eya endeyoyi. ⁴⁹ Ye ingoyi! Nolo Awanembo Yuka Kundingiyi yanggango ye yunowelo mande gulanangge elo gosiyoyingongga ngu, nondo suleyootowe, yeno ombuwa. Ye komo nga endegano ngano sobowooya oodoyiga, ngu Yuka yanggangongga ngu Sambo endemo awunonggo ombulo, ye nowoondoyemo ulo hangewalo ewolo.

*Anutndo Yesus Yolo, Sambono Oolewolo
(Mak 16:19-20; Aposel 1:9-12)*

⁵⁰ Ene ngundilo elo yokolo, sulena oniku yoyolo, oololo yade Betani ende namoko nguno oolouwonggori. Nguno oololo, Yesusndo sulena oni kandeyi tabayemo okoolo, kumana yunowolo. ⁵¹ Ene kumana yunowootoni ngu,

Anutndo ene Yesus okoolo, sulena oni yoyokolo, Sambo endemo oolewolo. ⁵² Yesus Sambono ooletoni, sulena oniku Yesusno yemboongelo yokolo, ootookoolo, oni oni ulungga oolengo telo, Yerusalem ko oolouwonggori. ⁵³ Ene suwoo suwoo Tempelno ulo, Anut bingami nangge elo okoololuwonggo.

Anutlo Sumange Mande Keda
The New Testament in the Karo Dialect of the Rawa
Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Karo long Niugini

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Karo (Rawa) (Rawa)

Dialect: Karo

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

7f046ea9-a034-5c64-a5df-39d92fed8ae7